

МУОМИЛОТ БО ПАРТОВҲО ДАР ШАҲРИ ДУШАНБЕ. ҲОЛАТ, ПРОБЛЕМАҲО ВА РОҲҲОИ ҲАЛЛИ ОНҲО

ОБРАЩЕНИЕ С ОТХОДАМИ В ГОРОДЕ ДУШАНБЕ. СОСТОЯНИЕ, ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

**Филиали тоҷикистонию маркази илмию иттилоотии
Комиссияи байнидавлатӣ оид ба рушди устувори
Фонди Байналмилалии начоти Арал**

**МУОМИЛОТ БО ПАРТОВҲО
ДАР ШАҲРИ ДУШАНБЕ.
ҲОЛАТ, ПРОБЛЕМАҲО
ВА РОҲҲОИ ҲАЛЛИ ОНҲО**

2017

МУОМИЛОТ БО ПАРТОВҲО ДАР ШАҲРИ ДУШАНБЕ. ҲОЛАТ, ПРОБЛЕМАҲО ВА РОҲҲОИ ҲАЛЛИ ОНҲО

**Филиали тоҷикистонию маркази илмию иттилоотии
Комиссияи байнидавлатӣ оид ба рушди устувори
Фонди Байналмилалӣ наҷоти Арал**

Дар рисолаи пешниҳодгардида масъалаҳои муомилот бо партовҳои истеҳсоли ва истеъмоли дар сатҳи қонунгузорӣ ва ҳалли он дар сатҳи институтсионалӣ бардошта шудааст.

Дар рисола диққат ба зарурати такмили механизмҳои оид ба идоракунии маҷмӯӣ бо партовҳои истеҳсоли ва истеъмоли дода шудааст, ки барои фароҳам овардани низоми самараноки муносибат бо ҷалб намудани бахши хусусӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ ба раванди фаъолияти мазкур имконият медиҳад.

Мақоми махсус ба ҳалли масъалаҳои таъсиси ҳавасмандгардонии ҳуқуқӣ, иқтисодӣ ва маънавӣ вобаста, барои ҳарчи бештар кам кардани ҳаҷми пайдошавии партовҳо, истифодаи онҳо чун захираҳои такроран истеҳсолшаванда ва коҳиш додани таъсири манфии он ба муҳити зист ва саломатии аҳоли дода мешавад.

Таҷрибаи байналмилалӣ дар соҳаи муомилот бо партовҳо оварда шудааст, ки барои муайян намудани самти такмилдиҳии минбаъдаи муомилот бо партовҳо дар сатҳи шаҳрӣ ва миллӣ хизмат мерасонад.

Дар рисола ба масъалаҳои таълим ва тарбияи аҳоли диққати махсус дода шудааст. Ин вазифа тавассути ташкили мунтазами тарбияи умумии экологӣ ва таълим дар сатҳи давлатӣ ва фаъолияти ҷамъиятӣ ҳалшаванда аст.

Рисола барои мутахассисони соҳаи ҳифзи муҳити зист, мақомотҳои иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, вазоратҳо, идораҳо ва корхонаҳои саноатӣ, инчунин ҷамаи онҳое, ки бо ҳалли масъалаҳои муомилот бо партовҳо ҳавасманданд, пешбинӣ шудааст.

Рисолаи мазкур метавонад ба тариқи пурра ё қисман дар ҳар як шакл бо мақсади таълимӣ ё худ ғайритиҷоратӣ дар сурати гирифтани иҷозат аз муаллиф ва нишон додани манбаи истифодабарии иттилоот аз нав нашр шавад.

Рисола бо мусоидати Дафтари минтақавии UNEP барои Аврупо нашр шудааст.

Рӯйхати ихтисорот

АИ ҚТ	Академияи илмҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон
БАТТ	Бонки Аврупоии Таҷдид ва Тараққиёт
ЗМТ	Захираҳои моддии такроран истехсолшаванда
ИДМ	Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил
ИУО	Ифлоскунандаҳои устувори органикӣ
КВД «ХМК»	Корхонаи воҳиди давлатии «Ҳоҷагии манзилию коммуналӣ»
КМ	Корхонаи муштарак
МД	Муассисаи давлатӣ
МИИ КБРУ ФБНА	Маркази илмию иттилоотии Комиссияи байнидавлатӣ оид ба рушди устувори Фонди Байналмилалӣи начоти Арал
МТП	Муассисаи тиббию пешгирикунанда
МЭ	Маърифати экологӣ
НАМҲМЗ	Нақшаи маҳаллии амал оид ба ҳифзи муҳити зист
ПСМ	Партовҳои саҳти маишӣ
ПХД	Полихлордефенилҳо
РМИ	Раёсати манзилию истифодабарӣ
СММ	Созмони Миллалӣ Муттаҳид
СМ	Соҳибмулкони манзил
СМР	Стратегияи миллии рушд
ТҲҲ	Ташкилоти ғайриҳукуматӣ
ТМРУ	Таҳсилот бо мақсади рушди устувор
ҲМЗ	Ҳифзи муҳити зист
ҚТ	Ҷумҳурии Тоҷикистон
ЮНЕП	Барномаи Созмони Миллалӣ Муттаҳид оид ба ҳифзи муҳити зист

Мундариҷа

Пешгуфтор	5
Муқаддима	6
I. Таҳлили ҳолати ҷорӣ муомилот бо партовҳо	7
1.1. Заминаи меъёрии ҳуқуқӣ	7
1.2. Асоси институтсионалӣ	9
1.3. Стратегияҳо ва барномаҳои танзимкунандаи масъалаҳои муомилот бо партовҳо	10
1.4. Низомӣ чамъоварӣ, нобудсозӣ ва коркард	12
1.5. Иттилоот ва мониторинг	16
1.6. Таъминоти молиявӣ	17
1.7. Иштироки аҳоли ва ТҒҲ	18
1.8. Масъалаҳои маърифат ва тарбия	19
1.9. Таҷрибаи байналмилалӣ	20
II. Принсипҳо ва афзалиятҳо	21
III. Сарчашмаҳои маблағгузори масъалаҳои муомилот бо партовҳо	22
IV. Мониторинг ва арзёбӣ	23
V. Самтҳои афзалиятнок ва чораҳо оид ба такмилдиҳии механизмҳо дар соҳаи муомилот бо партовҳои тавсияшаванда	25
VI. Нишондиҳандаҳо ва индикаторҳои асосии мақсаднок дар соҳаи муомилот бо партовҳои тавсияшаванда	30

Пешгуфтор

Нашрияти пешниҳодгардидаи «Муомилот бо партовҳо дар шаҳри Душанбе. Ҳолат, проблемаҳо ва роҳҳои ҳалли онҳо» дар доираи лоиҳаи «Стратегияи идоракунии партовҳо дар шаҳри Душанбе барои солҳои 2017-2026» бо мақсади ҳал намудани масъалаҳои вобаста ба муомилот бо партовҳои истеҳсоли ва истеъмоли, муайян намудани самтҳои афзалиятноки фаъолият оид ба кам кардани ҳаҷми пайдошавии онҳо, ба ҳадди ақал расонидани гуркунии партовҳои саҳти маишӣ (ПСМ) дар партовгоҳҳо, пешгирии таъсири манфӣ ба муҳити зист ва саломатии одамон, ҷалби бештари партовҳо ба гардиши хочагӣ, таҳия шудааст.

Ҳангоми омодакунии мавод маълумотҳои аз воҳидҳои дахлдори сохтории Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар шаҳри Душанбе ва субъектҳои хочагидори пойтахт, мақомоти назорати санитарияи эпидемиологӣ ва ҳифзи муҳити зист, барномаҳои рушди иҷтимоӣ ва иқтисодӣ ва идоракунии экологии шаҳри Душанбе дастрасгардида, истифода бурда шуданд.

Дар рисола таҳлили ҳолати ҷорӣ ва масъалаҳои ҳалталаб, ки ба идоракунии самаранокӣ партовҳои истеҳсоли ва истеъмоли монеа мешаванд, оварда шудааст.

Дар рисола принсипҳо ва тавсияшаванда самтҳои фаъолияте, ки дар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, санадҳои мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, барномаҳо, лоиҳаҳои сармоягузорӣ барои ояндаи кӯтоҳмуҳлат, миёнамуҳлат ва дарозмуҳлат тадбиқ карда мешаванд, барои ташкил ва таъмин намудани муомилоти аз ҷиҳати экологӣ беҳатар ва аз ҷиҳати иқтисодӣ самаранок бо партовҳо равонашуда, муайян шудаанд.

Маводҳои дар рисола овардашуда амалҳои мувофиқашуда ва ҳамроҳангшудаи мақомоти ваколатдори давлатӣ, вазоратҳо, идораҳо, сохторҳои тичоратӣ, ҷомеаи шаҳрвандиро дар масъалаҳои муомила бо партовҳо ва ҳамгирии онҳо ба барномаҳои умумии тараққиёти шаҳр пешбинӣ менамояд.

Ҷорӣ намудани чорабиниҳои дар кори мазкур пешниҳодшуда ба минбаъд беҳтар гардидани ҳолати экологияи эпидемиологии шаҳр мусоидат менамояд.

Рисолаи мазкур аз тарафи Филиали тоҷикистони маркази илмӣ иттилоотии Комиссияи байнидавлатӣ оид ба рушди устувори Осиеи Марказӣ бо дастгирии Дафтари минтақавии ЮНЕП барои Аврупо ва Маркази Байналмилалӣ технологияҳои Экологии ЮНЕП таҳия шудааст.

Рохбари
Филиали тоҷикистони
МИИ КБРУ ОМ
Бузруков Ҷ.Ҷ.

Муқаддима

Такмилдиҳии идоракунии дар соҳаи ҳифзи муҳити зист (ХМЗ), аз ҷумла муомилот бо партовҳо аҳамияти зиёд пайдо мекунад. Робитаи мутақобила байни иқтисодиёт, ҳалли масъалаҳои иҷтимоӣ ва сифати муҳити зист, ки унсурҳои рушди устуворро таҷассум менамоянд, ҳарчи бештар дар қарорҳои қабулшудаи роҳбарияти шаҳр равшан инъикос мегардад.

Ҷамъоварӣ ва коркарду нобудсозии партовҳои саҳти маишӣ яке аз масъалаҳои асосии ҳалталаби шаҳр ба ҳисоб меравад. Айни замон кӯшишҳои мақомотҳои шаҳрӣ барои такмилдиҳии низоми идоракунии партовҳои маишӣ равона гардидааст.

Як қатор санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, ки барои муносибгардонии нақшаи ҷойгиркунии майдонҷаҳо барои ҷамъоварӣ, кашонидан ва ҷойгиркунии саривақтии партовҳо равона гардидаанд, қабул карда шудааст.

Дар доираи татбиқи лоиҳаи Бонки Аврупоии Таҷдид ва Тараққиёт (БАТТ) «Идоракунии партовҳои саҳти маишӣ дар шаҳри Душанбе» дар ин соҳаи фаъолият ислоҳот гузаронида шуд. Низоми институтсионалии идоракунии партовҳо такмил ёфта, самарабахшии сохторҳои нафтаъсис баланд гардид, заминаи моддию техникии корхонаҳои коммуналӣ бештар карда шуд, ки ба ҳолати экологӣ ва санитарияу эпидемиологии шаҳр таъсири мусбат мерасонад.

Аз ҷониби роҳбарияти шаҳр дар назди сохторҳои дахлдори иҷроқунанда оид ба таҳияи механизмҳои ҷиҳати ҷалби соҳибкорон ба низоми ҷамъоварӣ ва коркарди партовҳои маишӣ ҳамчун захираи хоми тақроран истеҳсолшаванда вазифаҳои гузошта шуд.

Аз ҷониби аҳоли ва соҳибкорон оид ба ташкили ҷамъоварӣ ва коркарди захираҳои тақроран истеҳсолшаванда ҳавасмандӣ пайдо гардид. Вале ин фаъолият ҳоло тартиби номунтазам дорад.

Дар баробари ин, ба як қатор ислоҳоти гузаронидашуда нигоҳ накарда, дар доираи татбиқи лоиҳаи БАТТ «Идоракунии партовҳои саҳти маишӣ шаҳри Душанбе», то ҳол асосҳои ҳуқуқии идоракунии маҷмӯии партовҳои истеҳсолӣ ва истеъмолӣ коркард нашудааст. Санадҳои меъерӣ оид ба муомилот бо партовҳо дар як қатор ҳолатҳои номунтазам буда, такмилдиҳиро талаб менамоянд.

Норасоии механизмҳои танзимқунандаи самараноки иқтисодӣ оид ба камкардани ҳаҷми пайдошавии партовҳо ва манбаҳои он, инчунин тарифҳои пастмасрафи харочотҳои барои хизматрасонии коммуналӣ оид ба ҷамъоварӣ, ҷобачокунии партовҳо дар партовгоҳ, ҳар сол ба зиёдшавии ҳаҷми партовҳои истеҳсолӣ ва истеъмолӣ, аз ҷумла таъсири манфии он ба муҳити зист оварда мерасонад.

Барои ба вучуд овардани механизмҳои маҷмӯии мукаммали муомилот бо партовҳои истеҳсолӣ ва истеъмолӣ зарур аст, ки ба ҳолати кори мавҷудбуда баҳои ҳама-тарафа дод: самаранокии институтҳои санадҳои меъерии ҳуқуқии амалқунанда, механизмҳои танзимқунандаи иқтисодӣ, масъалаҳои баҳисобгирӣ ва мониторинги партовҳо, қабули қарорҳо ва камбудии мавҷудбуда дар ин соҳаи фаъолият, бо назардошти ба инобат гирифтани таҷрибаи мавҷудбуда дар сатҳи миллий, минтақавӣ ва маҳаллӣ, аз ҷумла таҷрибаи кишварҳои пешрафта, ба нақшагирӣ ва муносибгардонии тадбирҳои минбаъда бо мақсади камкардани ҳаҷми пайдошавӣ ва ҷобачокунии партовҳо, ташкили механизмҳои самараноки иқтисодӣ ва бехатари экологии муомилот бо партовҳо зарур аст.

Низоми назорати давлатӣ нисбати риояи қоидаҳои нигоҳдорӣ ва безаргардонии партовҳо ҳамаи корхонаҳо ва ташкилотҳои дар бар нагирифта, хусусияти нопурра ва интихобӣ дорад. Манбаи иттилоот оид ба намудҳои партовҳои пайдошавандаи партовҳои истеҳсолот ва мониторинги ҳаракати онҳо на дар ҳамаи корхонаҳо таъсис дода шудааст.

Механизми муҳими иқтисодие, ки фаъолияти истифодабарандагони табиатро дар камкардани ҳаҷми ҷамъшавӣ ва ҷойгиркунии партовҳо дар муҳити зист ҳавасманд мегардонад, низоми пардохт ба ҳисоб меравад. Усулҳои методологии ҳисобкунии пардохтҳои ҳанӯз дар аввали солҳои 1990 қабул гардида, тағйироти ҷиддиро надидаанд ва бо дарназардошти муносибатҳои бозорӣ ва ҳавасмандии истифодабарандагони табиат аз нав дида баромаданро талаб намуда, амалӣ намудани тадбирҳои мушаххасро ҷиҳати пешгирӣ ва камкардани пайдошавии партовҳо, ҷалб намудани онҳо ба гардиши хоҷагӣ ва коҳиш додани ҳаҷми ҷойгиркунии партовҳо ба муҳити зистро тақозо менамояд.

Яке аз кафолатҳои муваффақият дар татбиқи чораҳои пешбинишаванда, ки ба такмилдиҳии соҳаи муомилот бо партовҳо равона мегардад, ҷалб намудани аҳолии шаҳр дар ин раванд махсуб меёбад.

Дар айни замон маърифати муттасили экологӣ, ки ба пешрафти малакаи истифодабарии оқилонаи табиат, ҷорӣ намудани усулҳои пешрафта ва маданияти муомилот бо партовҳо равона гардидааст нокифоя рушд кардааст. Бе гузаронидани омодагии дахлдор ва корҳои фаҳмондадиҳӣ дар байни аҳоли оид ба афзалиятнокии экологию

иқтисодӣ, ташкил намудани ҷамъоварии алоҳидаи партовҳо номумкин аст.

Бо мақсади таъмини саривақтии ҳалли масъалаҳои зикргардида, такмилдиҳӣ ва ҷамоҳангсозии нақшаи идоракунии партовҳо зарур аст, зимнан бояд дар назар гирифта шавад, ки дар қисматҳои мухталифи ноҳияҳои шаҳр метавонанд ва бояд усулҳои нобудсозии ПСМ худро истифода баранд. Ин пеш аз ҳама бо навъи сохтмон, анъанаҳои вучуддошта ва тарзи зиндагӣ, сатҳи даромаднокии аҳоли, дигар омилҳои иҷтимоию иқтисодӣ вобаста аст.

I. Таҳлили вазъи баамаломата дар идоракунии партовҳо ва арзёбии мушкилоти асосӣ

1.1. Заминаи меъёрию ҳуқуқӣ

Хучҷати асосие, ки соҳаи муомилот бо партовҳои саҳти маиширо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ба танзим мебарорад, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи партовҳои истеҳсолотӣ ва истеъмоли» (с. 2002) мебошад. Қонун ваколатҳои мақомоти давлатие, ки идоракуниро дар соҳаи муомилот бо партовҳои истеҳсолотӣ ва истеъмоли амалӣ менамоянд, муайян намудааст.

Талабот оид ба муомилот бо партовҳо инчунин дар қонунҳо «Дар бораи ҳифзи муҳити зист» (с. 2011), «Дар бораи таъмини амнияти санитарии эпидемиологии аҳоли» (с. 2003), «Дар бораи иҷозатномадиҳӣ ба баъзе намудҳои фаъолият» (2004), «Дар бораи таъмини амнияти экологии нақлиёти автомобилӣ» (с. 2015), «Дар бораи бамеъёрдарории техникаӣ» (с. 2009), «Дар бораи беҳатарии маҳсулоти хӯрокворӣ» (с. 2012), Кодекси замини Ҷумҳурии Тоҷикистон (с. 1996), Кодекси оби Ҷумҳурии Тоҷикистон (с. 2000), Кодекси ҷангали Ҷумҳурии Тоҷикистон (с.2011), Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон (с. 2008), Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон (с. 1998) ва қонунгузории дигар муқаррар карда шудааст.

Қонунҳои зикргардида муносибатҳои дар раванди пайдошавӣ, ҷамъоварӣ, нигоҳдорӣ, истифодабарӣ, ҳамлу нақл, безаргардонӣ ва гуронидани партовҳо ба амал меомадаро муайян мекунад. Қонунҳо инчунин ҷиҳати пешгирӣ намудани таъсири манфии партовҳои истеҳсолӣ ва истеъмоли ба муҳити зист ва саломатии инсон, ҷалб намудани онҳо ба гардиши хоҷа-

гидорию истеҳсолотӣ ҳамчун сарчашмаи иловагии ашёи хом равона гардидаанд.

Мутобиқи моддаи 6 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи партовҳои истеҳсолӣ ва истеъмоли» ба мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ оид ба амалӣ гардонидани сиёсати давлатӣ дар соҳаи муомилот бо партовҳо; ба вучуд овардани ҳавасмандгардонии иқтисодӣ ва иҷтимоӣ барои пурра истифода намудани партовҳо аз тарафи шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ; таъмини аҳоли бо иттилооти дахлдор ваколатҳо дода шудааст.

Ҳоло заминаи қонунгузорӣ дар соҳаи муомилот бо партовҳои истеҳсолӣ ва истеъмоли ҳавасмандгардонии иқтисодиро ҷиҳати ҷорӣ намудани технологияҳои бепартов муайян накардааст.

Низоми муомилот бо партовҳо дар шаҳри Душанбе ва ҳам дар тамоми қаламрави кишвар асосан бо дастурнамалҳои соҳавӣ, қоида ва меъёрҳои санитарие, ки солҳои ҳаштодуми асри гузашта таҳия гардидаанд, ба танзим дароварда мешавад. Дар марҳалаи кунунӣ аз нав дида баромадани санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ бо назардошти воқеияти муносибатҳои муосири бозорӣ, мақоми кишвар ҳамчун ҷонибдори созишномаҳо ва шартномаҳои байналмилалӣ, ки тартиби ҷамъоварӣ, ҳамлу нақл, коркарди дубора, нобудсозӣ ва дигар фаъолиятро дар ҳамаи бахшҳои иқтисодиёт, аз ҷумла муомилот бо партовҳо ба танзим мебарорад, зарурати қабули чораҳои маҷмӯӣ ба миён омадааст.

Таҳлили иҷроии санадҳои меъёрӣ оид ба муомилот бо партовҳо нишон дод, ки фаъолияти мақомотҳои иҷроияи шаҳрӣ

пеш аз ҳама барои ҳалли чунин масъалаҳои афзалиятнок ба монанди корҳои ободонӣ, риояи талаботҳои санитарӣ дар минтақаҳои шаҳр ва нуқтаҳои аҳолинишин равона карда шудааст. Ба масъалаҳои кам кардани ҳаҷми чамъшавии партовҳо дар манбаи пайдошавии онҳо, ҷорӣ намудани низоми чамъоварии алоҳида, коркард, усулҳои бехатари нобудсозии онҳо диққати камтар дода мешавад.

Дар соли 2008 бо қарори Маҷлиси вакилони халқи шаҳри Душанбе (№150-15 аз 16 октябри соли 2008) «Қоидаҳои тартиботи чамъиятӣ, ободонӣ ва санитарӣ дар шаҳри Душанбе» тасдиқ карда шуд.

Қоида асосҳои ҳуқуқии таъмини тартиботи чамъиятӣ, ободонӣ ва санитариро дар шаҳри Душанбе муайян намуда, масъулияти шахсони мансабдор ва шаҳрвандонро барои вайрон кардани онҳо муқаррар менамояд, аз ҷумла тартиб амалҳои зеринро манъ кардааст:

– чамъоварӣ ва нигоҳдории ҳаргуна ашёҳо ва зарфҳои шишагӣ (бутилкаҳо) дар ҳавлиҳои биноҳои истиқоматӣ, инчунин дар ҳудуди нуқтаҳои савдо ва биноҳои коммуналӣ (мағозаҳо, ошхонаҳо, тарабхонаҳо, устохонаҳо);

– рехтани ҳаргуна моеъи кимиёвӣ, кислотаҳо, бензин ва сӯзишвории дигар, равғанҳои автомашина ва дигари молиданӣ, ишқор ва дигар моеъҳои, ки фарши роҳ ва муҳити атмосфераро хароб месозанд, нигоҳдории маводҳо дар шохроҳҳои шабакаҳои барқӣ;

– худсарона ва бе иҷозат рехтани обҳои техникӣ ба шабакаҳои канализатсионӣ;

– сӯзонидани партов ва баргҳо дар кӯчаҳо, боғҳо, гулгаштҳо, дар майдонҳо ва наздикии хонаҳо ва дигар амалҳои, ки ба муҳити зист, саломатии одамон ва ҳолати техникӣ иншоотҳо таъсири манфӣ мерасонад;

Дар баробари мавқеи мусбӣ дар тартиб муайяншуда, талаботҳои дар кучо рехтан, ҷойгир кардан ва дигари намудҳои номбаршудаи намудҳои партовҳо ва андешидани чораҳо аз ҷониби мақомотҳои дахлдори назоратӣ хангоми вайрон кардани талаботҳои муқарраршуда такмил дода нашудааст.

Дар баробари ин, васеъ кардани номгуӣ намудҳои қоидавайронкуниҳо (чунончи барои дар ҷои номувофиқ партофтани маводҳои бандубаст, зарфҳои истифода-

дашудаи гуногун, пӯчоки офтобпараст, меваҳои истеъмолнагардида ва ғайра) ва барои қоидавайронкуни муқаррар намудани мучозотҳои иқтисодӣ ва маъмурӣ, муайян намудани номгуӣ мақомотҳо ва шахсони мансабдор оид ба риояи онҳо бо ҷалби бештари ҷомеа ва воситаҳои ахбори омма дар ин раванд мувофиқи мақсад мебошад.

Бо Қарори Раиси шаҳри Душанбе (№186 аз 1 апрели соли 2010) «Қоидаҳои баровардан, чамъоварӣ, ҳамлу нақл, безараргардонӣ ва коркарди партовҳои саҳти маишӣ дар шаҳри Душанбе» қабул гардид. Қоидаҳо тартиб ва ҷадвали муваққатии баровардан (аз тарафи истеъмолкунандагон) ва бурдани (аз тарафи корхонаҳои махсусгардонидашуда) ПСМ, ҳуқуқ ва уҳдадорихои ҳамаи тарафҳо дар соҳаи идоракунии партовҳои саҳти маишӣ ва дигар нишондодҳои меъёриро ба танзим медарорад.

Яке аз мушкилоти ҳалношуда ин муомилот бо партовҳои тиббии муассисаҳои табобатии пешгирикунанда (МТП) ба ҳисоб меравад, ки аз рӯи хусусияти худ бо сабаби дар онҳо чамъ шудани моддаҳои сирояткунанда, омилҳои радиатсионӣ ва моддаҳои гуногуни кимиёӣ хатарноканд. Дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ягона хуччати меъерӣ «Қоидаҳои чамъоварӣ, нигоҳдорӣ ва нобудсозии партовҳои муассисаҳои табобатӣ пешгирикунанда» (ҚМС 2.1.7.020-09) амал менамояд, ки масъалаҳои муомилот бо партовҳои тиббиро ба танзим медарорад.

Тибқи талаботҳои хуччати мазкур, партовҳои тиббӣ ба 5 гурӯҳи (синфи) хатарнок тасниф гардидааст, ки имконияти ба регламенти фаъолияти МТП дохил намудани низоми чамъоварии алоҳида вобаста ба дараҷаҳои хатарнокӣ, бо баровардан ва нобудсозии (коркарди) мувофиқро фароҳам овард.

Аммо дастрас намудани иттилоот ҷиҳати татбиқи талаботҳои муқарраршудаи қоидаҳои санитарӣ воқеан дар ҳамаи МТП шаҳри Душанбе бо сабаби вучуд надоштани низоми баҳисобгирӣ ва ҳисоботдиҳии вобаста ба чамъоварӣ, нигоҳдорӣ ва нобудсозии партовҳои тиббӣ мушкил гардидааст.

Бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 03.03.2011 № 97 «Қоидаҳои чамъоварии лампаҳои аз истифодабаромадаи симобдор аз аҳоли, шахсони

ҳуқуқӣ, соҳибкорони инфиродӣ, ташкили нигоҳдорӣ, интиқол ва безараргардонии онҳо» тасдиқ гардидааст. Инчунин аз тарафи Раиси шаҳри Душанбе аз 7 юни соли 2011 таҳти рақами 301-2 Қарор «Оид ба чорабиниҳо доир ба системаи безараркунӣ, чамъоварӣ, нигоҳдорӣ, ҳамлу нақл ва истифодаи партовҳои лампаҳои симобдошта дар ҳудуди шаҳри Душанбе» қабул шудааст. Масъулият оид ба иҷрои қоидаҳои мазкур ба мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва КВД «ХМК» вогузор гардидааст. Вучуд надоштани қоидаҳои мутобиқшавӣ оид ба муомилот бо лампаҳои симобдори коркардшуда ва корношоям дар шаҳри Душанбе, дар ҳалли бонизоми масъалаҳои бо пайдошавии онҳо дар бахшҳои гуногуни иқтисодиёт вобаста аст ва нисбати чамъоварӣ, баровардан, нигоҳдорӣ ва демеркулизатсияи марказонидашудаи чунин лампаҳо аз тарафи аҳоли вобаста, мушкилӣ эҷод менамояд.

Дар маҷмӯъ метавон гуфт, ки аксарияти санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ номукамал буда, бо механизмҳои иҷроӣ ва маблағгузорӣ таъмин карда нашудаанд. Дар робита ба ин, яке аз мушкилоти асосӣ сатҳи пасти иҷрои онҳо ба ҳисоб меравад.

Ҳолати масъалаи вучуддоштаро чамъбаст намуда, ба хулоса омадан мумкин аст, ки қонунҳо ва санадҳои меъёрии қабулшуда дар соҳаи муомилот бо партовҳо танҳо таъсири нопурра ва кутоҳмуддат расонида, натиҷаи дилхо надоданд.

1.2. Асосҳои институтсионалӣ

Мутобиқи моддаи 6 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи партовҳои истеҳсолӣ ва истеъмолӣ» ва моддаи 32 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ» вазифаҳо, аз ҷумла масъалаҳои муомилот бо партовҳо, ташкил намудани ҳавасмандгардонии иқтисодӣ ва иҷтимоӣ барои ташкилотҳои истифодабаранда ва коркарди партовҳои маишӣ, инчунин таъмин намудани аҳоли бо иттилоот дар ҳудуди шаҳр, ба мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ба шӯъбаи коммуналию муҳандисии дастгоҳи Раиси шаҳри Душанбе ва воҳидҳои дахлдори ноҳиявии шаҳр вогузор карда шудааст.

Тибқи низомнома дар бораи шӯъбаи коммуналию муҳандисии дастгоҳи Раиси шаҳри Душанбе ба шӯъба вазифаҳо ҷиҳати

бурдани сиёсати ягонаи давлатӣ оид ба рушди инфрасохторҳо дар ҳалли масъалаҳои санитарӣ ва таъсис додани шароитҳо барои фаъолияти мӯътадили корхонаҳои ин соҳа вогузор карда шудааст.

Вазифаҳои назорати давлатӣ ҷиҳати риояи талаботҳои қонунгузорӣ ва дигар ҳуҷжатҳои танзимкунанда дар бахши бамеъёрдарории пайдошавӣ, нигоҳдорӣ ҷойгиркунӣ, безараргардонӣ, нобудсозӣ, коркард ва ғайраи партовҳои истеҳсолӣ ва истеъмолӣ ба мақомоти ҳифзи муҳити зист ва мақомоти санитарияу эпидемиологияи шаҳрию ноҳиявӣ вогузор карда шудааст.

Идоракунии бонизоми ПСМ дар шаҳри Душанбе, аз ҷумла ислоҳоти институтсионалӣ дар фаъолияти ин соҳа аз давраи татбиқи лоиҳаи «Идоракунии партовҳои саҳти маишӣ шаҳри Душанбе» бо мусоидати БАТТ оғоз гардид. Лоиҳа дар соли 2009 қори худро оғоз намуда, дар соли 2014 анҷом ёфт.

Мақсади лоиҳа – беҳтар намудани фаъолияти сохторҳои идоракунии ПСМ дар шаҳр, бо назардошти риояи меъёрҳои санитарияу эпидемиологӣ ба ҳисоб меравад.

Дар доираи лоиҳаи мазкур дар ҳудуди чор ноҳияи пойтахт корхонаҳои воҳиди давлатӣ (КВД) оид ба чамъоварӣ ва баровардани ПСМ ба партовгоҳи умумишаҳрӣ таъсис дода шуд.

Дар доираи ҳамин лоиҳа, соли 2011 дар заминаи МД «Истифодабарии роҳҳои» ноҳияи Шохмансур ташкилоти худмаблағгузори КВД «Партовгоҳи умумишаҳрии партовҳои саҳти маишӣ шаҳри Душанбе» таъсис дода шуд, ки барои қабул, баҳисобгирӣ ва ҷойгиркунонии партовҳо, ки ба ҳудуди партовгоҳ оварда мешаванд, масъул мебошанд.

Чамъоварӣ ва ҳамлу нақли ПСМ-ро дар шаҳри Душанбе 4 корхонаи махсусгардонидашудаи ноҳиявии «Муассисаи махсуси нақлиётӣ оид ба кашондани ПСМ» ва 4 корхонаи МД ноҳиявии «Истифодабарии роҳҳо» амалӣ менамоянд.

КВД «Партовгоҳи умумишаҳрии партовҳои саҳти маишӣ шаҳри Душанбе» дар асоси шартнома бо ин корхонаҳо, аз ҳаҷми умумии ПСМ пайдошавандаи шаҳр, зиёда аз 96% онро дар партовгоҳ қабул ва ҷойгир менамояд. Корхонаҳои саноатӣ ва ташкилотҳои ҳамчунин дар асоси шартнома 4% ПСМ, аз ҷумла партовҳои истеҳсолие, ки истифода нашудаанд бо нақлиётҳои худӣ интиқол медиҳанд.

Маъмурияти шаҳри Душанбе тартиби чамъоварӣ ва баровардани партовҳоро муқаррар намуда, ба ҳудудҳои дахлдор ба корхонаҳои коммуналӣ вобаста кардааст:

а) дар нуқтаҳои аҳолинишин ва маҳаллаҳо – ба хоҷагиҳои идоракунии манзилию коммуналӣ, моликони манзил дар якҷоягӣ бо корхонаҳои махсусгардонидашуда оид ба баровардани партовҳо;

б) дар корхонаҳо ва ташкилотҳо – ба маъмурияти корхонаҳо;

в) дар майдонҳои муваққатии ҷойгиркунии партовҳо – ба корхонаҳои махсусгардонидашуда оид ба баровардани партовҳо;

г) дар кӯчаҳо ва қад-қадӣ канори роҳҳо – ба муассисаҳои дахлдори истифодабарии роҳҳои ноҳияҳои шаҳр.

Дар ин маврид аҳолии шаҳр вазифадор ҳастанд, ки партовҳои маиширо дар зарфҳои пӯшида чамъ намуда, аз соати 17.00 то 23.00 онро ба ҷойҳои махсуси ба ин мақсад ҷудошуда бароранд.

Бо мақсади таъмини бехатарии санитария эпидемиологӣ, пешгирии намудани ҷойгиркунии партовҳои маишӣ дар ҷойҳои чамъоварии ғайриқонунӣ, дар соли 2015 бо супориши Раиси шаҳри Душанбе ҳамаи майдончаҳои чамъоварии партовҳо деворбандӣ (ихота) гардида, обод карда шуданд. Дар 627 адади онҳо камераҳои назоратӣ насб гардида, аз ҳисоби қорамандони корхонаҳои коммуналӣ ва дигар корхонаҳо ҷиҳати пурзӯр намудани чораҳо оид ба риоя намудани қоидаҳои тартиботи чамъиятӣ ва назорат аз болои саривақт баровардани партовҳои маишӣ, навбатдорӣ ташкил карда шудааст.

Аммо бо мурури замон, асосан бо сабаби бемасъулиятӣ ва надоштани дониши зарурии экологии шаҳрвандоне, ки тартиботи муқарраршудаи муомилот бо партовҳоро риоя намекарданд, наоварӣ самараи дилхоҳ наовард. Аз тарафи дигар шахсони масъули мақомоти иҷроияи шаҳрӣ ва маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар масъалаи нақши иттилоотнокӣ ва тарбия тариқи воситаҳои ахбори омма ва корҳои фаҳмондадиҳӣ байни аҳоли тавассути шӯроҳои маҳалла, нозирони минтақавии милитсия, соҳибмулкони манзил ва ғайра диққати зарурӣ зоҳир намекунанд.

Чамъоварии ҷудоғонаи баъзе намудҳои партовҳо (оҳанпора, пластика, қоғазпора, шишапора, зарфҳои шиша-

гӣ, партовҳои корношоями электронӣ ва ғайра) дар ҳаҷми хурд, бевосита дар майдонҳои чамъоварӣ ва партовгоҳҳои ПСМ, нуқтаҳои савдо ва ғайра ғайримутташакил амалӣ карда мешавад. Минбаъд ин партовҳо барои коркард ба корхонаҳои хурд ва бад ҷиҳозонидашудаи «дастӣ» супорида шуда, ҳамчун ашёи хоми такроран истеҳсолшаванда ҳам дар дохили кишвар ва ҳам ба берун аз он ба фурӯш бароварда мешавад.

Ба мушкилоти асосии рушди институционалӣ дар соҳаи муомилот бо партовҳо метавон инҳоро дохил намуд:

- сатҳи пасти иҷроии қарорҳои қабулгардида;

- механизмҳои ҳамохангсозӣ ба таври кофӣ такмил нагардида, ваколат ва чораҳои ҷавобгарӣ байни мақомоти махсуси ваколатдори давлатии назораткунанда, ки фаъолияти идоракунии партовҳо ба салохияти онҳо дохил мегардад, ҷудо карда нашудааст.

- иқтидори шарикӣ давлату бахши хусусӣ оид ба рушди лоиҳаҳо дар соҳаи таъсис додани корхонаҳои коркард истифода намегардад;

- низомии ҳисоботи оморӣ оид ба пайдошавӣ ва ҳаракати минбаъдаи партовҳои истеҳсолӣ ва истеъмолӣ ташкил карда нашудааст;

- инкишоф наёфтани соҳибқорӣ маҳаллӣ ва минтақавӣ оид ба коркарди захираҳои такроран истеҳсолшаванда;

- сатҳи нокифояи тафаккури экологӣ дар ҳамаи сатҳҳои муомилот бо партовҳо, аз ҷумла аҳоли;

- фароҳам набудани шароит ҷиҳати рушди шарикӣ «ҳокимият-соҳибқорӣ-чамъият» ва сатҳи пасти иштироки аҳоли дар ҳалли мушкилоти муомилот бо партовҳо;

- Вучуд надоштани ҳамкорӣ дар соҳаи коркарди ашёи хоми такроран истеҳсолшаванда байни бахши соҳибқорӣ оид ба коркарди ашёи хоми такроран истеҳсолшаванда ва дигар соҳибқорон, набудани механизми робитаи баръакс бо аҳоли

1.3. Стратегия ва барномаҳои, ки масъалаҳои идоракунии партовҳоро ба танзим медароранд

Ҳуҷҷати асосии стратегияи рушди миллии кишвар «Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030» ва Барномаи миёнамуҳлати рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои

солҳои 2016-2020 ба ҳисоб мераванд, ки дар соли 2016 қабул гардиданд.

Дар ин ҳуҷҷатҳо ҳамчунин масъалаҳои муомилот бо партовҳо инъикос гардида, аз ҷумла тадбирҳоро оид ба коркарди ниҳони ашёи хоми маҳаллӣ ва партовҳо, такмилдиҳии механизмҳои идоракунии партовҳо ва як қатор чораҳои дигар пешбинӣ менамояд.

Айни замон дар шаҳри Душанбе ҳуҷҷати барномавии мақсаднок оид ба идоракунии маҷмӯи партовҳои истеҳсолот ва истеъмолӣ вучуд надорад.

Дар ҷумҳури «Консепсияи ислоҳоти хоҷагии манзилию коммуналӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2010-2025» амалӣ карда мешавад, ки соҳтмони давра ба давраи партовгоҳҳо ва ҷойҳои ҷамъоварии партовҳои коммуналӣ, гузаштан ба худмаблағгузорӣ дар асоси тарифҳои, ки арзиши хизматрасониро мепошонанд, пешбинӣ менамояд.

Дар тақвияти ин Консепсия соли 2014 «Барномаи рушди хоҷагии манзилию коммуналӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи солҳои 2014-2018» қабул гардид, ки васеъ намудани дастрасии аҳоли ба хизматрасонии марказонидашудаи ҷамъоварӣ ва баровардани ПСМ, зидди монополизатсиякунонӣ ва рушди рақобатпазирии низоми хоҷагии манзилию коммуналӣ бо супоридани баъзе вазифаҳо ва ваколатҳо ба мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва худидоракунии маҳал, инчунин ҷалби баҳши хусусӣ ба соҳаи фаъолияти муомилот бо партовҳо пешбинӣ менамояд.

Дар соли 2005 аз тарафи ташкилоти ғайриҳукумати «Фонди дастгирии ташаббусҳои шаҳрвандӣ» бо ҷалби қоршиносони миллӣ ва дастгирии шаҳрдорӣ шаҳри Душанбе барномаи идоракунии экологии шаҳри Душанбе омода карда шуд. Яке аз самтҳои афзалиятнок дар барнома мушкilotи партовҳои шаҳрӣ муайян карда шуд. Аз ҷониби муаллифон таҳлили ҳолати масъалаҳо, мушкilotи мавҷудбуда гузаронида шуда, оид ба беҳтар гардонидани вазъияти мавҷудаи муомилот бо партовҳои истеҳсолӣ ва истеъмолӣ дар шаҳри Душанбе тавсияҳо дода шуд.

Дар соли 2009 Консепсияи рушди иҷтимоию иқтисодӣ ва ҳудудии шаҳри Душанбе таҳия гардид, ки иншоотҳои таъсиррасон ба муҳити зист баррасӣ гардида, иншоотҳои ҳифз ва нуктаҳо бо талаботҳои махсуси

истифодабарии ҳудудҳо, ки маҳдудиятҳои банақшагирии экологӣ ва санитарии гигиениро ташкил менамоянд, муайян карда шуданд.

Дар соли 2014 Маҷлиси вакилони халқи шаҳри Душанбе барномаи рушди иҷтимоию иқтисодии шаҳрро барои соли 2015 тасдиқ намуд. Дар барнома аз ҷумла дар соҳаи идоракунии ПСМ пешбинӣ гардидааст:

– бо мақсади ташкили аввалия ба навъҳо ҷудокунии ПСМ, мутобиқи Нақшаи генералии шаҳри Душанбе пешбинӣ намудани нуктаҳои қабули ҳамаи намудҳои захираҳои хоми такроран истеҳсолшаванда ва ҷалб намудани баҳши соҳибкорӣ барои фаъолияти нуктаҳои зикргардида;

– Ба КВД «Партовгоҳи партовҳои саҳти маишии шаҳри Душанбе» таҳия намудани барномаи аввалия ҷиҳати дар ҳудуди полигон ташкил кардани корхонаи коркарди партовҳо ва барои баррасӣ ба шаҳрдорӣ пешниҳод намудан он супориш дода шуд.

Ғайр аз нуктаҳои зикргардида, аз тарафи шӯъбаи коммуналию муҳандисии дастгоҳи Раиси шаҳри Душанбе механизми омода намудани санади меъёрии дахлдор, ҳамчун лоиҳаи пилотӣ муайян намудани якчанд майдонҳои ҷамъоварии партовҳо барои истифодабарии онҳо аз тарафи ташкилотҳои ғайридавлатӣ, тичоратӣ ё шахсони инфиродӣ таҳия шуда истодааст.

Ҷиҳати иҷрои тадбирҳои қабулшуда, дар ҳудуди иншоотҳои саноатии шаҳр ва атрофи нуктаҳои санитарии Партовгоҳи ПСМ шаҳри Душанбе ба соҳибкорон бо мақсади ташкили фаъолият оид ба ҷамъоварӣ, ба навъҳо ҷудокунӣ ва коркарди ашёи хоми такроран истеҳсолшаванда майдонҳои истеҳсолӣ пешниҳод карда шудааст. Дар айни замон зиёда аз 30 корхонаҳои хурд ва соҳибкорони инфиродӣ дар соҳаи ҷамъоварӣ ва коркарди партовҳои зерин: фулузоти сиёҳ ва ранга, қоғазпораҳо (макулатура), намуд ва сифати гуногуни маводҳои бандубаст, зарфҳои истифодашуда ва ғайра амал менамоянд. Ҳамзамон технологияҳои истифодашаванда оид ба коркард мукамал набуда, мутобиқат ба талаботҳои санитарӣ ва экологиро талаб менамояд.

Таҳлили иҷрои нақшаҳо ва барномаҳо дар соҳаи муомилот бо партовҳо дар шаҳри Душанбе нишон дод, ки дар маҷмӯъ чун дар сатҳи минтақавӣ иҷрои қарорҳои

қабулшуда мунтазам амалӣ карда наместаванд, инчунин низоми мониторинг аз болои иҷроӣ онҳо дар сатҳи зарурӣ ба роҳ монда нашудааст.

Дар маҷмӯъ ин бо сабабҳои зерин во-бастааст:

– набудани барномаи маҷмӯӣ оид ба идоракунии партовҳо;

– нокифоя будани интизоми иҷроӣ чӣ қадар амалӣ намудани қарорҳои қабулшуда;

– нокифоя будани маблағгузорӣ ва сатҳи пасти таҳассуси кадрҳо барои иҷроӣ чорабиниҳои банақшагирифта;

– ғайрисамаранок будани механизмҳои ҳамохангсозӣ ва ҳамгирии масъалаҳои муомилот бо партовҳо ба ҳуҷҷатҳои стратегию барномавии соҳавӣ;

– вучуд надоштани низоми самаранокӣ назорати истеҳсолотӣ оиди муомилот бо партовҳои истеҳсолот ва истеъмолӣ;

– вучуд надоштани ҳавасмандгардонии самаранокӣ меъёрию ҳуқуқӣ ва иқтисодӣ барои ҷалби партовҳо ба гардиши хочагӣ;

– имконияти маърақаҳои иттилоотӣ бо мақсади ҷалб намудани тарафҳои манфиатдор ба масъалаҳои ҷамъоварию алоҳида ва коркарди партовҳо истифода намешавад;

– вучуд надоштани низоми иттилоотии аҳоли дар бораи таъсири зараровари партовҳои саноатӣ ба муҳити зист ва саломатии одамон.

1.4. Низоми ҷамъоварӣ, нобудсозӣ ва коркард

Партовҳои саҳти маишӣ

Низоми муомилот бо партовҳои истеҳсолӣ ва истеъмолие, ки дар шаҳри Душанбе ба вуқӯъ пайваستاаст, дар асоси ғӯронида-ни партовҳо дар партовгоҳи шаҳрии ПСМ асос ёфтааст.

Идоракунии ПСМ дар шаҳри Душанбе аз оғози соли 1990 то оғози соли 2000-ум бо сабаби вучуд надоштани маблағгузорию зарурӣ, таъминоти моддию техникаӣ ва дигар захираҳои зарурӣ барои нигоҳдорӣ ва рушди фаъолияти соҳаи мазкур, дар ҳолати ниҳоят ғайриқаноатбахш қарор дошт.

Дар раванди фаъолияти ҳаётии худ шаҳр ҳамасола беш аз 1 млн. м³ партовҳои саҳти маишӣ ва истеҳсолотро ҳосил менамояд. Ҳаҷми партовҳои пайдошаванда ва ба партовгоҳ бурдашаванда дар ҷараёни афзоиш қарор дорад.

Ҷадвали 1: Пайдошавии партовҳои коммуналӣ дар ш. Душанбе

Вохиди маъмури	с. 2013 (ҳаз.м ³)	с. 2014 (ҳаз.м ³)	с. 2015 (ҳаз.м ³)	с. 2015 дар % нисбат ба соли 2014
ш. Душанбе	857,4	1003,0	1034,4	103,1

Сарчашмаи маълумот: Сарраёсати Агентии омили Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар шаҳри Душанбе, с.2016

Айни замон дар шаҳр 749 майдончаҳои партов ва 584 шахтаҳои партов дар хонаҳои истиқоматии бисёррошёна амал менамояд.

Партовгоҳи ПСМ шаҳри Душанбе дар километри 9-уми роҳи автомобилгарди Душанбе-Ваҳдат қарор дорад, майдони он 20 гектарро ташкил намуда, аз соли 1977 фаъолият менамояд. Аз оғози истифодабарӣ дар партовгоҳ беш аз 20 миллион м³ ПСМ коркард шудааст. То соли 2011 партовгоҳ дар баланси МД «Истифодабарии роҳҳои» ноҳияи Шоҳмансури шаҳри Душанбе қарор дошт. Ҷамъоварӣ ва баровардани ПСМ аз тарафи раёсатҳои истифодабарии роҳҳои ноҳияҳои шаҳр иҷро мегашт. Айни замон дар натиҷаи татбиқи лоиҳаи муштарак бо БАТТ «Идоракунии

партовҳои саҳти маишӣ шаҳри Душанбе», партовгоҳ дар мувозинаи корхонаи худмаблағгузори КВД «Партовгоҳи партовҳои саҳти маишӣ шаҳри Душанбе» қарор дорад.

Партовгоҳ таҷдид гашта, бинои маъмури сохта шуд, бо механизмҳои нақлиётӣ, тарозуи баркашии нақлиёт, шустани нақлиёт ва дигар инфрасохтори ёрирасон барои қабул ва истеҳсоли бехатари коркарди ПСМ таъмин гаштааст.

Дар партовгоҳ низоми ҷамъоварӣ ва нуктаи танзими газ, ки бо кубурҳои махсуси ҳаракаткунанда, ки газро бояд ба нуктаи гармкунанда ворид созад, ташкил карда шудааст. Газ аз сабаби нокифоягии ҳаҷми он барои эҳтиёҷоти истеҳсолӣ ва хочагӣ истифода намешавад.

Дар ҳудуди партовгоҳ коргоҳ оид ба сӯзонидани партовҳои тиббӣ ва демеркулизатсияи лампаҳои симобдор сохта шудааст.

Дар партовгоҳ низоми чамъоварии алоҳида ва ба навҳо ҷудокунии партовгоҳ ташкил карда нашудааст. Дар баробари ин, аз ҷониби соҳибкорони инфиродӣ дар партовгоҳ чамъоварии захираҳои такроран истехсолшаванда ва супоридани онҳо барои коркарди минбаъда амалӣ карда мешавад. Асосан ин на он қадар ҳаҷми зиёди зарфҳои шишагӣ ва шишапораҳо, қоғазпораҳо, фулузоти сиёҳ ва ранга, полиэтиленҳо ва маводҳои бандубасти таркибашон гуногун, зарфҳо ва ғайра ба ҳисоб меравад. Баҳисобгирии бонизоми чамъоварӣ ва коркарди захираҳои такроран истехсолшаванда бурда намешавад.

Дар партовгоҳи шаҳри Душанбе дар натиҷаи азхудкунии бе мувофиқаи заминҳои наздихудудӣ, ки дар мавзеи Окчакман ҷойгирбуда, ки ба заминҳои маъмурии ноҳияи

Рӯдакӣ дохил аст, нуктаҳои санитарии муҳофизатӣ риоя намегардад. Аз тарафи аҳоли дар наздикии 25-30 метр аз партовгоҳ бе риояи меъёрҳои санитарии экологӣ хонаҳои истиқоматӣ сохта шудааст.

Сатҳи ниҳоят пасти коркарди ПСМ бо вучуд надоштани ҳавасмандгардонии ҳуқуқӣ ва иқтисодӣ ва рушди инфрасохторҳо ҷиҳати чамъоварӣ намудани партовгоҳ дар манбаи пайдошавӣ ва технологияи коркарди онҳо вобаста аст.

Яке аз омилҳои мусбат дар шаҳр, ин барҳам додани аксари партовгоҳҳои ғайриқонунии ПСМ-ро метавон арзёбӣ намуд.

Ҳамзамон тибқи маълумоти Кумитаи идораи замин дар шаҳри Душанбе дар қанори ҳудуди шаҳр ба ҳолати 1 январи соли 2015 ҳоло ҳам партовгоҳҳои ғайриқонунии аз ҷиҳати ҳудуд ва ҳаҷми чамъшавиашон гуногуни ПСМ вучуд доранд, ки барҳам дода нашудаанд. Масоҳати умумии ҷунин партовгоҳҳо дар шаҳр 45,2 га ташкил медиҳад.

Чадвали 2. Масоҳати заминҳои, ки зери партовгоҳҳои ғайриқонуни дар шаҳри Душанбе ишғол гардидаанд

р/т	Номгӯи ноҳияҳои шаҳри Душанбе	Масоҳати қитъаи заминҳои, ки зери партовгоҳҳои номутташакил қарор гирифтаанд (га)
1.	И.Сомони	1,5
2.	Шоҳмансур	19,7
3.	А.Сино	23,0
4.	Фирдавсӣ	1,0
Ҳамагӣ:		45,2

Сарчашмаи иттилоот: Кумитаи идораи замини ш. Душанбе, с. 2015

Таҳлили морфологии ПСМ ҷиҳати банақшагирии амалҳо оид ба коркард ва нобудсозии партовгоҳ зарур мебошад. Аммо ҷунин таҳлил аз тарафи мақомотҳои омор бурда намешавад. Вобаста ба ин, таркиби морфологӣ ва ҳаҷми пайдошавии захираҳои такроран истехсолшаванда ба монанди қоғаз, картон, шиша, пластмасса, фулузот, партовҳои электронӣ, партовҳои гуногуни саноатӣ ва ғайраро муайян намудан душвор аст.

Аз рӯи маълумоти шӯъбаи коммуналию муҳандисии дастгоҳи Раиси шаҳри Душанбе, таркиби морфологии ПСМ дар солҳои охир тағйироти назаррас дидааст. Дар он партовҳои хӯрок, маводҳои полимерӣ, саноати сабук ва хурокворӣ бо дав-

раи зиёди таҷзия дар муҳити зист бартарӣ доранд.

Афзоиши ҳаҷми пайдошавӣ ва истифода накардани партовҳои хурокворӣ, қисман бо қабул намудани Қарори Маҷлиси вакилони халқи шаҳри Душанбе таҳти №195-20 аз 24 декабри соли 2009 «Дар бораи тадбирҳо оид ба танзими нигоҳдории чорво ва ҳайвонот дар шаҳри Душанбе» вобастааст, ки нигоҳдории чорвои калон ва хурдро дар ҳудуди шаҳри Душанбе иҷозат намедиҳад.

Маълумотҳои дар чадвали 3 овардашуда оид ба таркиби морфологӣ дақиқ намебошанд, зеро ки таҳқиқи даврии расмӣ гузаронида нашудааст.

Ҷадвали 3. Таркиби морфологии ПСМ дар шаҳри Душанбе

р/т	Намуди партовҳо	бо %
1	Партовҳои хӯрокворӣ	52,35
2	Қоғаз ва картон	7,2
3	Пластмасса	9,5
4	Шиша	8,2
5	Бофандагӣ	2,3
6	Резина	1,8
7	Фулузотҳо (металлҳо)	6,95
8	Партовҳои чубӣ	3,2
9	Партовҳои электронӣ	2,25
10	Дигар намудҳо	6,25
Ҳамагӣ		100

Сарчашмаи маълумот: Шӯъбаи коммуналию муҳандисии дастгоҳи Раиси шаҳри Душанбе, с. 2015

Дар баробари ПСМ дар шаҳр ҳаҷми зиёди партовҳои истеҳсоли, аз истифодабарии нақлиёти автомобилӣ, сохтмони биноҳои истиқоматӣ ва маъмури, партовҳои тиббӣ, маводҳои сӯхту молидани коркардшуда, автомашинаҳо, ки мӯҳлаташонро адо намудаанд, автошинаҳои кӯҳнашуда, аккумуляторҳо ва батареяҳои истифодабурдашуда, партовҳои электрикӣ ва таҷхизотҳои электронӣ, қоғазпораҳо, маводҳои полимерӣ, шишапораҳо, лампаҳои симобдор ва ҳароратсанҷҳои ва як қатор намудҳои дигари партовҳо, ташаккул меёбанд.

Намудҳои алоҳидаи партовҳо ба монанди зарфҳои пластикии нӯшобаҳо, фулузоти ранга ва сиёҳ, намудҳои алоҳидаи зарфҳои шишагӣ, аз тарафи аҳоли дар ҷойҳои ҷамъоварии партов ва партовгоҳҳои ПСМ ҷамъоварӣ гардида, ба нуқтаҳои қабул супорида мешаванд. Чунин нуқтаҳои махсусгардонидашуда аз тарафи корхонаҳои хусусӣ ва хурди тиҷоратӣ таъсис дода шудаанд. Коркарди партов дар онҳо одатан бо усули «дастӣ», бе риояи меъёрҳои ҳам экологӣ ва ҳам санитарӣ амалӣ карда мешавад. Назорати давлатӣ дар амал дар ин соҳа низ дар сатҳи зарурӣ бурда намешавад.

Афзоиши парки техникаҳои маишӣ, азнавкунӣ ва аз кор баромадани онҳо боиси пайдошавии зиёди чунин партовҳо мегардад, ки барои коркарди онҳо лоиҳакашӣ, васли хатҳои технологӣ зарур аст. Хатҳои мазкур ба гурӯҳҳо ва қисматҳо ҷудо намудани партовҳо, тавассути аз онҳо ҳосил намудани, аз ҷумла, фулузоти қиматбаҳо имконият медиҳад.

Азбаски омили амалкунанда морфологияи ПСМ –ро инъикос наменамояд ва имконият немедиҳад, ки баҳисобгирии партовҳои саноатӣ ва дигар партовҳои дар боло зикргардида гузаронида шавад, бинобар ин маълумот оид ба сарчашма ва ҳаҷми пайдоиши онҳо ва ҳаракати минбаъдаи онҳо вучуд надорад.

Партовҳои истеҳсоли

Дар сохтори имрӯзаи саноатии шаҳр саноати сохтмон, саноати мошинсозӣ, корхонаҳои саноати хӯрокворӣ ва маҳаллӣ, низомии нақлиёти автомобилӣ, роҳи оҳан ва нақлиёти ҳавоӣ бартарӣ доранд. Корхонаҳои бузурги шаҳри Душанбе Корхонаи воҳиди давлатии «Тоҷиксемент», Корхонаи воҳиди давлатии ҳавопаймоии «Тоҷикистон», Заводи арматурбарорӣ, Ҷамъияти истеҳсолии «Тоҷиктекстил», Ҷамъияти саҳомии «Тоҷирон», Корхонаи воҳиди давлатии «Роҳи оҳани Тоҷикистон», ва дигар корхонаҳо ба ҳисоб мераванд.

Партовҳои истеҳсолие, ки дар раванди фаъолият пайдо мегарданд, инчунин бо сабаби вучуд надоштани партовгоҳҳои саноатӣ, асосан истифодаи минбаъдаи худро наёфта, онҳо ба Партовгоҳи умумишаҳрии ПСМ бурда мешаванд. Ба истиснои партовҳои саноати бофандагӣ, мошинсозӣ ва коркарди фулузот, ки ҳамчун ашёи хоми тақроран истеҳсолшаванда дар манбаи пайдоиш ва дигар корхонаҳои шаҳр истифодаи худро пайдо менамоянд.

Физиҷи ками коркарди партовҳои истеҳсоли ва истеъмолӣ дар шаҳри Душанбе бо

сабаби вучуд надоштани барномаҳо оид ба ташкил намудани низоми захирақунӣ ва коркарди ашёи хоми такроран истехсолшаванда, набудани асосҳои ҳуқуқӣ ҷиҳати ҷалб намудани маблағҳо барои ташкил ва рушди инфрасохторҳо оид ба ҷамъоварии алоҳида, коркард ва нобудсозии захираҳои такроран истехсолшаванда, инчунин рушди имкониятҳо оид ба ҷалби сармоягузорӣ барои ташкил ва тақвияти инфрасохторҳои коркарди партовҳо вобастагӣ дорад.

Барои ба роҳ мондани низоми маҷмӯии идорақунии партовҳои истехсолӣ, гузаронидани барӯйхатгирии партовҳои саноатӣ ва дигар партовҳо, бо ташкили минбаъдаи ҳисоботи омории ва таъсис додани рӯйхати (каталогӣ) захираҳои такроран истехсолшаванда зарур аст.

Партовҳои тиббӣ

Манбаи асосии пайдошавии партовҳои тиббӣ, муассисаҳои таълимӣ пешгирикунанда (МТП), нуқтаҳои тиббӣ ва нуқтаҳои кӯмаки аввалияи тиббӣ ба ҳисоб мераванд. Партовҳои тиббӣ, ки дар натиҷаи фаъолияти ин муассисаҳо пайдо мегарданд, маводҳои зеринро ба монанди реактивҳои биологӣ, маводҳои басташаванда, ҷойпӯшҳо барои кати хоб, хилъатҳо, пластмассаҳо (сӯзандорӯҳо, катетерҳо, системҳо барои гирифтани ва гузаронидани хун ва ғайра), резина (дастпӯшак ва ғайра), шишаҳо (зарфҳои ташхисгоҳӣ ва дорухонагӣ, ампулаҳо), фулузот (сӯзанҳо, асбобҳо) ва ғайраро дар бар мегиранд.

МТП низоми мутташаққили ҷамъоварӣ, нигоҳдорӣ ва нобудсозии партовҳо, ки ба талаботи қоидаҳои санитарии амалкунанда – ҚМС 2.1.7.728-99 ҷавобгӯ бошанд, надорад. Асосан ҷамъоварии сӯзандорӯҳои як маротиба истифодашаванда, системаи хунгузаронӣ амалӣ карда мешаванд, ки дар беҳтарин ҳолат дар танӯрҳои махсус (инсертаторҳо) сӯзонидани мешаванд. Ба навҳо ҷудокунӣ ва нигоҳдории муваққатӣ, ҳамлу нақли партовҳо тибқи дараҷаи хатарнокии онҳо гузаронида намешавад.

Ҳамчунин дар маҷмӯи низоми баҳисобгирии давлатӣ ва идоравӣ ва партовҳои хатарноки тиббӣ, аз ҷумла дар манбаи пайдошавии онҳо вучуд надорад, бинобар ин онҳо баъзан вақт бо партовҳои оддӣ маишӣ ҷамъоварӣ гардида, ба партовгоҳи умумишаҳрӣ бурда мешаванд.

Оташдонҳое, ки дар беморхонаҳо барои сӯзонидани партовҳои хатарноки тиббӣ

вучуд доранд, намунавӣ набуда, аксаран фаъолият намекунанд.

Дар ҳудуди партовгоҳи ПСМ шаҳри Душанбе оташдон барои сӯзонидани партовҳои тиббӣ ҷойгир карда шудааст. Мутобиқи фармоиши маъмурияти шаҳри Душанбе ҚВД «Партовгоҳи партовҳои саҳти маишӣ шаҳри Душанбе» бояд бо муассисаҳои тиббии шаҳр барои хизматрасонӣ ҷиҳати ҳамлу нақл, қабул ва коркарду нобудсозии партовҳои тиббӣ шартнома бандад. Тибқи ҳисоботҳо маҳсулнокии ҳармоҳаи дар оташдони сӯзонидани партовҳои тиббӣ бояд зиёда аз се тоннаро ташкил диҳад. Дар баробари ин, шароитҳои техникий ҷойи сӯзонидани партовҳои тиббӣ дар ҳудуди партовгоҳи шаҳри Душанбе, гузаронидани экспертизаи иловагӣ доир ба риоя намудани ҚМС 2.1.7.728-99 ва матобик намудани инфрасохторҳо оид ба ҷамъоварӣ, ҳамлу нақл, нигоҳдории муваққатӣ ва коркарду нобудсозии партовҳои тиббиро талаб менамояд.

Муомилоти минбаъда бо партовҳои тиббӣ баъди гузаронидани арзёбии техникий ва санитарии иловагӣ ҷойи сӯзонидани партовҳои хатарноки тиббӣ дар ҳудуди партовгоҳи умумишаҳрӣ партовҳои саҳти маишӣ, бо таҳия намудани ҳуҷҷатҳои танзимкунанда барои амалӣ намудани баҳисобгирии ҷамъоварӣ, нигоҳдорӣ, ҳамлу нақл ва коркарду нобудсозии марказонидашудаи онҳо ба мақсад мувофиқ аст.

Лампаҳои симобдор

Бо ташаббуси Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз соли 2009 бар ивази лампаҳои тафсон дар ҳама ҷо лампаҳои камасраф (люминестсенӣ, симобдор) истифода карда мешавад.

Бо мақсади ба танзим даровардани муомилот бо лампаҳои люминестсенӣ корношоям, Қарори Раиси шаҳри Душанбе аз 7 июни соли 2011, №301-2 «Дар бораи тақвияти чораҳо нисбати низоми безаргардонӣ, ҷамъоварӣ, нигоҳдорӣ, ҳамлу нақл ва нобудсозии лампаҳои симобдори коркардшуда дар ҳудуди шаҳри Душанбе» қабул гардид. Мутобиқи ин қарор дар ҳамаи Раёсатҳои минтақавӣ истифодабарии манзили ноҳияҳои шаҳр анборҳо барои нигоҳдории муваққатии лампаҳои корношоями симобдор ҷудо карда шуд. Чунин анборҳо дар ноҳияҳои Сино – 20 адад, Исмоили Сомонӣ – 15 адад, Шоҳмансур – 14 адад, Фирдавӣ – 14 ададанд. Вале

анборҳои ба ин мақсадҳо ҷудокардашуда ба талаботҳои меъёрии санитарӣ ҷавобгӯ нестанд. Ғайр аз ин, дар чор ноҳияи шаҳр нуқтаҳои аз аҳолии қабул намудани лампаҳои симобдори корношоям ташкил карда шудааст. Аз сабаби вучуд надоштани ҷойи махсуси муваққатии лампаҳои симобдор, ба пайдо шудани нуқтаҳои нави ифлосшавӣ бо хатари баланди таъсири симоб ба муҳити зист ва саломатии инсон оварда мерасонад.

Тибқи маълумоти Раёсати ҳифзи муҳити зист ва Хадамоти назорати давлатии санитарии эпидемиологӣ дар шаҳри Душанбе ҳамасола тақрибан 1,5 миллион адад лампаҳои симобдор истифода карда мешавад. Бо назардошти он, ки дар бозорҳои шаҳр, аз ҷумла лампаҳои бесифат ворид мешавад, ҳамасола ҳудуди 45-50 ҳазор адад лампаҳои симобдор корношоям мегарданд. Ин бе дарназардошти ҳароратсанҷҳо ва дигар ашёҳои дигари фулузотӣ, пластмассӣ, ки дар таркиби худ симоб доранд, мебошад. Масалан агар соли 2012 дар корхонаҳо ва ташкилотҳои шаҳр ҳудуди 121 ҳазору 615 адад лампаҳо корношоям гардида бошад, пас дар соли 2014 он аллакай 250 ҳазору 113 ададро ташкил намуд, аз аҳолии наздики 600 ҳазор адад лампаҳои корношоям пайдо гардид.

Мутобиқи супориши Раиси шаҳр ҳамаи корхонаҳои шаҳр вазираддор гардидаанд, ки, мустақилона ҷамъовариҳои лампаҳои симобдоре, ки корношоям гардидаанд амалӣ намуда, дар асоси шартнома минбаъд ба КВД «Партовгоҳи партовҳои саҳти маишии шаҳри Душанбе» супоранд. Демеркулизатсияи лампаҳо бевосита дар ҳудуди партовгоҳ, ки барои ин мақсад дастгоҳ насб карда шудааст, амалӣ карда мешавад.

Муомилоти минбаъдаи лампаҳои симобдори корношоям, амалӣ намудани арзёбии иловагии техникӣ ва санитарии ҷойи ҷойгиркунии ва регламенти кори дастгоҳи демеркулизатсиякунонии лампаҳои симобдорро дар ҳудуди Партовгоҳи умумишаҳрии партовҳои саҳти маишӣ бо таҳияи ҳуҷҷатҳои танзимкунанда ҷиҳати баҳисобгирӣ, ҷамъоварӣ, нигоҳдорӣ, ҳамлу нақл ва демеркулизатсияи марказонидашудаи онҳоро пешбинӣ менамояд.

Партовҳои сохтмонӣ

Дар натиҷаи корҳои сохтмонии баҳши манзил ва ғайриманзил, сохтмон ва таъми-

ри роҳҳои автомобилгард ва ғайра пайдо мегардад. Вучуд надоштани ҳуҷҷатҳои танзимкунанда оид ба муомилот бо партовҳои сохтмонӣ имконият медиҳад, ки онҳо ба сифати гуногун ҳамчун пуркунандаи конҳои (карьерҳои) коркардшудаи маъданҳои фойданоки маъмул дар ҷанубу ғарбии шаҳр ва ҷуқуриҳои бодлес (эрозиянок) истифода бурда шавад. Элементҳои соҳти биноҳо ва иншоотҳо барои эҳтиётчи хоҷагӣ ба аҳолии шаҳр фурухта мешавад. Қисматҳои ҷинсҳои пора-пора ва хок аз корҳои заминӣ дар партовгоҳи ПСМ барои поругардонии қабати партовҳои маишӣ истифода мегарадад. Корхонаҳои хурд ва баҳши хусусӣ баъди истеҳсоли корҳои сохтмонӣ ва таъмири партовҳои сохтмониро дар майдончаҳои партов барои нобудсозии минбаъдаи онҳо дар полигони умумишаҳрӣ ҷойгир менамоянд. Инчунин ҷойгиркунии ғайриқонунии ин партовҳо дар канори шаҳр дида мешавад.

Ҷорӣ намудани низоми баҳисобгирӣ ва ба тартиб даровардани ҷойгиркунии партовҳои пайдошавандаи сохтмонӣ баъди вайрон кардани биноҳо ва иншоотҳо, инчунин дар раванди сохтмон ба мақсад мувофиқ мебошад. Ҳамзамон коркарди партовҳои сохтмонии калонҳаҷм ба сангрезаи мукааб, тавассути ҷиҳозонидани таҷҳизоти резакунандаю ба навҳо ҷудокунанда, аз ҷумла ҳаракаткунанда ҳалли худро талаб менамояд.

1.5. Иттилоот ва мониторинг

Айни замон дар шаҳри Душанбе ҷун дар тамоми кишвар низоми баҳисобгирии давлатӣ ва идоравии омори дар бораи ҳаҷми пайдошавии партовҳо, вучуд надорад. Дар вобастагии ба ин маълумоти боваринок оид ба ҳаҷми пайдошавии партовҳои истеҳсолӣ ва истеъмолӣ, морфология, таркиб, дараҷаи хатарнокӣ, таъсири он ба муҳити зист, аз ҷумла саломатии инсон вучуд надорад.

Аз соли 2013 бо фармоиши Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Шақли 1-партовҳо «Ҳисобот оид ба пайдошавии партовҳои коммуналӣ дар доираи ҷамъовариҳои ҷамъиятӣ ва ҳамлу нақли онҳо» ҷорӣ карда шудааст, ки аз ҷониби мақомотҳои шаҳрии низоми хизматрасонии коммуналӣ ҷамъоварӣ карда мешавад.

Шақли мазкур дорои нишондодҳо дар бораи партовҳои омехтаи коммуналӣ ва

кӯчагӣ, партов аз бозорҳо ва нуқтаҳои савдо, гулгаштҳо (боғҳо) ва полезҳо, инчунин партовҳои андозаашон бузург мебошад.

Аммо дар ин шакли ҳисобот набудани иттилоот оид ба морфологияи партовҳо имконият намедихад, ки онро бо мақсади ҳарчи васеъ истифода намуд.

Дар айни ҳол масъалаҳои, ки бо ташкил ва ҷорӣ намудани кадастри партовҳо ва реестри давлатии иншоотҳои ҷойгиркунии партовҳо, аз ҷумла ҷойҳои ғайриқонунӣ вобастаанд, ҳалли худро наёфтааст.

Баҳисобгирии пайдошавӣ ва ҳаракати минбаъдаи партовҳои истехсолӣ, тиббӣ, партовҳои сохтмонӣ, электрикӣ, электронӣ, нақлиёти азқорбаромада ва қисматҳои он ва партовҳои дигар бурда намешавад.

Аз ин рӯ гузаронидани арзёбӣ ва таҳлили маҷмӯи экологӣ иқтисодии ҳолати масъала оид ба ҷалб намудани партовҳо ба гардиши хоҷагӣ воқеан душвор аст.

Баъзе маълумотҳои нопурра оид ба пайдошавӣ, ҳаҷми ҷамъшавӣ ва истифодаи партовҳо дар раёсати шаҳрии ҳифзи муҳити зист вучуд доранд. Маълумотҳо мутобиқи санадҳои меъёрии ҳуқуқии тасдиқгардида, барои ҳисоб кардани пардохтҳо аз ҳисоби ҷойгиркунии партовҳо ба муҳити зист ҷамъоварӣ карда мешавад. Аммо маълумотҳо доир ба партовҳо пурра набуда, ҳамаи корхонаҳои истехсолӣ ва ташкилотҳои шаҳриро фаро нагирифтаанд.

Асос барои ҷамъоварии иттилоот дар бораи партовҳои истехсолӣ ва ба низом даровардани он, қаблан шиносномаи шакли ягонаи стандартии партовҳои истехсолӣ, ки чун замима барои иҷозати ҷойгиркунии партовҳо ба муҳити зист дохил мегашт, хизмат мерасонд. Шиносномаи партовҳо ҳадди ақал хусусиятҳои физикию химиявии партовҳо, маълумотҳо доир ба миқдори он, технологияи пайдоиш, ҷойи пайдоиш, ҷойи нигоҳдориро дар бар мегирифт. Дар айни замон бо ҷорӣ намудани иҷозатнома барои ҷойгиркунии партовҳои хатарнок, ки дар он ПСМ низ дохил мегардад, замимаи мазкур эътибори худро гум кардааст.

1.6. Таъминоти молиявӣ

Якчанд сарчашмаҳои маблағгузори масъалаҳои ҷамъоварӣ ва нобудсозии партовҳои истехсолӣ ва истеъмоли вучуд дорад:

• Сарчашмаҳои дохилии инҳоро дар бар мегирад: пардохтҳои коммуналӣ аз аҳоли

ва ташкилотҳо барои ҷамъоварӣ ва баровардани ПСМ ва бучети шаҳр;

• Фонди махсуси экологии ғайрибучетии шаҳрӣ (пардохтҳо барои ҷойгиркунии партовҳо ба муҳити зист);

• Маблағҳои аз донорҳо ҷалбгардида;

• Маблағҳои корхонаҳо ва ташкилотҳо.

Таҳлили воридоти пардохтҳо нишон медиҳанд, ки ҷараёнҳои молиявӣ аз ҳисоби пардохтҳои коммуналӣ аҳоли ва ташкилотҳо барои хизматрасонии ҷамъоварӣ ва нобудсозии партовҳо, бучети шаҳри Душанбе ва маблағҳои аз донорҳо ҷалбгардида амалӣ карда мешаванд.

Фонди махсуси экологии ғайрибучетӣ дар сатҳи зарурии ҳалли масъалаҳои идоракунии партовҳо равона нашуда, барои амалисозии ҷорабиниҳои умумии ҳифзи табиати шаҳр ва дигар масъалаҳои истифода мегардад.

Тарифҳои амалкунанда барои хизматрасонии корхонаҳои махсусгардонидашуда оид ба нобудсозии ПСМ ва ҷамъоварии пардохт барои ин хизматрасониҳо, ҳарҷотҳои сарфгардида намепӯшонанд. Вучуд надоштани захираҳои кофӣ барои афзун гардонидани иқтидори нигоҳдории шароитҳои санитарӣ ва сармоягузорӣ ба такмилдиҳии технологияҳои коркарду нобудсозии партовҳо, сохтмони хатҳои ба навъчудоқунӣ оид ба ҷамъоварии алоҳида ва дигар инфрасохторҳо ҷиҳати коркарди ашёи хоми такроран истехсолшаванда имконият намедихад. Ҷорӣ намудани тарифҳои тафриқавӣ барои ҷамъоварӣ ва нобудсозии партовҳо ҷиҳати ба даст овардани фоида ва ташаккул додани фонди рушд барои идоракунии босамари партовҳо зарур, имкон фароҳам меовард.

Зарурати ҳал намудани мушкилиҳои мавҷудбударо дар соҳаи муомилот бо партовҳо ба инобат гирифта, дар ҳуҷҷатҳои қабулмегардидаи рушди кишвар ва шаҳр вазифаҳои нисбат ба такмилдиҳии низоми батанзимдарории тарифӣ дар системаи хоҷагии манзилию коммуналӣ, ташаккул додани таҳияи низоми меъёрии ҳуқуқӣ ва барномавӣ ҷиҳати ҷорӣ намудани талаботҳои экологӣ ва санитарӣ, аз ҷумла дар масъалаҳои коркарду нобудсозии партовҳо пешбинӣ шудаанд.

Тарифҳои пардохт барои ҷамъоварӣ ва нобудсозии ПСМ аз аҳоли дар ҳар ноҳияи шаҳр фарқ дошта ва ба 1 нафар дар як моҳ вобаста аз хонаҳои обод ва вучуд доштани партовгоҳ муайян гардида аз 2,00 то 3,10

сомони ро ташкил медиҳад. Барои ташкилотҳои бучетӣ ва тиҷоратӣ тарифҳо мутобиқ ба ҳаҷми пайдошавӣ ва ҷойгиркунии партовҳо аз $r_{\text{м}^3}$ муайян гардида, барои ташкилотҳои бучетӣ аз 23,00 то 27,00 сомонӣ ва барои ташкилотҳои тиҷоратӣ аз 27,00 то 39,00 сомони ро дар як моҳ ташкил менамояд.

Низоми тарифи амалкунанда таҳлили махсуси молиявиро, ки имконияти муайян намудани ҳаҷми воқеии тарифҳоро барои категорияи баҳши хусусӣ, ташкилотҳо ва корхонаҳо, инчунин ҳисоби фоида ва зиёно ро барои расонидани хизматрасонӣ медиҳад, талаб менамояд.

Ҳамчунин механизмҳои пардохти маҷбурӣ ҷиҳати хизматрасонии ҷамъоварӣ ва берунбарории партовҳо барои корхонаҳо ва аҳоли, аз ҷумла муҷозоти ҷаримаӣ барои набастании шартнома нисбати берунбарорӣ ва ҷойгиркунии партовҳо ва саривақт напардохтани маблағ барои хизматрасонӣ, тақмилдиҳиро талаб менамоянд.

Сатҳи ҷамъоварии пардохтҳо барои хизматрасонӣ оид ба ҷамъоварӣ ва баровардани ПСМ аз аҳоли ва ташкилотҳо, ки ҷун воридоти воқеӣ нисбати банақшагирӣ ҳисоб карда мешавад, бо ҳисоби миёна аз 60% то 80% ташкил медиҳад, дар баробари ин, сол аз сол тамоюли мусбии зиёд гардидани ҷамъоварии пардохтҳо ба назар мерасад.

Дар айни замон ҷамъоварии пардохтҳо аз ҳудудҳои ишоотҳои пастошӯна, хусусан дар баҳши хусусӣ нисбат ба ҳудудҳои биноҳои нави сохташуда дар сатҳи хеле паст қарор дорад. Пеш аз ҳама ин аз сатҳи пасти зиндагии аҳолие, ки дар ишоотҳои пастошӯна зиндагӣ мекунанд ва сифати ғайриқаноатбахши хизматрасонӣ вобаста аст. Аз ин рӯ, кӯшишҳои асосӣ бояд ба самтҳои баланд бардоштани сифати хизматрасонӣ ва назорати ҷамъиятӣ аз болои сифати хизматрасонӣ, тақвияти заминаҳои меъерӣ ва барои вайрон кардани қоидаҳои нигоҳдории ҳудудҳои назди хонаҳо ба ҷавобгарӣ кашидан, тарғиботи иҷтимоӣ ва барномаҳои таълимӣ бо ҷалб намудани ташкилотҳои ҷамъиятӣ ва муассисаҳои таълимӣ равона карда шавад.

1.7. Иштироқи аҳоли ва ТҒХ

Фаъолияти ташкилотҳои ҷамъиятии экологӣ бо кори мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва худидоракунии маҳал зич алоқаманд мебошад. Ҷунин алоқамандӣ имконияти шаҳрвандонро дар

татбиқ намудани ҳуқуқи манфиатҳои экологӣ ба таври назаррас васеъ намуда, ҷиҳати ҳалли мушкилотҳои маҳаллии экологӣ, баланд бардоштани сатҳи огоҳии аҳоли ва иштироқи аҳли ҷомеа дар ташаккули сийёсати экологӣ ва нақшаҳои амал, аз ҷумла дар масъалаҳои идоракунии партовҳо мусоидат менамояд.

Самтҳои асосии фаъолияти ТҒХ дар ин соҳаи фаъолият дар шаҳри Душанбе ба ҳисоб мераванд:

– Гузаронидани маърақаҳои иттилоотӣ ва аксияҳое, ки масъулияти иҷтимоии шаҳрвандонро инкишоф медиҳад. Масалан, ТҒХ «Замини хурд» мунтазам дар марказҳои савдо оид ба даст кашидани харидорон аз бастаҳои пластикӣ ва дастрас намудани молҳои истифодабарии онҳо як маротиба пешбинӣ шудааст, аксияҳо мегузаронад, ярмарқаҳо оид ба иваз кардани ашёҳои истифодабурдашуда, ҷамъоварии захираҳои тақроран истеҳсолшавандаро ташкил менамояд. ТҒХ ҷиҳати тайёр намудани стратегияи мактаб оид ба идоракунии партовҳо дар доираи лоиҳаи SPARE, ки дар 10 мактаби шаҳри Душанбе дар инкишоф аст, кор бурда истодааст.

– Маркази Экологии Ҷавонон модулҳои таълимӣ таҳия намуда, барои хонандагони ҷавон оид ба масъалаҳои идоракунии захираҳои табиӣ ва муомилот бо партовҳо мунтазам тренинҳо мегузаронад. Бо ташаббуси ТҒХ «Ҷавонони асри 21» дар шаҳри Душанбе ташкил шудани «Посбонҳои сабз» таваҷҷӯҳи хонандагон ва маъмурияти мактабҳо нисбат ба мушкилоти идоракунии партовҳо ҷалб намуда, оид ба ҷамъоварии партовҳо шанбегихо мегузаронанд.

Ҷанбаи асосӣ дар соҳаи идоракунии партовҳо ба ин раванд ҷалб намудани табақаи васеи аҳоли, баланд бардоштани огоҳнокӣ ва таълими онҳо ба ҳисоб меравад.

Огоҳии аҳли ҷомеа ва маърифатнокӣ омили муайянкунанда ба ҳисоб рафта, зарур аст, ки одамон мушкилоти низоми амалкунандаро, инчунин ҷаро ва ҷи тавр онҳо бояд дар стратегия оид ба идоракунии партовҳои иштирок варзанд, дарк намоянд.

Аммо аҳоли ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ дар маҷмӯъ доир ба мушкилоти муомилот бо партовҳо дар сатҳи зарурӣ огоҳ набуда, ин аз вучуд надоштани захираҳои махсуси иттилоотии шабақаи интернет, нашрияҳои

даврий ва оммавӣ, барномаҳои радио ва телевизион ва видеороликҳо дарак медиҳад. Сомонаи мавҷудбудаи иттилоотии Хадамоти коммуналии шаҳри Душанбе <http://www.mometavonem.tj/> истифодабарандагонро оид ба тозагии кӯчаҳо, ҳолати майдончаҳои партов оғоҳ намуда ва бо истиқоматкунандагон робитаи мутақобила дорад. Сомона аҳамияти зарурии иттилоотӣ дошта, вале «манфиатнокиро» барои шаҳрвандон ва маҷаллаҳо оиди иштирок дар идоракунии партовҳо нишон намедиҳад.

Ҳангоми таҳияи нақшаи маҳаллии амал оид ба идоракунии партовҳо – иштироки аҳоли ва ТҶХ унсури муҳим барои устувории барнома ба ҳисоб меравад. ТҶХ ва аҳоли метавонанд дар ҳамаи чорабиниҳои вобаста ба идоракунии партовҳо ба таври самаранок иштирок намоянд, аз ҷумла:

- ба кам кардани пайдошавии ПСМ, инкишофи коркарди хонагӣ ва истифодабарии такрорӣ мусоидат намудан;
- дар кам кардани ҳаҷми ПСМ тавассути ҷудокунии ба ҷузъҳои гуногун мусодат намудан, ба фаъолияти нуктаҳои ашёи хоми такроран истехсолшаванда кӯмак расонидан;
- дар ташкил намудани ҷамъоварӣ ва қабули батареяҳо ва аккумуляторҳо, партовҳои хатарноки маишӣ (масалан лампаҳои симобдор) кӯмак расонидан;
- оғоҳсозии аҳоли оид ба идоракунии устувори ПСМ дар шаҳр ва оғоҳ намудани онҳо оид ба таъсири партовҳои хатарнок ба саломатии одамон;
- лоиҳаҳои мактабӣ ва донишҷӯёнро оид ба идоракунии партовҳо ҳамчун усули ташаккул додани фарҳанги экологӣ (таҳия намудани стратегияҳои мактабӣ – таҳлили пайдошавӣ ва кам кардани онҳо, гузаронидани аксияҳо дар мактабҳо ва ғайра) инкишоф додан;
- бо аҳоли дар сатҳи маҳаллаҳо ва соҳибмулкони манзил (СМ) барои ташкил намудани нақшаи устувори идоракунии партовҳо кор бурдан.

1.8. Масъалаҳои маърифат ва тарбия

Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳифзи муҳити зист», «Дар бораи маърифати экологии аҳоли», Барномаи давлатии тарбия ва маърифати экологии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2010 ва Барномаи давлатии комплекси рушди тарбия ва маърифати экологии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли

2020 (с. 2015) дар низоми таҳсилоти расмӣ ва ғайрирасмӣ экологӣ ва тарбияи аҳоли дар Ҷумҳурии Тоҷикистон асос гузошанд.

Ҷузъҳои асосии низоми тарбия ва маърифати экологии аҳоли дар шаҳр ҳоло амал кунад ҳам, дар навбати худ ҳамзамон дар оянда барои инкишоф ёфтани ниёздоранд. Дар давоми муҳлати татбиқи Барнома дар муассисаҳои таҳсилоти олии факултаҳо ва кафедраҳои нав оид ба экология ва ҳифзи табиат таъсис дода шуданд. Барои муассисаҳои олии касбӣ, миёнаи касбӣ ва мактабҳо барномаҳои нави таълимӣ таҳия карда шуда, китобҳои дарсии «Экология» барои синфҳои 9 ва «Табиат ва захираҳои табиӣ» барои синфҳои 10 мактабҳои умумӣ ба таъриф расиданд. Дар заминаи Донишгоҳи давлатии техникаи Тоҷикистон ва Донишкадаи баъдидипломӣ марказҳои захиравӣ оид ба маърифати экологӣ таъсис дода шуд.

Дар солҳои охир дар шаҳр дар низоми маърифати экологӣ (МЭ) муносибати таҳсилот бо мақсади рушди устувор (ТМРУ) ба таври васеъ инкишоф ёфта, дар таҷрибаи педагогӣ шаклҳои нави усулҳои ТМРУ ҷорӣ шуда истодааст. Шакл ва усулҳои МЭ ва ТМРУ, ки дар таҷриба ва кор бо аҳоли дар шаҳри Душанбе истифода мегардад гуногун мебошанд, дар байни онҳо: ***Акцияҳои экологӣ*** – бо ташаббуси Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар шаҳри Душанбе ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ гузаронида шуда, ба ҷашнҳои ҷаҳонии экологии «Рӯзи об», «Рӯзи Замин», «Рӯзи ҷаҳонии ҳифзи муҳити зист» ва дигар ҷашнҳо бахшида шудаанд. Дар доираи ин рӯзҳо озмунҳо, намоишгоҳҳо, озмунҳои кӯдаконаи «Сайёраи бепартов» ташкил гардида, аксияҳо оид ба тоза намудани ҳудудҳо аз партов, ҷамъоварии қоғазпораҳо, ободонии гулгаштҳои шаҳр гузаронида мешаванд; ***«Экомактабҳо ва посбонҳои сабз»*** – байни як қатор мактабҳои таҳсилоти умумӣ ақида ва таҷрибаи рушди устувор тарғиб гардида, сатҳи иттилоотнокӣ дар бораи идоракунии устувори захираҳои табиӣ ва паст кардани таъсири мактабҳо ба муҳити зист баланд бардошта мешавад; ***Ҷамъияти илмӣ хонандагон*** – хонандагонро ба корҳои илмӣ таҳқиқотӣ оид ба таҳқиқи ҳолати муҳити зист, арзёбии таъсири омилҳои гуногун ба он, сарфои захираҳо равона менамояд. Дар шаҳри Душанбе Ҷамъияти Илмӣ Донишҷӯён,

Академияи Хурди Илмҳо амал менамояд; **Шӯъбаҳои экологӣ** дар назди Марказҳои эҷодии кӯдакон ва Маркази муассисаи таълими иловагии Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон амал менамоянд. Хонандагон масъалаҳои хифзи муҳити зистро омӯхта, реферату маърузаҳо дар масъалаҳои сарфаи захираҳо, идоракунии партовҳо тайёр менамоянд, машғулиятҳо ва бозиҳои нақшофаринӣ оид ба мушкилоти идоракунии партовҳо гузаронида мешаванд.

Дар баробари ин, дар манзараи як қатор пешравиҳои мусбӣ ҷиҳати ҳалли масъалаҳои МЭ ва ТМРУ, дар баланд бардоштани таҳассуси кадрҳо ва маърифати экологии аҳоли, дар маҷмӯъ ҳанӯз ҳам таълими экологии расмӣ бо хусусиятҳои зерин тасниф карда мешавад:

- Барномаи таълими кӯҳнашуда ва маводҳои мундариҷавӣ, барномаҳои таҳияшуда асосан масъалаҳои таълими экологии анъанавиро инъикос намуда, ба масъалаҳои таълим ба манфиати рушди устувор ва идоракунии устувори захираҳои табиӣ дахлат намекунад.

- Нокифоягии чорабиниҳо оид ба масъалаҳои ТМРУ ва МЭ. Одатан чорабиниҳо дар доираи лоиҳаҳо гузаронида мешавад.

- Нокифояи қорӣ намудани маърифати экологӣ ба низоми тайёр намудан ва бозомӯзии мутахассисон ва баланд бардоштани тақмили ихтисоси муаллимон, аз ҷумла дар соҳаи муомилот бо партовҳо ва истеъмоли.

- Қалб нокифояи ташкилотҳои ҷамъиятӣ, воситаҳои ахбори омма, рӯзноманигорон, ширкатҳои телекоммуникатсионӣ, ширкатҳои тарғиботӣ дар масъалаҳои муомилот бо партовҳо.

1.9. Таҷрибаи байналмилалӣ муомилот бо партовҳо

Дар аксари кишварҳо масъулият барои идоракунии партовҳо, ғайр аз оне, ки таҳти масъулияти истеҳсолкунанда дохил мегарданд (дар ҷое, ки он вучуд дорад) ба мақомоти маҳаллӣ, аз ҷумла шаҳрӣ ё муниципалӣ дахл дорад. Мақмотҳои маҳаллӣ вазифадоранд, ки нақшаҳои идоракунии ПСМ, ки ба муқаррароти қонунгузори миллӣ ва барномаҳои давлатӣ ҷавобгӯ ҳастанд, дошта бошанд ва пайваста нав карда шаванд. Мутобиқи қонунгузорӣ бо ҷамъоварӣ ҳамлу нақл

ва коркарди партовҳо ширкатҳо ва ташкилотҳои давлатию хусусӣ, инчунин ширкат ва ташкилотҳои шакли моликиятшон гуногун, ки иҷозатномаи заруриро доранд, метавонанд машғул шаванд.

Дар кишварҳои ғарб, аксаран маҳз мақмотҳои маҳаллӣ соҳибони партовгоҳҳои ПСМ, корхонаҳои сӯзонидани партов ва корхонаҳо оид ба навъчудокунии ва коркарди ПСМ мебошанд, вале онҳо метавонанд музояда (тендер) эълон намуда, ширкати иҷрокунандаро сафарбар намоянд. Дар навбати худ нақши калидириро дар идоракунии ПСМ ҷунончи дар шаҳрҳои Штатҳои Муттаҳидаи Америка ширкатҳои хусусӣ мебозанд, ки тақрибан 70% бозорро ишғол намудаанд.

Дар байни воситаҳои иқтисодӣ, ки аксаран дар таҷрибаи мубориза бо ПСМ бурда мешаванд, нақшаи масъулияти васеи истеҳсолкунанда, принсипи «чи қадар партофт менамоям, ҳамон қадар пардохт намоям» ва андоз барои гӯронидан, нобудсозӣ ва ё ҳамлу нақли партовҳо, сертификатҳои молӣ ва дигар воситаҳои метавон номбар намуд. Дар баъзан кишварҳо барои субектҳои, ки коркард ва коҳиш додани партовҳо дар манбаи пайдоиши онҳо амалӣ менамоянд баръакс имтиёзҳои андоз ё қарзӣ пешбинӣ гардида, ихтироот ва таҳқиқотҳои инноватсионӣ дастгирии молиявӣ меёбанд. Масалан дар Ҷумҳурии Мардумии Чин барои корхонаҳои, ки партовҳо ҷиҳати ба даст овардани энергия месӯзонанд, тарифҳои муқарраргардида амалӣ карда мешавад.

Механизмҳои бозорӣ ва молиявӣ бояд, ки манъ ва маҳдудияти гӯронидани ин ё он партовҳо, пурзӯр кардани меъёрҳо ё қорӣ намудани нишондодҳои ҳатмӣ мақсаднокро барои коркарди ПСМ дар бар гирад. Дар ин маврид ҳеҷ як низоми идоракунии партовҳо бе мусоидати иттилоотӣ таълимӣ наметавонад самаранок бошад. Ҳамаи нақшаи ба навъҳо ҷудокунии аввалия, ҷамъоварӣ, ҳамлу нақл ва коркарди партовҳо дастгирии ҳатмӣ иттилоотиро пешбинӣ менамояд. Ҷунончи дар Штатҳои Муттаҳидаи Америка ҳазорҳо шаҳрҳо дар маъракаи умумимиллии «Reduce, Reuse, Recycle», иштирок менамоянд, дар Копенгаген маъракаи шаҳрии иттилоотӣ оид ба партовҳо бо шиори «Коркард ин тилло» гузаронида мешавад, дар Осло рамзи коркарди партовҳо, ки мақомоти маҳаллӣ барои тарғиби ҷамъоварии алоҳидаи ПСМ истифода менамояд, роботи некӯкори ба навъҳо ҷудокунанда ба ҳисоб меравад.

Намунаи шаҳрҳо

Пекин, Чин

Ҳукуматдорони Пекин андешаеро фикр карда баромаданд, ки шаҳрвандонро чиҳати коркарди партовҳо фаъол менамояд. Дар нуқтаҳои пурҳаракати метро ва чойҳои оммавии сайёҳон 34 адад дастгоҳҳо оид ба қабули зарфҳои пластикӣ гузошта шуд. Ҳангоме, ки шахс зарфи пластикиро ба дастгоҳ ворид менамояд, сенсор онро мушоҳида карда, ба сифати пластика баҳо медиҳад. Вобаста ба ин, шахс аз ҳар як зарф аз 5 то 15 сент ба даст меорад. Подоше, ки ба даст омадааст, метавон ба корти роҳкироӣ нақлиёти чамбиятӣ пешбинигардида ворид ё ба ҳисоби телефони мобилии худ раван намуд.

Остона, Қазоқистон

Аз 1 март соли 2015 дар шаҳри Остона татбиқи лоиҳаи пилотӣ оид ба чамъоварии алоҳидаи ПСМ дар фонди манзил шурӯъ гардид. Барои ташкил намудани инфрасохтори дахлдор дар 54 майдонҳои контейнердор 108 контейнерҳои рангашон гуногун гузошта шудааст. Онҳо барои чамъоварии алоҳидаи қоғазҳо, пластикаҳо, шишаҳо ва партовҳои омехта пешбинӣ гардидаанд. Партовҳо аз ҷониби машинаҳои махсуси партовкашон бурда мешаванд. Партовҳои чамъгардида барои коркард ба завод дохил шуда, сипас партови коркардшуда барои тайёр намудани ашёи хоми такроран истеҳсолшаванда истифода бурда мешавад.

II. Принципиҳо ва афзалиятҳо

Принципи «тозакуни дар охири қубурҳо» ки айни замон амал менамояд, мунтазам ба фаъолияти принциби «пешгирӣ намудани ифлосшавӣ» ва «ифлоскунанда пардохт менамояд» инчунин ба «иктисоди даврагӣ» иваз мегардад.

Принципи «пешгирии ифлосшавӣ» кам кардани чамъшавии партовҳоро дар маҷмааи пайдошавии онҳо пешбинӣ менамояд. Дар ҳолате, ки агар коҳиши минбаъда гайриимкон бошад, зарур аст, ки роҳҳо ва усулҳои истифодаи такрорӣ партовҳо ҷустуҷӯ карда шаванд. Ҳангоми набудани имкониятҳои истифодаи такрорӣ партовҳо барои нобудсозӣ равона карда мешаванд.

Гӯронидан ҳамчун усули ниҳии муомилот бо партовҳо, танҳо дар ҳолате истифода мешавад, ки яке аз принциби дар боло зикргардида наметавонад истифода шаванд.

Муомилоти маҷмӯӣ бо партовҳо пешбинӣ менамояд, ки илова ба усули анъанавии гӯронидан, қисми чудонашавандаи нобудсозии партовҳо бояд мувофиқати технологияҳо ва чорабиниҳо оид ба кам кардани миқдори партовҳо, коркарди такрорӣ партовҳо ва поругардонӣ ба ҳисоб равад. На технологияҳои муосир, балки танҳо мувофиқати як қатор барномаҳо ва чорабиниҳои мутақобилаи пуркунанда метавонанд ба самаранок ҳал гардидаи идоракунии партовҳо мусоидат намоянд.

Ба ҳар як нуқтаи аҳолинишини мушаххас (ноҳия, маҳалла) интиҳоб намудани муносибати мувофиқ, ки таҷриба ва захираҳои маҳаллиро ба инобат мегирад,

зарур аст. Таҷрибаи маҳаллӣ дар идоракунии партовҳо бояд марҳила ба марҳила тавассути омӯхтани ҷараёнҳои партовҳо, арзёбии имконоти мавҷудбуда ба даст оварда шуда, амалӣ намудани лоиҳаҳои хурди «таҷрибавӣ»-ро, ки ба чамъоварӣ намудани маълумот ва таҷриба андӯхтан имконият медиҳанд, дар бар мегирад.

Дар доираи муомилоти маҷмӯӣ бо партовҳо, риоя намудани дараҷанокии маҷмӯии партовҳо ба мақсад мувофиқ аст. Чунин дараҷанокӣ пеш аз ҳама бояд дида баромадани чорабиниҳо оид ба кам кардани партовҳои аввалиндараҷа, баъдан кам кардани миқдори партовҳои дуюмдараҷа, истифода ва коркарди такрорӣ, қисмати боқимондаи партовҳо ва дар навбати охир чорабиниҳо оид ба нобудсозӣ ё гӯронидани он партовҳое, ки ба вучуд омаданашон пешгирӣ нашуда, барои коркард ҳамчун ашёи хоми такроран истеҳсолшаванда истифода мегарданд, ба инобат гирад.

Ҳамчунин ҳатмӣ будани иштироки мақомотҳои дахлдори маъмурияти шаҳр ва ноҳия дар якҷоягӣ бо корхонаҳо ва ташкилотҳо, бо ҷалб намудани аҳоли ва ТҶҲ – чун шарт муваффақияти ҳар як барнома оид ба ҳалли мушкилотҳои муомилот бо партовҳо ба ҳисоб меравад.

Мақсаднок будани идоракунии маҷмӯии партовҳои истеҳсолӣ ва истеъмолро ба инобат гирифта, афзалиятҳо ба самтҳои мазкур шартан муттаҳид карда шудааст:

– Такмилдиҳии танзими меъёрии ҳуқуқии фаъолият оид ба муомилот бо партовҳо;

- Ташкил намудани низоми самараноки идоракуни дар соҳаи муомилот бо партовҳо;
- Рушди инфрасохторҳо оид ба чамъоварии алоҳида, истифодабарӣ, безаргардонӣ ва ҷойгиркунии аз ҷиҳати экологӣ бехатарии партовҳо;
- Таъмини бехатарии экологӣ ҳангоми чамъоварӣ, безаргардонӣ ва гӯронидани партовҳо;
- Такмилдиҳии механизмҳои танзими иқтисодии фаъолияти муомилот бо партовҳо;
- Рушди низоми маърифат, таълим ва тарбияи экологӣ оид ба масъалаҳои муо-

милот бо партовҳо;

- Таъмин намудани чамъоварӣ ва пешниҳод намудани иттилооти саҳеҳ оид ба фаъолияти муомилот бо партовҳо;

- Омода ва татбиқ намудани лоиҳаҳо ва барномаҳои сармоягузорӣ ва таҷрибавӣ (пилотӣ).

Самтҳои афзалиятнок ба фароҳам овардани шароит ҷиҳати ҳавасмандгардонӣ оид ба коҳиш додан ва истифодаи такрорӣ партовҳо ва паст кардани таъсири манфӣ ба муҳити зист ва саломатии инсон, баланд намудани сатҳи огоҳии аҳоли дар ин соҳаи фаъолият равона гардидааст.

Ш. Сарчашмаҳои маблағгузории масъалаҳои муомилот бо партовҳо

Маблағгузории масъалаҳои вобаста ба муомилот бо партовҳо аз ваколат ва масъулияти мақомотҳои давлатӣ, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва худидоракунии шаҳрак ва деҳот, шахсони ҳуқуқӣ ва воқеӣ, ки дар қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи ҳифзи муҳити зист – моддаҳои 9, 10, 16, 53, 67, 70; «Дар бораи партовҳои истеҳсолӣ ва истеъмолӣ» – моддаи 6; «Дар бораи мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ» - моддаи 32; «Дар бораи мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот» – моддаҳои 13, 14, 23 пешбиншуда асос ёфтааст.

Дар моддаҳои зикргардидаи санадҳои қонунгузорӣ ваколат ва масъулияти мақомотҳои дахлдори давлатӣ, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот, шахсони ҳуқуқӣ ва воқеӣ дар доираи ваколатҳои худ ташкил намудани таҳия ва татбиқи барномаҳо ва нақшаҳои амал оид ба ҳифзи муҳити зист, андешидани тадбирҳои самаранок оид ба муомилот бо партовҳо, аз ҷумла оид ба коркард, нобудсозӣ ва коҳиш додани ҳаҷми пайдошавии партовҳои истеҳсолӣ ва истеъмолӣ, дар ин соҳа дастгирӣ намудани фаъолияти соҳибкорӣ, риоя намудани меъёрҳо ва қоидаҳои амалкунандаи экологӣ, санитарияи гигиенӣ ва зиддиэпидемиологӣ муайян гардидааст.

Барои маблағгузории масъалаҳои муомилот бо партовҳо метавон аз сарчашмаҳои ҳам дохилӣ ва ҳам беруна истифода намуд.

Захираҳои дохилии молиявӣ аз маблағҳои зерин иборатанд:

- Пардохтҳои, ки аз аҳоли ва шахсони ҳуқуқӣ барои хизматрасонии мақомо-

ти коммуналии дахлдори шаҳр ҷиҳати нобудсозии партовҳо дар партовгоҳи умумишаҳрии ПСМ ворид мегарданд. Пардохтҳои мазкур сарчашмаи асосии пӯшонидани хароҷотҳои муомилот бо партовҳо ба ҳисоб меравад. Дар баробари ин, тарифҳои муосир барои хизматрасонӣ ба нобудсозии партовҳо имконият намедихад, ки захираи зарурӣ барои азнавкунии низоми мавҷудбудаи идоракунии партовҳо таъсис дода шуда, маблағҳо барои сармоягузорӣ ҷиҳати таҷдиди партовгоҳ истифода гардад ва рекултиватсияи он баъди давраи истифодабарӣ амалӣ карда шавад. Тағйир додани сохтор ва мувофиқа кардани тарифи нав, ки баҳисобгирии ҳамаи хароҷотҳо, ҷалби сармоягузорӣ, гирифтани даромадро ба инобат мегирад ва ташаккул додани фонди рушд, ки барои самаранок идора кардани партовҳо зарур аст, мувофиқи мақсад мебошад.

Ҳамзамон зарур аст, ки сиёсати тарифӣ масъалаҳои зеринро таъмин намояд: а) бамеъёрдарории хароҷот барои тозагии санитарии шаҳр аз ПСМ, б) муносибгардонии чараёнҳои молиявӣ барои ташкил ва истифодабарии низоми умумишаҳрии чамъоварӣ ва нобудсозии ПСМ, в) мустақилияти молиявии соҳа ва ғ.) гузаштан ба муносибатҳои бозорӣ.

– Маблағгузории бучетӣ дар доираи дигар стратегияҳо, барномаҳо ва нақшаҳо, ки аз бучети давлатӣ ва бучети шаҳрӣ маблағгузорӣ мегарданд татбиқ карда шавад.

- Фондҳои махсуси шаҳрии экологии ҳифзи муҳити зист – аз ҳисоби ворид шудани пардохтҳо барои ҷойгиркунии партовҳо ба муҳити зист, даъвоҳо оид ба зарар ва барои вайрон кардани тартиби

муомилот бо партовҳо ва ифлосшавии муҳити зист ташаккул меёбад. Ҳамзамон ислоҳот намудани пардохтҳо ва ҳавасмандгардонии экологӣ оиди пешгирии ифлосшавии муҳити зист чихати амалисозии принсипи «ифлоскунанда пардохт менамояд» ва «истифодабаранда пардохт менамояд» мувофиқи мақсад мебошад; беҳтарсозии идоракунии ин фондҳо, таъмини мақсадноки истифодаи онҳо чихати таъсиси инфрасохторҳо ва иқтидорҳо оид ба коркарди партовҳо ва ҳалли дигар масъалаҳои вобаста бо ҷойгиркунии партовҳои шаҳрӣ.

– Маблағҳои корхонаҳои саноатӣ ва ташкилотҳо – тибқи қонунгузори миллии корхонаҳо, новобаста аз шакли моликиятшон, бояд маблағҳои худро чихати азнавкунии равандҳои технологӣ, ҷорӣ намудани технологияҳои кампартов ва бепартов, сохтмон ва таҷдиди иншоотҳои ҳифзи табиат, инчунин ҷудо намудани маблағ чихати барқарорсозии фондҳои асосӣ оид ба ҳифзи муҳити зист равона намоянд.

– Яке аз сарчашмаҳои иловагии маблағгузорӣ воридот аз татбиқи принсипи васеи «масъулияти истехсолкунандагон» шуда метавонад, ин аз он иборат аст, ки истехсолкунанда чихати безаргардонии маҳсулоти истехсолнамудаи худ баъди гузариш ба категорияи партовҳо масъул мебошад. Арзиши ҷойгиркунии партов аз ҷониби истехсолкунанда ба нархи фурӯши маҳсулоти он дохил мегардад – ҳамин тариқ принсипи «ифлоскунанда пардохт менамояд» амалӣ карда мешавад,

– Истифодаи механизмҳои шарикӣ давлат бо баҳши хусусӣ, ки муттаҳиднамудани захираҳо ва иқтидорҳо байни давлат ва субъектҳои соҳибкорӣ хусусӣ пешбинӣ намуда, барои маблағгузорӣ, таъсис, истифодабарии иншоотҳо дар соҳаи идоракунии партовҳо равона мегардад,

– инчунин дигар сарчашмаҳои, ки қонунгузори миллии манъ накардааст.

Маблағгузори беруна дар доираи кӯмаки молиявӣ ва техникӣ, аз ҷумла грантҳо ва қарзҳо метавон дастрас намуд, ки аз тарафи ташкилотҳои молиявӣ байналмилалӣ ва донорҳои дуҷониба расонида мешаванд, инчунин аз захираҳои барои ҷорӣ намудани созишномаҳои байналмилалӣ ва сармоягузори хориҷӣ дода мешавад.

Маблағгузори масъалаҳои муомилот бо партовҳо дар асоси принсипҳои зерин амалӣ намудан мақсаднок аст:

– Худтаъминшавӣ. Ҳамаи хароҷотҳо барои хизматрасонӣ, аз ҷумла барои тақвияти онҳо бояд аз ҳисоби даромадҳои пушонии шаванд. Сарчашмаи даромадҳои асосан бояд аз пардохтҳои истехсолкунандагон партов амалӣ гардад;

– Принсипи «ифлоскунанда пардохт менамояд». Андозаи пардохтҳои истехсолкунандагон партовҳо бояд ба ҳаҷми партовҳои пайдошаванда ва ба арзиши муомилот бо онҳо мувофиқ бошад;

– Дастрасии нархӣ – арзише, ки истеъмолкунандагон метавонанд бе таҳдид ба имконияти онҳо ба талаботҳои дигари асосиро қонеъкунанда пардохт намоянд.

IV. Мониторинг ва арзёбӣ

Гузариши мониторинг ва арзёбӣ дар соҳаи муомилот бо партовҳо бо ҷалб намудани ҳамаи тарафҳои манфиатдор мақсаднок аст.

Барои таъмини самараноки ҳамоҳангсозии корҳо пешниҳод карда мешавад, ки Шӯрои ҳамоҳангсозӣ таҳти раисии муовини Раиси шаҳр, ки соҳаи фаъолияти мазкурро назорат мекунад, таъсис дода шавад.

Шӯрои ҳамоҳангсозӣ фаъолияти худро дар асоси низомномаи тасдиқгардида ба роҳ мемонад. Ба ҳайати Шӯро роҳбарони идораҳои калидии Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар шаҳри Душанбе ва сохторҳои ноҳиявӣ он, ки

ба масъалаҳои ҷамъоварӣ ва нобудсозии партовҳо ҷавобгаранд, мақомоти назорати давлатии санитарӣ эпидемиологӣ, ҳифзи муҳити зист, сохторҳои тичоратӣ, намояндагонии илм, аҳли ҷомеа ва намояндагонии воситаҳои ахбори умум дохил мешаванд. Шӯро дар ҷаласаҳои худ рафти татбиқи қарор ва ҳуҷҷатҳои қабулшуда дар соҳаи муомилот бо партовҳо, лоиҳаҳои маърузаҳои арзёбиро баррасӣ намуда, пешниҳодҳо оид ба беҳтарсозии раванди татбиқи ҷораҳои банақшагирифта бо назардошти натиҷаҳои бадастомада ба Раиси шаҳри Душанбе пешниҳод менамояд.

Мониторинги ноил шудан ба вазифаҳои гузошташуда бояд дар асоси индикаторҳо ва нишондодҳо тибқи қоидаҳое, ки бо мақомоти ваколатдори давлатии шаҳр, ҳифзи муҳити зист ва омор мувофиқа шудааст, мушоҳида карда мешавад.

Низоми индикаторҳои мониторинг ҳамаи самтҳои тадбирҳои сиёсиро дар соҳаи муомилот бо партовҳо ба инобат мегирад.

Идораҳои дахлдори омор, мақомоти ҳифзи муҳити зист ва хадамоти коммуналӣ чамбоварии саривақтӣ, коркард ва пешниҳод намудани аксари маълумотҳоро аз рӯи ҳамаи нишондиҳандаҳо таъмин намуда, дар низоми чамбоварии маълумотҳо нақши марказиро иҷро менамоянд.

Ташкилотҳои ғайриҳукуматӣ ва иттиҳодияҳои шаҳрвандӣ бояд нақши муҳимро дар соҳаи муомилот бо партовҳо иҷро намоянд. Шаклҳои гуногуни иштироки ҷомеаи шаҳрвандӣ, масалан паҳн намудани иттилоот дар байни аҳли ҷомеа ва иштирок дар иҷрои мониторинги иҷроӣ қарорҳои қабулшаванда ва ғайраро дар бар гирифта метавонанд.

Самаранокии тадбирҳои андешидашаванда дар ҳудуди шаҳр тавассути динамикаи муомилот бо партовҳо бо истифодаи нишондиҳандаҳое, ки натиҷаи фаъолияти зеринро инъикос менамоянд, арзёбӣ карда мешавад:

– Иҷроиши марҳала ба марҳалаи қонунҳо ва санадҳои меъёрии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки тартиб ва қоидаҳои муомилот бо партовҳои истеҳсолотӣ ва истеъмолро танзим менамоянд;

– Таъмини бехатарии экологӣ ва санитарияу эпидемиологӣ дар шаҳр;

– Таъсис додани инфрасохторҳо оид ба коркарди партовҳо бо истифодаи ҳадди бештари хосияти фойданокиашон;

– Ҷалби захираҳои сармоягузорӣ ба иқтисодиёти шаҳр;

– Баланд бардоштани сатҳи масъулиятнокии мақомотҳои коммуналӣ, санитарияу эпидемиологӣ, ҳифзи муҳити зист ва аҳоли нисбат ба сифати муҳити зист;

– Афзоиши ҳаҷми истифодаи партовҳо ҳамчун захираҳои моддии такроран истеҳсолшаванда;

– Кам кардани ҳаҷми ҷойгиркунии партовҳо дар партовгоҳи ПСМ;

– Барҳам додани партовгоҳҳои ғайриқонунии ПСМ;

– Таъсис додани низоми чамбоварии алоҳида, коркарди ПСМ ва ЗМТ бо ҷорӣ намудани нақшаи тозагии санитарӣ, нуқтаҳои сайёр ва ҳаракаткунандаи қабули захираҳои моддии такроран истеҳсолшаванда;

– Ташкил намудани чамбоварии марказонидашудаи партовҳои дараҷаҳои I-II хатарнок (лампаҳои люминетсентӣ, элементҳои қувватдиҳанда, аккумуляторҳои автомашинаҳо, маводҳои сухту молиданӣ ва дигар партовҳои хатарнок) аз аҳоли бо безараргардонии минбаъдаи онҳо;

– Ташкил намудани каталоги (фехристи) доимо азнавмегардидаи партовҳои истеҳсолотӣ ва истеъмолӣ ва ЗМТ;

– Ба вучуд овардани низоми таълим ва омода намудани кадрҳо оид ба масъалаҳои идоракунии партовҳо, аз ҷумла дар низоми муассисаҳои таҳсилоти олӣ ва таҳсилоти умумӣ;

– Ташаккул додани маърифати экологии аҳоли дар соҳаи муомилот бо партовҳо;

– Таъсиси ҷойҳои кории иловагӣ.

V. Самтҳои афзалиятнок ва чораҳо оид ба такмилдиҳии механизмҳои соҳаи муомилот бо партовҳои тавсияшаванда дар шаҳри Душанбе

№	Чораҳо\ амал
<i>I. Такмилдиҳии танзими меъёрию ҳуқуқии фаъолияти муомилот бо партовҳо</i>	
1.1	Ба тартиб даровардан ва мутобиқ намудани санадҳои амалкунандаи меъёрию ҳуқуқие (дар сатҳи маҳал қабулшуда), ки муомилот бо партовҳоро ба танзим медароранд ба талаботи қонунгузорию ҳифзи табиат, баргараф намудани такроршавӣ ва муайян намудани хусусияти суроғавӣ ва мақсадноки онҳо
1.2	Таҳия ва тасдиқ намудани нақшаҳои тозакунии санитарии ҳудудҳои маҳалҳои аҳолинишин (шаҳрҳо, ноҳияҳо, маҳаллаҳо).
1.3	Омода намудани пешниҳодҳо оид ба ҳамгирии механизмҳои ҳуқуқӣ, институтсионалӣ ва иқтисодии танзим дар соҳаи муомилот бо партовҳо ба ҳуччатҳои стратегию барномавии шаҳр
1.4	Таҳия намудани Низомнома «Дар бораи ташкили фаъолият оид ба ҷамъоварӣ, баровардан, коркарди ва нобудсозии партовҳои маишӣ ва саноатӣ дар шаҳри Душанбе»
1.5	Таҳия намудани Қоидаҳо «Дар бораи муомилот бо партовҳои сохтмонӣ ва таҳвил дар шаҳри Душанбе»
1.6	Таҳия намудани Қоидаҳо «Дар бораи муомилот бо партовҳои воситаҳои нақлиёти автомобилӣ дар шаҳри Душанбе» Таҳия ва ҷорӣ намудани нақшаи логистикӣ ҷамъоварию алоҳидаи партовҳо, ки аз истифодабарии воситаҳои нақлиёт боқӣ мондаанд.
1.7	Таҳия намудани Қоидаҳо «Дар бораи муомилот бо партовҳои хатарнок дар шаҳри Душанбе»
1.8	Таҳия намудани Қоидаҳо «Дар бораи муомилот бо партовҳои тиббӣ дар шаҳри Душанбе»
1.9	Аз тарафи корхонаҳои саноатӣ таҳия гардидани лоиҳаи меъёрҳои пайдошавии партовҳои истеҳсолӣ ва меъёрҳо барои ҷойгиркунии онҳо. Мувофиқакунии лоиҳаи меъёрҳо дар мақомоти ҳифзи муҳити зист
1.10	Таҳияи Тартиб оид ба ташкили низоми ягонаи ҷамъоварӣ, нигоҳдорӣ ва ҳамлу нақли партовҳои нафтдошта (равғанҳои коркардшудаи автомашинаҳо, трансфарматорҳо ва ғайра)
1.11	Тартиби бурдани кадастри давлатии партовҳо
1.12	Муайян намудани меъёри ҷамъшавии ПСМ аз аҳоли ва ташкилотҳои фаъолиятшон гуногун
<i>II. Тақвияти асосҳои институтсионалӣ ва инфрасохторҳо оид ба ҷамъоварию алоҳида, истифодабарӣ, безаргардонӣ ва ҷойгиркунии бехатарии партовҳо</i>	
2.1	Таъсис додани Шӯрои Ҳамоҳангсозӣ оид ба татбиқи Стратегияи идоракунии партовҳо дар назди Ҳукумати шаҳри Душанбе
2.2	Таъсис додани маркази таълимию методӣ оид ба омода намудан ва бозомӯзии мутахассисон дар масъалаҳои ташкил намудани низоми назорати давлатӣ ва истеҳсолӣ ва муомилот бо партовҳои истеҳсолӣ ва истеъмоли

2.3	Таквоят додани таҷриба дар истифодабарии шарикӣ давлат бо баҳши хусусӣ ҳангоми ҷалби сармоягузориҳо ва татбиқи лоиҳаҳо дар соҳаи таъсис додани корхонаҳои коркард ва ҷамъоварии алоҳида, сохтмон ва истифодабарии иншоотҳо оид ба идоракунии партовҳо
2.4	Ташкил намудани баҳисобгирии корхонаҳои амалкунанда ва соҳибқорони алоҳида оид ба ҷамъоварӣ ва коркарди партовҳо ва ҳаракати минбаъдаи партовҳо ба сифати ашёи хоми такроран истеҳсолшаванда
2.5	Омода намудани пешниҳодҳо ҷиҳати таъсис додани истеҳсолоти нав оид ба коркарди партовҳо ва рушди биржаи ашёи хоми такроран истеҳсолшаванда барои ҳалли мушкилотҳо дар соҳаи идоракунии партовҳо
2.6	Таҳия намудани концепсияи ҷамъоварии алоҳида ва баровардани партовҳо аз корхонаҳои савдо, хуроки умумӣ, хизматрасонии маишӣ, нуқтаҳои оид ба хизматрасонии вобаста ба нақлиёти автомобилӣ, маҷмааи бозорҳо ва ғайра
2.7	Ташкил намудани нуқтаҳо оид ба қабули захираҳои хоми такроран истеҳсолшаванда тавассути ҳисоби як нуқтаи қабул ба 20 ҳазор истиқоматкунанда: ғайрисайёр – 25-30; ҳаркаткунанда – 10 ва рушди инфрасохторҳо оид ба коркард ва фуруш
2.8	Сохтмони нуқтаи истеҳсолӣ оид ба навҳо ҷудо намудани партовҳо дар партовгоҳи умумишаҳрӣ тавассути аз онҳо ҳосил намудани ҷузъҳои муфид.
2.9	Ташкили майдончаҳои ҷамъоварии марказонидашуда, нигоҳдорӣ ва коркарди аввалияи автошинаҳои фарсудашуда
2.10	Муносибгардонии вазифаҳои назорат ва санҷиши давлатӣ бо пурзӯр намудани фаъолияти вазифавии назорати давлатӣ ва ҷамъиятии вобаста ба муомилот бо партовҳо
2.11	Дар ҳудуди корхонаҳои саноатӣ ташкил намудани майдончаҳои муваққатии ҷамъоварӣ барои намудҳои алоҳидаи партовҳои саноатӣ ҷиҳати коркарди минбаъдаи онҳо
<i>III. Ҷорӣ намудани механизмҳои танзими иқтисодии фаъолияти муомилот бо партовҳо</i>	
3.1	Таҳия ва ҷорӣ намудани методикаи ҳисоб кардани тарифҳои нав барои ҷамъоварӣ ва баровардани ПСМ, ки ҳароҷоти воқеиро инъикос намуда, имконияти сармоягузорию дар масъалаҳои муомилот бо партовҳо таъмин менамояд
3.2	Дар фондҳои махсус таъсисдодашудаи ҳифзи муҳити зист ва ғайра ба нақша гирифтани моддаҳои афзалиятнок, ки ба рушди ҳавасмандгардонӣ дар соҳаи муомилот бо партовҳо равона шудааст
3.3	Омӯхтани таҷриба ва омода намудани пешниҳодҳо ҷиҳати ҷорӣ намудани принципҳои «масъулияти васеи истеҳсолкунандагон» ва «ифлоскунанда пардохт менамояд» - бо мақсади баланд бардоштани масъулияти истеҳсолкунанда барои безараргардонии маҳсулоти истеҳсолнамудаи худ (аз ҷумла бандубаст) баъди гузариш ба гурӯҳи партовҳо (арзиши ҷойгиркунии партовҳо аз тарафи истеҳсолкунанда ба арзиши фуруши маҳсулот дохил карда мешавад)
3.4	Фароҳам овардани шароит ҷиҳати ташаккул ва рушд додани сармоягузорию дохилӣ, ки барои ҳалли масъалаҳои такмилдиҳии усулҳои муомилот бо партовҳо равона гардидааст

3.5	Таҳия ва ҷорӣ намудани мучозотҳои ҷаримавӣ барои қоидавайронкунии тартиботи ҷамъиятии шаҳр дар соҳаи муомилот бо партовҳо (мутобиқи номгӯи намудҳои қоидавайронкунҳо ва меъёри пардохт)
3.6	Такмилдиҳии механизмҳои иқтисодие, ки рушди минбаъдаи низоми ҷамъоварӣ ва коркарди партовҳоро мутобиқ бо номгӯи мувофиқакардашудаи намудҳои афзалиятноки захираҳои тақроран истехсолшаванда ҳавасманд мегардонад
<i>IV. Ҳавасмандгардонии фаъолияти корхонаҳо ва аҳолии оид ба пешгирӣ намудани ифлосшавии муҳити зист ва ҷалб намудани партовҳо ҷиҳати истифодаи тақрорӣ</i>	
4.1	Таҳия намудани барномаҳои соҳавии идоракунии партовҳои истехсолӣ ва истеъмоли тавассути дар оянда коҳиш додани пайдошавии онҳо ва ҷалб намудан ба гардиши хоҷагӣ
4.2	Дар барномаи рушди иҷтимоию иқтисодии шаҳри Душанбе муқаррар намудани нишондиҳандаҳо ва ҷорабиниҳо оид ба коҳиш додани ҳаҷми пайдошавии партовҳо ва афзоиши ҳаҷм ва намудҳои коркарди ашёи хоми тақроран истехсолшаванда
4.3	Гузaronидани тадқиқоти ҳарсола оид ба таркиби морфологии ПСМ ва таҳияи пешниҳодҳо оид ба муомилоти минбаъдаи онҳо
4.4.	Таҳия ва дар корхонаҳои шаҳр новобаста аз шакли моликиятшон ҷорӣ намудани «Шиносномаи партовҳо»
4.5	Гузaronидани муoiнаи иловагии техникӣ ва санитарии ҷойҳои сӯзонидани партовҳои хатарноки тиббӣ дар ҳудуди партовгоҳи умумишаҳрии ПСМ, бо таҳия намудани ҳуҷҷатҳои танзимкунанда барои баҳисобгирӣ, ҷамъоварӣ, нигоҳдорӣ, ҳамлу нақл ва коркарди мутамаркази онҳо
4.6	Гузaronидани арзёбии иловагии техникӣ ва санитарии ҷойҳои ҷойгиркунӣ ва регламенти кори дастгоҳҳо оид ба демеркулизатсияи лампаҳои симобдор дар ҳудуди партовгоҳи умумишаҳрии ПСМ, бо таҳия намудани ҳуҷҷатҳои танзимкунанда ҷиҳати амалӣ намудани баҳисобгирӣ, ҷамъоварӣ, нигоҳдорӣ, ҳамлу нақл ва демеркулизатсияи мутамаркази онҳо
<i>V. Таъмини ҷамъоварӣ ва пешниҳод намудани иттилооти дақиқ оид ба фаъолияти муомилот бо партовҳо</i>	
5.1	Гузaronидани барӯйхатгирии пайдошавӣ, истифодабарӣ, безаргардонӣ ва ҷойгиркунии ҳамаи намудҳои партовҳои саноатӣ, аз ҷумла партовҳои захрнок дар ҳудуди шаҳр
5.2	Таъсис додани низоми иттилоотию таҳлилӣ, манбаи маълумотҳо оид ба хусусиятҳои миқдорию сифатии ҳаракати партовҳо, технологияи коркард, безаргардонӣ ва ғайра
5.3	Барӯйхатгирии ҷойҳои ғайриқонунии ҷойгиркунии партовҳои истехсолӣ ва истеъмоли, андешидани тадбирҳо ҷиҳати пешгирӣ ва барҳамдиҳии онҳо (ихота гирифтани, аломатҳои огоҳсозӣ, муайян намудани заминҳо барои сохтмон, шинонидани дарахтҳо ва ғайра) Таҳияи намудани реестр ва бурдани мониторинги ҷойҳои ғайриқонунии ҷойгиркунии партовҳо
5.4	Таҳия ва рушди феҳристи (каталогӣ) давлатии захираҳои тақроран истехсолшаванда

5.5	Муайян намудани индикаторҳои асосӣ барои мониторинги идоракунии партовҳо
5.6	Таҳия намудани индикаторҳои мувофиқашуда барои санҷиши пешрафт дар соҳаи муомилот бо партовҳо
<i>VI. Таъмини беҳатарии экологӣ ҳангоми ҷамъоварӣ, безараргардонӣ ва гӯронидани партовҳо</i>	
6.1	Ташкил ва гузаронидани мониторинги ҳолати санитарияю экологии ҳудуди шаҳр (таҳлили қабати замин, иншоотҳои обӣ ва ҳавоӣ атмосфера), ҳудудҳои, ки дар маҳали таъсири ҷойҳои нигоҳдории партовҳо қарор доранд.
6.2	Ташкил намудани низоми мониторинги идоракунии партовҳо ва ҷойҳои нигоҳдорӣ/гӯронидани партовҳои истехсолӣ ва истеъмоли, аз ҷумла захрнок
<i>VII. Рушди низоми маърифати экологӣ, таълим ва тарбия оид ба масъалаҳои муомилот бо партовҳо</i>	
7.1	Барои муассисаҳои таҳсилоти олӣ ва таҳсилоти миёнаи умумӣ таҳия намудани барномаҳои таълимии интерактивӣ оид ба масъалаҳои муомилот бо партовҳо, бо тавачҷӯх ба коҳиш додани истеъмол, сарфаи захираҳо, даст кашидан аз истифодаи бастаҳои зиёдатӣ, истифодаи такрорӣ ва коркарди партовҳо.
7.2	Огоҳсозии аҳоли дар бораи низоми шаҳрии муомилот бо партовҳо тавассути воситаҳои ахбори омма (телевизион, радио, буклетҳо, варақаҳо ва ғайра)
7.3	Фаъолгардонии нақши воситаҳои ахбори омма ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ чихати баланд бардоштани тарбияи экологии ҳештаншиносии аҳоли дар соҳаи муомилот бо партовҳо
7.4	Дар асоси доимӣ баргузор намудани маърақаҳои иттилоотӣ оид ба масъалаҳои ҷамъоварии ҷудоғонаи партовҳои маишӣ, ташкил ва намоиш додани сабтҳои видео (видеороликҳо), дар кумитаҳои маҳаллӣ баргузор намудани озмунҳо
7.5	Таҳия намудани барномаҳои иттилоотии таълимӣ дар радио ва телевизион, ки аҳолиро чихати истифодаи такрорӣ захираҳо, ҷамъоварии алоҳида ва коркарди партовҳо, пешгирӣ намудани ҷойгиркунии партовҳо дар ҷойҳои ғайриқонунӣ талқин менамояд. Истифодаи таҷрибаи гузаронидани маърақаҳои иттилоотӣ, ки дар ташкилотҳо ва провайдерҳои алоқаи мобилӣ, FM радиоҳо, агентҳои рекламавӣ мавҷуд мебошад
7.6	Нашр, паҳн ва дар ҷойҳои оммавӣ ҷойгиркунии китобчаҳо (брошюраҳо), варақаҳо, плакатҳои иттилоотӣ, ки қоидаҳои муомилот бо намудҳои алоҳидаи партовҳоро баён менамоянд
7.7	Баланд бардоштани сатҳи огоҳии рӯзноманигорон, коргардонҳо, кормандони радио ва телевизион, мутахассисони соҳаи телекоммуникатсия ва дигарон оид ба масъалаҳои муомилот бо партовҳо
7.8	Мушаххас намудани иштироки аҳли ҷомеа дар қабули қарорҳо оид ба муомилот бо партовҳо тавассути ҷалб намудани ташкилотҳои ғайриҳукуматӣ ба гурӯҳҳои корӣ, кумитаҳо ва шӯроҳо
7.9	Дастгирии ҷонибдории аҳоли тавассути ҳавасмандгардонии иқтисодӣ барои иштирок дар барномаҳо оид ба идоракунии партовҳо

<i>VIII. Рушди технологияҳои инноватсионӣ ва инфрасохторҳо дар ҷалб намудани партовҳо ба гардиши хоҷагӣ</i>	
8.1	Соҳтмони маҷмааҳо оид ба ташкил намудани ҷамъовариҳои ҷудоғонаи ПСМ бо мақсади коркарди минбаъдаи онҳо
8.2	Ташкил намудани механизмҳои идоракунии босамари партовҳои электронӣ, аз ҷумла рушди инфрасохторҳо оид ба ҷамъоварӣ ва коркарди онҳо
<i>IX. Таҳия ва татбиқ намудани лоиҳаҳо ва барномаҳои сармоягузорӣ ва таҷрибавӣ (пилотӣ)</i>	
9.1	Барномаи: «Шаҳри/ноҳияи бепартов»
9.2	Лоиҳаи: «Рушди соҳибкории хурду миёна дар масъалаҳои ҷамъоварӣ ва коркарди партовҳо»
9.3	Лоиҳа: «Пешниҳоди ҳарсолаи грантҳо барои тадқиқоти масъалаҳо ва ҷорӣ намудани технологияҳо оид ба ҷалби партовҳо ба истеҳсолоти саноатӣ ва мувофиқи мақсад будани рушди инфрасохторҳо оид ба истифодабарии онҳо»
9.4	Лоиҳа: «Тақвияти ҳаракати «Экомактаб» дар Тоҷикистон бо ҷорӣ намудани барномаҳои таълимӣ оид ба истеъмоли устувори захираҳо, таҳия намудани стратегияи мактабӣ оид ба идоракунии партовҳо, ки ба он тамоми силсила, аз харидаи молҳо барои мактаб то коркарди партовҳо дохил мешавад
9.5	Лоиҳаи: Ташкил намудани маводҳои видеоии иттилоотӣ: – «Дар бораи таъсири манфии партовҳо ба муҳити зист ва саломатии инсон»; – «Дар бораи имкониятҳо ва дурнамои ҷалби партовҳо ба гардиши хоҷагӣ дар ҳамаи зинаҳои иҷтимоии фаъолияти ҳаётии инсон»; – «сабтҳои видеоии (видеороликҳои) таълимӣ»

VI. Нишондиҳандаҳо ва индикаторҳои асосии мақсадноки мониторинги муомилот бо партовҳои тавсияшаванда

№ р/т	Номгуи нишондиҳанда/индикатор мувофиқи самти афзалиятноки амалҳо	Воҳиди ченак
<i>I. Такмилдиҳии танзими меъёри ҳуқуқии фаъолияти муомилот бо партовҳо</i>		
1.	Санадҳои нави меъёри ҳуқуқии таҳияшуда оид ба идоракунии партовҳо	Шумораи санадҳои тасдиқгардида
2.	Тағйироти ба заминаи миллии меъёри ҳуқуқӣ оид ба идоракунии партовҳо воридгардида	Шумораи санадҳои тасдиқгардида
3.	Ҳиссаи корхонаҳо, ки аз миқдори умумии корхонаҳо шиносномаи партовҳои истеҳсолиро доранд	сол/%
4.	Ҳиссаи барномаҳои соҳавӣ ва маҳаллии мақсадноки таҳияшуда дар соҳаи муомилот партовҳо, аз ҷумла ҳамгирӣ ба барномаҳои рушди соҳаҳо	сол/%
5.	Шумораи ҳуҷжатҳои меъёри ҳуқуқии танзимкунанда оид ба муомилот бо партовҳои истеҳсолӣ ва истеъмоли	Шумораи санадҳои тасдиқгардида
<i>2. Тақвияти асосҳои институтсионалӣ ва инфрасохторҳо оид ба ҷамъоварии алоҳида, истифодабарӣ, безаргардонӣ ва ҷойгиркунии беҳатари партовҳо</i>		
6.	Шумораи мақомот (шӯроҳо, марказҳо ва ғайра) ва низом оид ба танзими масъалаҳои идоракунии партовҳо	Шумораи санадҳои тасдиқгардида
7.	Шумораи корхонаҳо, ки дар соҳаи ҷамъоварӣ ва коркарди партовҳо машғул ҳастанд	Шумораи корхонаҳои амалкунанда
8.	Ҳаҷми захираҳои молиявии дохилӣ ва беруна, ки барои рушди иқтисодии институтсионалӣ, таъсис додани инфрасохтор ҷиҳати пешниҳод намудани хизматрасонӣ ва татбиқи лоиҳаҳо дар соҳаи идоракунии партовҳо ҷалб ва татбиқ гардидаанд	Ҳаз. сомонӣ/дар як сол
<i>III. Ҷорӣ намудани механизмҳои танзими иқтисодии фаъолияти муомилот бо партовҳо</i>		
9.	Шумораи санадҳои меъерӣ оид ба ҳавасмандгардонии иқтисодии корхонаҳо ва аҳоли оид ба пешгирӣ намудани ифлосшавии муҳити зист, коҳиш додани ҳаҷми пайдошавии партовҳо ва ҷалб намудани онҳо ба гардиши хоҷагӣ	Шумораи санадҳои тасдиқгардида
10.	Ҳаҷми сармоягузори дохилӣ ва беруна, ки барои ҳалли масъалаҳои такмилдиҳии усулҳо дар муомилот бо партовҳо равона шудааст	Ҳаз. сомони/дар як сол
11.	Шумораи истеҳсолоти нав оид ба ҷамъоварии алоҳида ва коркарди партовҳо	Шумораи истеҳсолот, ҳаҷм ва намудҳои коркарди захираҳои моддии такрористеҳсолшаванда

<i>IV. Ҳавасмандгардонии фаъолияти корхонаҳо ва аҳолии оид ба пешгирӣ намудани ифлосшавии муҳити зист ва ҷалб намудани партовҳо ҷиҳати истифодаи такрорӣ</i>		
12.	Ҷои аҳолие, ки ба хизматрасонии танзимшаванда оид ба ҷамъоварӣ ва нобудсозии партовҳо ҷалб гардидаанд: шаҳр	сол/°
13.	Ҷои аҳолие, ки дар ҷамъоварии ҷудоғонаи партовҳои саҳти маишӣ иштирок менамоянд (мутобиқи маълумоти тадқиқоти сотсиологӣ)	сол/°
14.	Миқдори пайдошавандаи партовҳои саҳти маишӣ	т/м ³
15.	Миқдори ҷамъшавии партовҳои саҳти маишӣ ба ҳар сари аҳолии	т/м ³ /нафар шумора
16.	Миқдори партовҳо, ки тариқи нигоҳдорӣ дар полигон нобуд карда шуданд	сол/°
17.	Ҳиссаи партовҳои саҳти маишӣ коркардшуда (истифодашуда) дар ҳаҷми умумии партовҳои саҳти маишӣ пайдошаванда	сол/°
18.	Ҳиссаи партовҳои саҳти маишӣ аз ҳаҷми умумии партовҳои саҳти маишӣ, ки тариқи ҷамъоварии ҷудоғона ва банавъҷудоқунӣ мегузаранд	сол/°
19.	Ҳиссаи захираҳои моддии такрористеҳсолшаванда, ки аз ҳаҷми умумии партовҳои саҳти маишӣ ҳосил карда мешаванд	сол/°
20.	Ҳиссаи нуқтаҳои сайёр ва ғайрисайёри қабули захираҳои моддии такрористеҳсолшаванда, ки дар миқёси шаҳр, ноҳия ба кор дароварда шуданд	сол/°
21.	Ба кор даровардани иқтидорҳо оид ба ҷамъоварии ҷудоғонаи партовҳои саҳти маишӣ ва коркарди захираҳои моддии такрористеҳсолшаванда	Ҳаҷм ва намудҳои коркарди захираҳои моддии такрористеҳсолшаванда
22.	Миқдори қитъаи заминҳо, ки ба талабот оид ба нобудсозии партовҳо ҷавобгӯ нестанд, дар миқёси ноҳияҳо баста шуда, мавриди барқарорсозӣ қарор дода шуданд	адад/га
23.	Ҳиссаи воҳидҳои маъмурӣ (шаҳр, ноҳия) аз миқдори умумӣ, ки дар ҳудудашон нақшаҳои тозагии санитарӣ таҳия карда шуданд	сол/°
24.	Ҳисса/вазни қиёсии бучети шаҳр ва ноҳияҳо, ки ҷиҳати такмилдиҳии низоми идоракунии партовҳо маблағҳоро пешбинӣ менамоянд	сол/°
<i>V. Рушди низоми баҳисобгирии омори пайдошавии партовҳои истеҳсолӣ ва истеъмолӣ ва захираҳои такрористеҳсолшаванда ва мониторинги ҳаракати партовҳои истеҳсолӣ ва истеъмолӣ ва ҷойҳои гуронидани онҳо</i>		

25.	Мавҷудияти шакли тасдиқшудаи баҳисобгирии омили давлатӣ ва соҳавӣ ва ҳисобот оид ба пайдошавӣ ва ҳаракати минбаъдаи партовҳои истеҳсоли ва маишӣ ва захираҳои такрористеҳсолшаванда, аз ҷумла партовҳои захрнок	Адад/ номгӯ ва мақоми (статуси) шакл
26.	Мавҷудияти маҳзани маълумот оид ба хусусиятҳои миқдорӣ ва сифати партовҳо, технологияи коркарди онҳо, безараргардонӣ ва ғайра	адад
27.	Мавҷудияти индикаторҳои тасдиқшудаи мониторинги идоракунии партовҳо	Шумора ва мақом (статус)
<i>VI. Такмилдиҳии низоми таҳсилот, омода намудани мутахассисон ва тарбия намудани аҳоли дар масъалаҳои идоракунии партовҳо ва истифодаи захираҳои такрористеҳсолшаванда</i>		
28.	Мавҷудияти барномаҳои интерактивӣ, усул ва ғайраҳо оид ба муомилот бо партовҳо, ки дар муассисаҳои таҳсилоти олии, муассисаҳои таҳсилоти умумӣ, муассисаҳои томактабӣ ва байни аҳоли истифода мегарданд	Шумораи ҳуҷҷатҳо
29.	Шумораи муассисаҳои таҳсилоти олии, муассисаҳои таҳсилоти умумӣ, муассисаҳои томактабӣ, ки дар раванди таълим барномаҳои интерактивӣ, усулҳо ва ғайраҳо доир ба муомилот бо партовҳо истифода менамоянд	Шумораи муассисаҳои таълимӣ
30.	Шумораи марказҳои таълимию методӣ ва дигар шаклҳои ташкилот оид ба омода намудан ва бозомӯзии мутахассисон дар масъалаҳои низоми самараноки муомилот бо партовҳо	Шумораи муассисаҳои таълимӣ
31.	Шумораи шахсоне, ки дар корхонаҳо, ташкилотҳо, муассисаҳои таҳсилоти олии ва умумӣ омодагиро дар соҳаи идоракунии партовҳо гузаштаанд	Нафар /сол
32.	Ҳиссаи хонандагон ва донишҷӯёне, ки дар соҳаи идоракунии партовҳо маълумот ва омодагии касбӣ гирифтаанд	сол/%
33.	Шумораи ташкилотҳои ғайриҳукуматие, ки ба идоракунии партовҳо ҷалб гардидаанд.	Шумораи ташкилотҳои ғайриҳукуматӣ
34.	Миқдор ва даврияти гузаронидани маърақаҳои иттилоотӣ, намоиш додани сабтҳои тарғиботӣ, нашрияҳои ҷопӣ дар масъалаҳои муомилот бо партовҳо, аз ҷумла ҷамъоварии алоҳида ва истифодаи онҳо	Шумораи барномаҳо, нашрияҳо ва ғайра
<i>VII. Рушди технологияҳои инноватсионӣ ва инфрасохтор дар ҷалб намудани партовҳо ба гардиши хоҷагӣ</i>		
35.	Шумораи нуктаҳо оид ба ҷамъоварии ҷудоғона, қабул ва коркарди ашёи хоми такрористеҳсолшаванда дар миқёси ноҳияҳо	Шумораи нуктаҳо

36.	Мавҷудияти технологияҳои «сабз», ки дар бахшҳои иқтисодӣ дар соҳаи истеҳсолот ва истеъмоли кампартов ва бепартов истифода мешаванд	% аз технологияҳои истифодашаванд
37.	Шумораи тадқиқотҳои мавзӯӣ оид ба масъалаҳои ҷалб намудани партовҳои истеҳсолӣ ва истеъмоли дар истеҳсолоти саноатӣ ва мувофиқи мақсад будани рушди инфрасохтор оид ба истифодаи онҳо	% аз шумораи умумии мавзӯҳои таҳқиқшуда
<i>VIII Таҳия ва татбиқ намудани лоиҳаҳои сармоягузорӣ ва барномаҳо</i>		
38.	Шумораи лоиҳаҳо оид ба муомилот бо партовҳои истеҳсолӣ ва истеъмоли дар миқёси шаҳр ва ноҳияҳо	% аз шумораи умумии лоиҳаҳои татбиқшаванда
39.	Шумораи лоиҳаҳо ва барномаҳо оид ба муомилот бо партовҳо дар соҳаи таълиму тарбия дар миқёси шаҳрҳо ва ноҳияҳо	% аз шумораи умумии лоиҳаҳои татбиқшаванда

**МУОМИЛОТ БО ПАРТОВҲО
ДАР ШАҲРИ ДУШАНБЕ.
ҲОЛАТ, ПРОБЛЕМАҲО
ВА РОҲҲОИ ҲАЛЛИ ОНҲО**

Ҳамоҳангсози корҳо оид ба омода намудани рисола:
Бузруков Ҷ. Ҷ. – роҳбари Филиали тоҷикистони МИИ КБРУ ФБНА

Муҳарири масъул:
Ҷ. Бузруков

Тарҷума аз забони русӣ ба забони тоҷикӣ:
Нуров Ҳ. Р., Ваҳобов А. Ҳ.

Муҳарири матн бо забони тоҷикӣ:
Ваҳобов А. Ҳ.

Саҳифабандии компютерӣ ва тарҳ:
ҶДММ «Азия-Принт»

Душанбе, Ҷумҳурии Тоҷикистон
Нашриёти ҶДММ «Азия-Принт»
(С) с. 2017 Филиали тоҷикистони МИИ КБРУ ФБНА
Тел.: (+992) 37 2222413
Почтаи электронӣ: djalilbuzrukov@rambler.ru
Сомонаи интернетӣ: www.filial-nic-mkur.tj

**Таджикский филиал научно-информационного центра
Межгосударственной комиссии по устойчивому развитию
Международного Фонда спасения Арала**

**ОБРАЩЕНИЕ С ОТХОДАМИ
В ГОРОДЕ ДУШАНБЕ.
СОСТОЯНИЕ, ПРОБЛЕМЫ
И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ**

2017

ОБРАЩЕНИЕ С ОТХОДАМИ В ГОРОДЕ ДУШАНБЕ. СОСТОЯНИЕ, ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

**Таджикский филиал научно-информационного центра
Межгосударственной комиссии по устойчивому развитию
Международного Фонда спасения Арала**

В предлагаемой брошюре затрагиваются вопросы обращения с отходами производства и потребления на законодательном и их решение на институциональном уровне.

В брошюре обращается внимание на, необходимость совершенствования механизмов по комплексному управлению отходами производства и потребления, что позволит создать эффективную систему отношений с вовлечением в данный процесс деятельности частный сектор и общественные организации.

Особое место уделяется решению задач, связанных с созданием правовых, экономических и моральных стимулов для максимального сокращения объёмов образования отходов, использования их в качестве вторичных ресурсов и снижения негативного влияния на окружающую среду и здоровье населения.

Приведены примеры международного опыта в области обращения с отходами, что может служить ориентиром для дальнейшего совершенствования механизмов в обращении с отходами на городском и национальном уровне.

Важное место в брошюре отводится вопросам образования и воспитания населения. Эта задача решается посредством организации всеобщего непрерывного экологического воспитания и образования на всех уровнях государственной и общественной деятельности.

Брошюра рассчитана на специалистов в области охраны окружающей среды, местных органов государственной исполнительной власти, министерств, ведомств и промышленных предприятий, а также всех, кто интересуется решением вопросов обращения с отходами.

Данная брошюра может быть воспроизведена полностью или частично, в любой форме для образовательных или каких-либо некоммерческих целей при условии получения разрешения со стороны владельца авторских прав и при указании источника использованной информации.

Брошюра издана при содействии Регионального бюро UNEP для Европы.

Список сокращений

АН РТ	Академия наук Республики Таджикистан
ВМР	Вторичные материальные ресурсы
ГУ	Государственное учреждение
ГУП «ЖКХ»	Государственное унитарное предприятие «Жилищно-коммунальное хозяйство»
ЖЭУ	Жилищно-эксплуатационные управления
ЕБРР	Европейский Банк Реконструкции и Развития
ЛПУ	Лечебные профилактические учреждения
МПДООС	Местный план действий охраны окружающей среды
НИЦ МКУР МФСА	Научно-информационный центр Межгосударственной комиссии по устойчивому развитию Международного Фонда спасения Арала
НПО	Не правительственная организация
НСР	Национальная стратегия развития
ООН	Организация Объединённых Наций
ООС	Охрана окружающей среды
ОУР	Образование для устойчивого развития
ПХД	Полихлордефенилы
РТ	Республика Таджикистан
СНГ	Союз независимых государств
СОЗ	Стойкие органические загрязнители
СП	Совместное предприятие
ТБО	Твёрдые бытовые отходы
ТСЖ	Товарищества собственников жилья
ЭО	Экологическое образование
ЮНЕП	Программа Организации Объединённых Наций по окружающей среде

Содержание

Предисловие	39
Введение	40
I. Анализ текущей ситуации обращения с отходами	41
1.1. Нормативная и правовая база	41
1.2. Институциональная основа	43
1.3. Стратегии и программы, регулирующие вопросы обращения с отходами	44
1.4. Система сбора, удаления и утилизации	46
1.5. Информация и мониторинг	50
1.6. Финансовое обеспечение	50
1.7. Участие населения и НПО	51
1.8. Вопросы образования и воспитания	52
1.9. Международный опыт	53
II. Принципы и приоритеты	54
III. Источники финансирования вопросов обращения с отходами	55
IV. Мониторинг и оценка	56
V. Рекомендуемые приоритетные направления и меры по совершенствованию механизмов в области обращения с отходами	58
VI. Рекомендуемые основные целевые показатели и индикаторы в области обращения с отходами	63

Предисловие

Предлагаемое издание «Обращение с отходами в городе Душанбе. Состояние, проблемы и пути их решения» подготовлено в рамках проекта «Стратегия управления отходами в городе Душанбе на период 2017-2026 годы» с целью решения вопросов связанных с обращением отходов производства и потребления, определения приоритетных направлений деятельности по сокращению объёмов их образования, минимизации захоронения на полигоне твёрдых бытовых отходов (ТБО), предотвращения негативного воздействия на окружающую среду и здоровье населения, максимального вовлечения отходов в хозяйственный оборот.

При подготовке материала, использованы данные полученные от соответствующих структурных подразделений Исполнительного органа государственной власти города Душанбе и хозяйствующих субъектов столицы, органов санитарно-эпидемиологического надзора и охраны окружающей среды, программы социально-экономического развития и экологического управления г. Душанбе.

В брошюре приведён анализ текущего состояния и проблем препятствующих эффективному управлению отходами производства и потребления.

В брошюре определены принципы и рекомендуемые направления действий, которые могут реализовываться в нормативных правовых актах, актах органов местного государственного управления, программах, инвестиционных проектах на кратко-, средне- и долгосрочную перспективы, направленных на создание и обеспечение экологически безопасного и экономически эффективного обращения с отходами.

Материал приведённый в брошюре предусматривает согласованные и скоординированные действия уполномоченных государственных органов, министерств, ведомств, коммерческих структур и гражданского общества в вопросах обращения с отходами и интегрирования их в общие программы развития города.

Внедрение мероприятий, предлагаемые в данной работе, будут способствовать дальнейшему улучшению экологической и эпидемиологической ситуации в городе.

Данная брошюра подготовлена Таджикским филиалом научно-информационного центра Межгосударственной комиссии по устойчивому развитию Центральной Азии при поддержке Регионального офиса ЮНЕП для Европы и Международного Центра Экологических Технологий ЮНЕП.

Директор
Таджикского филиала
НИЦ МКУР ЦА
Бузруков Д.Д.

Введение

Совершенствование управления в области охраны окружающей среды (ООС), в том числе обращения с отходами приобретает все большую значимость. Взаимосвязь между экономикой, решением социальных проблем и качеством окружающей среды представляющих элементы устойчивого развития, все более отчетливо отражается в принимаемых решениях руководством города.

Сбор и утилизация твердых бытовых отходов является одной из основной проблем города. В настоящее время усилия городских служб направлены на совершенствование системы управления бытовыми отходами.

Приняты ряд нормативно-правовых актов направленных на оптимизацию схем размещения площадок по своевременному сбору, вывозу и размещению отходов.

В рамках реализации проекта Европейского Банка Реконструкции и Развития (ЕБРР) «Управление твёрдо бытовыми отходами города Душанбе», проведена реформа в этой области деятельности. Усовершенствована институциональная система управления отходами, повысилась результативность вновь созданных структур, улучшена материально-техническая база предприятий коммунального хозяйства, что в конечном итоге положительно отражается на экологической и санитарно-эпидемиологической ситуации города.

Руководством города, перед соответствующими исполнительными структурами поставлены задачи о разработке механизмов в привлечении предпринимателей в систему сбора и переработки бытовых отходов в качестве вторичного сырья.

Наметилась заинтересованность у населения и предпринимателей в организации сбора и переработке вторичных ресурсов. Но эта деятельность пока носит не системный характер.

Вместе с тем, несмотря на ряд проведённых реформ в рамках реализации проекта ЕБРР «Управление твёрдо бытовыми отходами города Душанбе», всё ещё не отработана правовая основа комплексного управления отходами производства и потребления. Нормативные акты по обращению с отходами в ряде случаев не последовательны и требуют совершенствования.

Недостаток эффективных регулирующих экономических механизмов, по сокращению объёмов образования отходов в их источниках, а также низкие тарифы на покрытие затрат за предоставляемые коммунальными службами услуг по сбору и размещению отходов на полигоне, приводит ежегодно к увеличению объёмов отходов производства и потребления, включая негативное воздействие на окружающую среду.

Для выработки более совершенных комплексных механизмов обращения с отходами производства и потребления необходимо всесторонне оценить уже существующее положение дел: эффективность действующих институтов и нормативных правовых актов, экономических механизмов регулирования, вопросы учёта и мониторинга отходов, принятые решения и существующие пробелы в этой области деятельности, с тем чтобы учитывая уже имеющийся опыт на национальном, региональном и локальном уровне, в том числе опыт в развитых странах, спланировать и оптимизировать последующие меры для сокращения объёмов образования и размещения отходов, создание экологически безопасного и экономически эффективного механизма обращения с отходами

Система государственного контроля за соблюдением правил складирования и обезвреживания отходов не охватывает все предприятия и организации и носит не полный и выборочный характер. Не на всех предприятиях создана база данных образующихся видов производственных отходов и мониторинг их дальнейшего движения.

Важным экономическим механизмом стимулирующий деятельность природопользователей в сокращении объёмов образования и размещения отходов в природной среде является система платежей. Принятые ещё в начале 1990-х годов, методологические подходы расчётов платежей не претерпели принципиальных изменений и требуют пересмотра с учётом рыночных отношений и заинтересованности природопользователей предпринимать конкретные действия по предотвращению и минимизации образования отходов, вовлечению их в хозяйственный оборот и снижению объёмов размещаемых отходов в природной среде.

Одним из гарантий успеха в реализации планируемых мер, направленных на совершенствование сферы обращения с отходами является вовлечение в данный процесс население города.

В настоящее время недостаточно развито непрерывное экологическое образование, ориентированное на развитие навыков рационального природопользования, внедрения передовых методов и культуре обращения с отходами. Без проведения соответствующей подготовки и разъяснительной работы среди населения о экологических и

экономических преимуществах невозможно организовать отдельный сбор отходов.

В целях обеспечения своевременного решения указанных проблем необходимо совершенствовать и гармонизировать схему управления отходами, при этом нужно учитывать, что в разных частях районов города могут и должны применяться свои способы удаления ТБО. Это связано прежде всего с типом застройки, сложившихся традиций и уклада жизни, уровнем доходов населения, другими социально-экономическими факторами.

I. Анализ сложившейся ситуации в управлении с отходами и оценка основных проблем

1.1 Нормативная и правовая база

Основным документом, регулирующим сферу обращения ТБО в Республике Таджикистан, является Закон Республики Таджикистан «Об отходах производства и потребления» (2002 г.). Законом определены полномочия государственных органов, осуществляющие управление в области обращения с отходами производства и потребления.

Требования по обращению с отходами устанавливаются, также законодательством

«Об охране окружающей среды (2011 г.) «Об обеспечении санитарно-эпидемиологической безопасности населения» (2003 г.), «О лицензировании отдельных видов деятельности» (2004 г.), «Об обеспечении экологической безопасности автомобильного транспорта (2015 г.), «О техническом нормировании» (2009г.), «О безопасности пищевых продуктов» (2012г.), Земельном Кодексе (2012 г.), Водном Кодексе (2012 г.), Лесном Кодексе (2011 г.), Кодексе «Об административных правонарушениях» (2008 г.), Уголовном Кодексе (1998 г.) и другим законодательством.

Указанные законы определяют отношения, возникающие в процессе образования, сбора, хранения, использования, транспортировки, обезвреживания и захоронения отходов. Законы направлены также на предотвращение отрицательного воздействия отходов производства и потребления на окружающую среду и здоровье человека, вовлечения их в хозяйственно-производственный оборот в качестве дополнительного источника сырья.

В соответствии со статьёй 6 Закона РТ «Об отходах производства и потребления» на местные исполнительные органы государственной власти возложены полномочия по реализации государственной политики в области обращения с отходами; создание экономических и социальных стимулов для более полного использования отходов физическими и юридическими лицами; обеспечение населения соответствующей информацией.

Пока законодательная база в сфере обращения с отходами производства и потребления не определяет экономические стимулы внедрения безотходных технологий.

Система обращения отходами в г. Душанбе, как и на всей территории республики регулируется в основном отраслевыми регламентами, санитарными правилами и нормами, разработанными в 80-х годах прошлого века. На современном этапе, возникает необходимость в принятии комплекса мер по пересмотру нормативных и правовых актов с учетом современных реалий рыночных отношений, статуса страны как стороной международных соглашений и договоров регулирующих порядок сбора, транспортировки, утилизации, вторичной переработки и иной деятельности во всех секторах экономики, в том числе по обращению с опасными отходами.

Анализ исполнения нормативных актов по обращению с отходами показал, что действия городских исполнительных органов в первую очередь направлены на решение таких приоритетных вопросов как благоустройство, соблюдение санитарных требований в городских зонах и населен-

ных пунктах. Меньше внимания уделяется вопросам сокращения объёмов образования отходов в их источнике, внедрению системы раздельного сбора, переработки, безопасным методам утилизации.

В 2008 году постановлением Маджлиса народных депутатов города Душанбе (№150-15 от 16.10. 2008 г.) утверждены «Правила общественного порядка, благоустройства и санитарии в г. Душанбе».

Правила определяют правовые основы обеспечения общественного порядка, благоустройства и санитарии в городе Душанбе и устанавливают ответственность должностных лиц и граждан за их нарушение, в частности порядок запрещает:

- сбор и хранение различных предметов и бутылок во дворах жилых зданий, а так-же на территории торговых точек и коммунальных помещений (магазинов, столовых, ресторанов, мастерских);

- выливать различные химические жидкости, кислоты, бензин и другие топлива, машинное и другие смазочные масла, щелочь и другие жидкости, портящие дорожные покрытия и атмосферную среду, устраивать складирование материалов на трассах электрических сетей.

- самовольный и без разрешения слив технической воды в канализационные сети;

- сжигать мусор и листья на улицах, в парках, скверах, на площадях и во дворах домов, и другие действия оказывающие негативное воздействие на окружающую среду, здоровье человека и техническое состояние объектов.

Наряду с положительными позициями, определёнными в порядке, не проработаны требования, например, куда выливать, размещать и т.п. перечисленные виды отходов и какие меры будут приняты соответствующими контролирующими службами за нарушение установленных требований.

Вместе с тем, перечень приведённых видов нарушений целесообразно расширить (например, за сброс в неположенном месте упаковочного материала, использованной разнообразной тары, скорлупы от семечек, неиспользованных фруктов и т.п.) и установить за их нарушение экономические и административные санкции, определить перечень служб и ответственных лиц по контролю за их соблюдением с максимальным вовлечением в этот процесс общественности и средств массовой информации.

Постановлением Председателя города Душанбе (№186 от 1.04. 2010 г.) приняты «Правила вывоза, сбора, транспортировки, обеззараживания и переработки твердых бытовых отходов в городе Душанбе». Правила регулируют порядок и временной график выноса (со стороны потребителей) и вывоза (со стороны специализированных предприятий) ТБО, права и обязанности всех сторон в сфере управления ТБО и другие нормативные показатели.

Одной из нерешённых проблем является обращение с медицинскими отходами лечебно-профилактических учреждений (ЛПУ) являющиеся опасными ввиду их природы, а также концентрации в них инфекционных агентов, радиационных факторов и разнообразных химических веществ. На территории Республики Таджикистан действует единственный нормативный документ, регламентирующий вопросы обращения с медицинскими отходами «Правила сбора, хранения и удаления отходов лечебно-профилактических учреждений» (СанПиН 2.1.7.020-09).

В соответствии с требованиями данного документа медицинские отходы классифицированы на 5 классов опасности, что позволило ввести в регламент работы ЛПУ систему раздельного сбора по классам опасности с соответствующей их транспортировкой и уничтожением (утилизацией).

Однако получение информации о реализации указанных требований санитарных правил фактически по всем ЛПУ г. Душанбе затруднено из-за отсутствия системы учета и отчетности по сбору, хранению и удалению медицинских отходов.

Постановлением Правительства Республики Таджикистан от 03. 03. 2011 года № 97 утверждены «Правила сбора отработанных ртутьсодержащих ламп у населения, юридических лиц, индивидуальных предпринимателей, организация их хранения, транспортировки, демеркуризации». Также со стороны Председателя города Душанбе от 7 июня 2011 года, №301-2 принято Постановление «О развитии мероприятия по системе обезвреживания, сбора, хранения, транспортировка и утилизация использованных ртутьсодержащих ламп на территории города Душанбе». Ответственными за исполнение настоящих правил возложено на местные органы государственной власти и ГУП «ЖКХ». Отсутствие по

г. Душанбе адаптированных правил в обращении с отработанными и пришедшими в негодность ртутьсодержащими лампами создаёт проблемы в системном решении вопросов связанных с учётом образования в различных секторах экономики и от населения, со сбором, транспортировкой, хранением и централизованной демеркуризацией таких ламп.

В целом можно отметить, что большинство нормативных и правовых актов декларативны, не обеспечены механизмами исполнения и финансирования. В связи с этим, одной из ключевых проблем остаётся низкий уровень их исполнения.

Обобщая существующее состояние вопроса, можно сделать вывод, что принятые законы и нормативные акты в области обращения с отходами оказали лишь фрагментарное и краткосрочное действие и не дали ожидаемых результатов.

1.2 Институциональная основа

Согласно статьи 6 Закона Республики Таджикистан «Об отходах производства и потребления» и статьи 32 Закона Республики Таджикистан «О местных органах государственной власти» функции, в том числе вопросы обращения с отходами, создание экономических и социальных стимулов для организации использования и переработки бытовых отходов, а также обеспечение населения информацией на территории города возложены на местные исполнительные органы государственной власти в лице коммунально-инженерного отдела аппарата Председателя города Душанбе и соответствующие районные подразделения города.

Согласно положения о коммунально-инженерном отделе аппарата Председателя города Душанбе на отдел возложены полномочия проведения единой государственной политики по развитию инфраструктуры в решении вопросов санитарии и создание условий для стабильной работы предприятий этой отрасли.

Функции государственного контроля за соблюдением выполнения требований законодательства и других регламентирующих документов в части нормирования образования, хранения/размещения, обезвреживания, удаления, утилизации и т. п. отходов производства и потребления возложены на городские и районные органы по охране окружающей среды и органы санитарно-эпидемиологических служб.

Системное управление ТБО в г. Душанбе, в том числе институциональное реформирование в этой области деятельности, началось с периода реализации проекта «Управление твердыми бытовыми отходами города Душанбе», при содействии ЕБРР. В 2009 г. проект начал свою реализацию, а в 2014 г. проект был завершён.

Цель проекта – улучшение работы структур управления ТБО в городе, с учетом соблюдения санитарно-эпидемиологических норм.

В рамках данного проекта на территории четырех районов города созданы государственные унитарные предприятия (ГУП) по сбору и вывозу ТБО на общегородскую свалку.

В рамках того же проекта, в 2011 г. на базе ГУ «Эксплуатации дорог» района Шохмансур создана хозрасчётная организация ГУП «Общегородская свалка твердых бытовых отходов города Душанбе», которая ответственна за приём, учёт и размещение ввезённых на территорию полигона отходов.

Сбором и вывозом ТБО в городе Душанбе занимается 4 специализированных районных предприятия «Специальное транспортное предприятие по вывозу ТБО и 4 районных ГУ «Эксплуатация дорог».

ГУП «Общегородская свалка твердых бытовых отходов города Душанбе» по договорам с этими предприятиями принимает и складировать на полигоне более 96% от общего объема образования ТБО в городе. Промышленные предприятия и организации также по договорам вывозят собственным автотранспортом 4% ТБО, включая неиспользуемые производственные отходы.

Администрацией города Душанбе установлен порядок сбора и вывоза отходов и территориально закреплён за коммунальными службами:

а) в жилых массивах и микрорайонах – за управлениями жилищных и коммунальных хозяйств, товариществами собственников жилья совместно со специализирующими предприятиями по вывозу мусора;

б) на предприятиях и организациях – за администрацией предприятий;

в) на площадках временного складирования отходов – за специализированными предприятиями по вывозу мусора;

г) на улицах и вдоль обочин дорог – за соответствующими управлениями эксплуатации дорог районов города.

При этом население города обязано собирать бытовой мусор в закрытых емкостях и выносить их с 17.00 часов до 23.00 часов в специально отведенные для этого места.

С целью обеспечения санитарно-эпидемиологической безопасности, предотвращения размещения бытовых отходов в не санкционированных местах сбора, в 2015 году по поручению Председателя г. Душанбе все площадки мусоросбора ограждены и благоустроены, на 627 из них установлены камеры видеонаблюдения и организованы дежурства из числа городских коммунальных и других служб для усиления мер по соблюдению правил общественного порядка и контроля за своевременным вывозом бытовых отходов.

Однако со временем нововведения оказались мало эффективными, в основном из-за безответственности и экологической малограмотности граждан несоблюдающих установленный порядок обращения с отходами. С другой стороны, ответственные лица городских и местных исполнительных органов государственной власти не достаточно внимание уделяют информационной и воспитательной роли через средства массовой информации и разъяснительные работы среди населения через махаллинские советы, участковых милиционеров, товариществ собственников жилья и т.п.

Раздельный сбор в небольших объемах отдельных видов отходов (металлолом, пластик, макулатура, стекло бой, стеклотара вышедшие из строя электронные отходы и т.п) производится не организованно и непосредственно на площадках сбора и свалках ТБО, торговых точках и т. п. В последующем эти отходы передаются на переработку небольшим и плохо оснащённым «кустарным» предприятиям с последующей реализацией ими вторичного сырья как внутри страны, так и за её пределами.

К основным проблемам институционального развития, в области обращения с отходами, можно отнести следующее:

- низкий уровень выполнения принимаемых решений;
- не достаточно отработаны механизмы координации и не разграничены полномочия и меры ответственности между специально уполномоченными государ-

ственными органами контроля в компетенцию которых входит деятельность по управлению отходами;

- не используется потенциал государственно-частного партнерства по развитию проектов в сфере создания перерабатывающих предприятий;
- не создана система статистической отчётности об образовании и дальнейшем движении отходов производства и потребления;
- неразвитость местного и регионального бизнеса по переработке вторичных ресурсов;
- недостаточный уровень экологического сознания на всех уровнях обращения с отходами, включая население;
- не созданы условия для развития партнерства «власть-бизнес-общество» и низкая степень участия населения в решении проблем обращения с отходами;
- отсутствие сотрудничества в сфере переработки вторсырья между бизнесом по переработке вторсырья и другими предпринимателями, отсутствие механизма обратной связи с населением.

1.3 Стратегии и программы, регулирующие вопросы управления отходами

Базовым стратегическим документом национального развития страны являются «Национальная стратегия развития Республики Таджикистан на период до 2030 года» и Среднесрочная программа развития на 2016-2020 года.

В этих документах, в том числе отражены вопросы обращения с отходами, в частности, предусматриваются меры по глубокой переработке местного сырья и отходов, совершенствование механизмов управления отходами и ряд других мер.

В настоящее время в г. Душанбе нет целевого программного документа по комплексному управлению отходами производства и потребления.

В республике реализуется «Концепция реформы жилищно-коммунального хозяйства на 2010-2025 годы», предусматривающая поэтапное строительство полигонов и места сбора коммунальных отходов, переход на самофинансирование на основе тарифов, покрывающих стоимость услуг.

В развитие этой Концепции, в 2014 г. была принята «Программа развития жилищно-коммунального хозяйства Республики Таджикистан на период 2014-2018

годов», предусматривающая, расширение доступа населения к услугам централизованного сбора и вывоза ТБО, демонополизацию и развитие конкуренции системы ЖКХ с передачей некоторых функций и полномочий местным органам власти и самоуправления, а также привлечение частного сектора в сферу деятельности обращения с отходами.

В 2005 году, неправительственной организацией «Фонд поддержки гражданских инициатив» с привлечением национальных экспертов и поддержкой администрацией города Душанбе подготовлена программа экологического управления города Душанбе. Одним из приоритетных направлений в программе определена проблема городских отходов. Авторами проведен анализ состояния вопросов, существующих проблем и даны рекомендации по улучшению положения дел в обращении с отходами производства и потребления в г. Душанбе.

В 2009 году разработана Концепция социально-экономического и территориального развития г. Душанбе, где рассмотрены объекты воздействий на окружающую среду, определены объекты охраны и зоны с особыми условиями использования территорий, формируемые экологическими и санитарно-гигиеническими планировочными ограничениями.

В декабре 2014 года Маджлис народных депутатов г. Душанбе утвердил программу по социально-экономическому развитию города на 2015 год. В программе, в частности в сфере управления ТБО предусмотрены:

– в целях организации первичной сортировки ТБО, согласно Генерального плана города Душанбе предусмотреть пункты приема всех видов вторичного сырья и привлечь предпринимательские структуры для функционирования указанных пунктов;

– ГУП «Полигон твердых бытовых отходов города Душанбе» поручено разработать первичную программу организации на территории полигона предприятия по переработке и представить на рассмотрение городской администрации;

Кроме указанных пунктов, коммунально-инженерным отделом аппарата Председателя города Душанбе разрабатывается механизм с подготовкой соответствующего нормативного акта, относительно определения в качестве пилотного проекта

несколько мусоросборных площадок для их эксплуатации со стороны негосударственных, коммерческих организаций или частных лиц.

Во исполнение принятых мер, на территориях промышленных объектов города и прилегающей санитарной зоне Душанбинского полигона ТБО, предпринимателям предоставлены производственные площади с целью организации деятельности по сбору, сортировке и переработке вторичного сырья. В настоящее время действуют более 30 малых предприятий и индивидуальных предпринимателей, занятых в сфере сбора и переработки отходов: черного и цветного металла, макулатуры, различных видов и свойств упаковочного материала и использованной тары и прочее. При этом используемые технологии по переработке не совершенные и требуют соответствия санитарным и экологическим требованиям.

Анализ выполнения планов и программ в области обращения с отходами по г. Душанбе показал, в целом как и на региональном уровне на непоследовательность выполнения принятых решений, а также не достаточно отлаженную систему мониторинга за их выполнением.

В целом это связано со следующими причинами:

– отсутствием комплексной программы по обращению с отходами;

– недостаточной исполнительной дисциплины за выполнением принимаемых решений;

– недостаточностью финансирования и низким уровнем квалификации кадров для выполнения запланированных мероприятий;

– неэффективными механизмами координации и интеграции вопросов обращения с отходами в отраслевые стратегические и программные документы;

– отсутствием эффективных систем производственного контроля за обращением с отходами производства и потребления;

– отсутствием эффективных нормативно-правовых и экономических стимулов для вовлечения отходов в хозяйственный оборот;

– не используются возможности информационных кампаний с целью привлечения заинтересованных сторон к вопросам раздельного сбора и переработки отходов;

– отсутствие системы информирования населения о вредном воздействии промышленных отходов на окружающую среду и здоровье людей.

1.4 Система сбора, удаления и утилизации

Твёрдые бытовые отходы

Сложившаяся в городе Душанбе система обращения с отходами производства и потребления, основана на захоронении отходов на городском полигоне ТБО.

Управление ТБО в городе Душанбе, с начала 1990 годов и до начала 2000-х годов находилось в крайне неудовлетворительном положении, при отсут-

ствии необходимого финансирования, материально-технического обеспечения и других необходимых ресурсов для поддержания и развития данной сферы деятельности.

В процессе своей жизнедеятельности город ежегодно производит более 1 млн. м³ твердых бытовых и производственных отходов. Объем образуемых и вывозимых на полигон отходов имеет динамику увеличения.

Таблица 1: Образование коммунальных отходов в г. Душанбе

Административная единица	2013 г. (тыс.м ³)	2014 год в (тыс.м ³)	2015 год в (тыс.м ³)	2015 год в % к 2014 году
г. Душанбе	857,4	1003,0	1034,4	103,1

Источник информации: Главное управление Агентства по статистике при Президенте РТ в г. Душанбе, 2016 г.

В настоящее время в городе функционирует 749 мусорных площадок и 584 шахт в жилых многоэтажных домах.

Полигон ТБО города Душанбе, расположен на 9-ом километре автодороги Душанбе - Вахдат, площадь которого составляет 20 гектар, функционирует с 1977 года. С начала эксплуатации на полигоне утилизировано более 20 миллионов м³ ТБО. До 2011 года полигон находился на балансе ГУ «Эксплуатации дорог» района Шохмансур города Душанбе. Сбор и вывоз ТБО производился дорожно-эксплуатационными управлениями районов города. В настоящее время в результате реализации совместного проекта с ЕБРР «Управление твердыми бытовыми отходами города Душанбе», полигон находится на балансе хозрасчётной организации ГУП «Полигон твердых бытовых отходов города Душанбе».

Полигон реконструирован, построено административное здание, обеспечен транспортными механизмами, автовесами, мойкой и другой вспомогательной инфраструктурой для приёма и безопасного производства утилизации ТБО.

На полигоне создана система сбора и станции регулирования газа, где по специальным приводным трубам газ должен подаваться на горелку. Газ для производственных и хозяйственных нужд не используется, из-за незначительных его объёмов.

На территории полигона построены цех по сжиганию медицинских отходов и демеркуризации ртутисодержащих люминесцентных ламп.

На полигоне не организована система раздельного сбора и сортировки отходов. Вместе с тем, индивидуальными предпринимателями на полигоне производится сбор вторичных ресурсов и последующая передача их на переработку. В основном это не значительные по объёмам стеклотара и стекло бой, макулатура, чёрный и цветной металл, полиэтилен и разнообразный по составу упаковочный материал, емкости и т.п. Системного учёта сбора и переработки вторичных ресурсов не ведётся.

На полигоне г. Душанбе не соблюдается санитарно-защитная зона в следствии несогласованности освоения близлежащих земельных территорий, расположенных в местности Окчакман относящиеся к землям административного района Рудаки. Населением построены жилые дома в 25-30 метрах от полигона без соблюдения санитарных и экологических норм.

Крайне низкий уровень утилизации ТБО связан с отсутствием правовых и экономических стимулов и развитой инфраструктуры по их сбору у источника образования отходов и их технологий утилизации.

Как положительный фактор нужно отметить, что в городе в подавляющем большинстве ликвидированы стихийные свалки ТБО.

Вместе с тем по данным, комитета по земельному управлению г. Душанбе на окраинах территории города по состоянию на 01.01.2015 года ещё остаются неликвидированные, несанкционированные свалки

различных размеров по площади и объёмов по накоплению ТБО. Общая площадь по городу, занятая под такими свалками составляет 45,2 га.

Таблица 2. Площади земель, занятых под несанкционированными свалками в г. Душанбе

п/п	Наименование районов г. Душанбе	Площади земельных участков, занятых стихийными свалками (га)
1.	И.Сомони	1,5
2.	Шохмансур	19,7
3.	А.Сино	23,0
4.	Фирдавси	1,0
Итого:		45,2

Источник информации: Комитет по земельному управлению г. Душанбе, 2015 г.

Морфологический анализ ТБО важен для планирования действий по переработке и удалению отходов. Однако, такого анализа статистическими органами не ведётся. В связи с этим, сложно определить морфологический состав и объёмы образования вторичных ресурсов, например, таких как бумага, картон, стекло, пластмасса, металлы, электронные, различные виды промышленные отходы и т.п.

По данным коммунально-инженерного отдела аппарата Председателя г. Душанбе, морфологический состав ТБО за последние годы претерпел значительные изменения. В нём доминируют отходы пищевых отходов, полимерных материалов, лёгкой и

пищевой промышленности, с длительным периодом разложения в природной среде.

Увеличение объёмов образования и неиспользования пищевых отходов, отчасти объясняется принятием Постановления Маджлиса народных депутатов города Душанбе №195-20 от 24 декабря 2009 года «О мерах по регулированию содержания скота и животных на территории города Душанбе», запрещающее содержание крупного и мелкого скота на территории г. Душанбе.

Приведённые данные в таблице 2 «О морфологическом составе», относительны, т.к. официальных периодических исследований не производилось.

Таблица 3. Морфологический состав ТБО по г. Душанбе

№	Вид отходов	в %
1	Пищевые отходы	52,35
2	Бумага и картон	7,2
3	Пластмасса	9,5
4	Стекло	8,2
5	Текстиль	2,3
6	Резина	1,8
7	Металлы	6,95
8	Древесные отходы	3,2
9	Электронные отходы	2,25
10	Прочее	6,25
Итого		100

Источник информации: Коммунально-инженерный отдел аппарата Председателя г. Душанбе, 2015 г.

Наряду с ТБО в городе образуются значительные объёмы производственных отходов, от эксплуатации автотранспорта,

строительства жилых и административных зданий, медицинские отходы, отработанные горюче-смазочные материалы,

отслужившие свой срок автомобили, изношенные шины, отработанные аккумуляторы и батареи, отходы электрического и электронного оборудования, макулатура, полимерные материалы, стекло бой, отработанные ртутьсодержащие лампы и термометры и ряд других отходов.

Отдельные виды отходов, такие как пластиковая тара из-под напитков, цветной и чёрный металлолом, отдельные виды стеклотары, собираются населением в мусоро-сборниках и полигонах/свалках ТБО и сдаются в пункты приёма. Такие специализированные пункты созданы частными и небольшими коммерческими предприятиями. Переработка отходов в них, производится как правило «кустарным» методом, без соблюдения как экологических, так и санитарных норм. Государственного контроля в этой области на должном уровне также практически не ведётся.

Рост парка оргтехники, модернизация и выход из строя существующей ведет к значительному образованию данного типа отходов, для утилизации которых необходимо проектирование и монтаж технологических линий. Данные линии позволят расклассифицировать покомпонентно отходы, с извлечением, в том числе ценных металлов.

Поскольку действующая статистика не отражает морфологии ТБО и не позволяет проводить учёт промышленных и других выше перечисленных отходов, то отсутствует, и информация об источниках и объёмах их образования и последующем их движении.

Производственные отходы

В структуре современной промышленности города преобладают строительная индустрия, машиностроительная промышленность, предприятия пищевой и местной промышленности, системы автомобильного, железнодорожного и воздушного транспорта. Крупнейшими предприятиями Душанбе являются ГУП «Таджикцемент», ГУАП «Тоҷикистон», Арматурный завод, ПО «Таджиктекстиль», АО «Точирон», Таджикская железная дорога и др.

Образуемые в процессе производственной деятельности отходы, в основном не находят своего дальнейшего применения и из-за отсутствия промышленных полигонов они вывозятся на общегородской полигон ТБО. Исключение составляют отходы текстильной промышленности,

машиностроения и металлообработки, которые находят своё применение в качестве вторичного сырья в источнике образования и других предприятиях города.

Низкий процент переработки отходов производства и потребления в г. Душанбе обусловлен отсутствием программы по созданию системы заготовки и переработки вторичного сырья, правовой основы по привлечению финансовых средств на создание и развитие инфраструктуры по разделному сбору, утилизации и переработке вторичных ресурсов, а также развитие возможностей по привлечению инвестиций для создания и развития инфраструктуры по переработке отходов.

Для налаживания комплексной системы управления отходами производства необходимо проведение инвентаризации промышленных и других видов отходов, с последующей организацией статистической отчётности с созданием каталога вторичного сырья.

Медицинские отходы

Основными источниками образования медицинских отходов являются лечебные и профилактические медицинские учреждения (ЛПУ), медпункты и пункты скорой помощи. Медицинские отходы образующиеся в результате деятельности этих учреждений содержат биологические реактивы, перевязочные средства, постельное белье, халаты, пластмассу (шприцы, катетеры, системы для взятия и переливание крови и др.), резину (перчатки и др.), стекло (лабораторная и аптечная посуда, ампулы), металлы (иглы, инструменты) и др.

ЛПУ не имеют организованной системы сбора, хранения и удаления отходов, отвечающих требованиям действующих санитарных правил – СанПиН 2.1.7.728-99. В основном осуществляется сбор одноразовых шприцов, систем переливания крови, которые в лучшем случае сжигаются в специальных печах (инсертаторах). Не проводится сортировка и временное хранение, и транспортировка отходов в соответствии с их классам опасности.

Также, отсутствует государственная и ведомственная система учёта в целом и опасных медицинских отходов в частности в источнике их образования, поэтому они часто собираются с обычными бытовыми отходами и вывозятся на общегородской полигон.

Имеющиеся в больницах печи для сжигания опасных медицинских отходов не являются типовыми и часто не функционируют.

На территории полигона ТБО г. Душанбе расположена печь для сжигания медицинских отходов. Согласно распоряжения администрации города ГУП «Полигон твердых бытовых отходов города Душанбе», должен заключать договора с медицинскими учреждениями города, на оказание услуг по перевозке, приёму и утилизации медицинских отходов. По расчётным данным, ежемесячная производительность сжигания в печи медицинских отходов должна составлять более трёх тонн. Вместе с тем, технические условия места сжигания медицинских отходов на территории полигона г. Душанбе требует проведения дополнительной экспертизы на предмет соблюдения СанПиН 2.1.7.728-99 и соответствия инфраструктуры по сбору, транспортировке, временному хранению и утилизации медицинских отходов.

Дальнейшее обращение с медицинскими отходами целесообразно производить после проведения дополнительной технической и санитарной оценки места по сжиганию опасных медицинских отходов на территории общегородского полигона ТБО, с разработкой регламентирующих документов для производства учёта, сбора, хранения, транспортировки и их централизованной утилизации.

Ртутьсодержащие лампы

По инициативе Правительства Республики Таджикистан с 2009 взамен ламп накаливания повсеместно используются энергосберегающие лампы (люминесцентные, ртутьсодержащие).

В целях упорядочения обращения с вышедшими из строя люминесцентных ламп, Председателем г. Душанбе принято Постановление от 07.06.2011 года № 301-2 «О развитии мер по системе обезвреживания, сбора, хранения, транспортировки и утилизации отработанных ртутьсодержащих ламп на территории г. Душанбе». В соответствии с этими постановлениями во всех ЖЭУ районов города были выделены склады под временное хранение отработанных ртутьсодержащих ламп. Таких складов по району Сино было выделено 20, И.Сомони – 15, Шохмансур – 14, Фирдавси – 14. Однако, выделенные складские помещения под эти цели

не соответствуют требованиям санитарных норм. Кроме того, в четырёх районах города организованы пункты приёма пришедших в негодность ртутьсодержащих ламп от населения. Из-за отсутствия специально оборудованных мест временного хранения ртутьсодержащих ламп, приводит к образованию новых участков загрязнения с повышенным риском воздействия паров ртути на окружающую среду и здоровье человека.

По данным Управления охраны окружающей среды и Санитарно-эпидемиологического центра города Душанбе ежегодно используется порядка 1,5 миллионов ртутьсодержащих ламп. Исходя из того, что на рынки города поступают в том числе недоброкачественные лампы, ежегодно выходит из строя порядка до 45-50 тыс. ртутных ламп. Это без учета термометров и др. металлических, пластмассовых предметов, содержащих ртуть. Например, если в 2012 году на предприятиях и организациях города образовалось порядка 121 тысяч 615 вышедших из строя ламп, то в 2014 году их насчитывалось уже 250 тысяч 113 шт., а у населения обнаружено около 600 тысяч не рабочих ламп.

Пришедшие в негодность ртутьсодержащие лампы, в соответствии с поручением Председателя города всем предприятиям города предписано самостоятельно производить их сбор и последующую передачу в ГУП «Полигон твёрдо-бытовых отходов г. Душанбе» на основании заключённых договоров. Демеркулизация ламп производится непосредственно на территории полигона, где для этих целей установлена установка.

Дальнейшее обращение с пришедшими в негодность ртутьсодержащими лампами предполагает проведение дополнительной технической и санитарной оценки места размещения и регламента работы установки по демеркулизации ртутьсодержащих ламп на территории общегородского полигона ТБО с разработкой регламентирующих документов для производства их учёта, сбора, хранения, транспортировки и централизованной демеркулизации.

Строительные отходы

Образуются в результате строительных работ жилого и нежилого сектора, строительства и ремонта автомобильных дорог и т.п. Отсутствие регламентирующих документов по обращению с строительными

отходами позволяют их использовать в разном качестве, например, в качестве наполнителей отработанных карьеров общераспространённых полезных ископаемых на югозападе города и эрозионных промоин. Элементы конструкций зданий и сооружений реализуются населению города для хозяйственных нужд. Мелкообломочная фракция и грунт от земляных работ используются на полигоне ТБО для послойного компостирования бытовых отходов. Небольшие фирмы и частный сектор после производства строительных и ремонтных работ размещают строительные отходы на городских мусорных площадках для последующего их удаления на общегородской полигон ТБО. Также имеет место несанкционированное размещение этих отходов на окраине города.

Видится целесообразным, внедрение системы учёта и упорядочение размещения образующихся строительных отходов после сноса зданий и сооружений, а также в процессе строительства. При этом, требует своего решения переработка крупногабаритных строительных отходов в кубовый щебень посредством установки дробильно-сортировочных комплексов, в том числе переносных.

1.5 Информация и мониторинг

В настоящее время в г. Душанбе, как и в целом по стране отсутствует система государственного и ведомственного статистического учёта, об образовании отходов. В связи с этим отсутствует достоверная информация об объёмах образования отходов производства и потребления, их морфологии, составе, степени опасности, влиянии на окружающую природную среду, включая здоровье человека.

С 2013 года распоряжением Агентства по статистике введена в действие Форма 1-отходы «Отчет об образовании коммунальных отходов в рамках их общественного сбора и транспортировки», и собирается городскими органами системы коммунального обслуживания.

Данная форма содержит показатели о смешанных коммунальных и уличных отходах, отходы от рынков и торговых точек, садов и огородов, крупногабаритные отходы.

Однако отсутствие в данной форме отчётности информации о морфологии отходов, не позволяет использовать её в более широких целях.

По настоящее время не решены вопросы, связанные с организацией и ведением кадастра отходов и государственного реестра объектов размещения отходов, включая несанкционированные места.

Не ведется учет об образовании и дальнейшем движении производственных, медицинских, строительных отходов, отработанного автотранспорта и его элементов, электрические, электронные и другие отходы.

В связи с этим практически сложно проводить комплексную экономическую оценку и анализ по вовлечению отходов в хозяйственный оборот.

Некоторые разрозненные сведения об образовании, объёмах накопления и использования отходов имеются в городском управлении по охране окружающей среды. Информация собирается для начисления платежей за размещение отходов в природной среде согласно утверждённых нормативно-правовых актов. Однако данные об отходах не полные и не охватывают все производственные предприятия и организации города.

Основой сбора и систематизации данных о производственных отходах ранее служил стандартный унифицированный паспорт производственного отхода входивший в качестве приложения к разрешению на размещение отходов в природной среде. Паспорт отхода как минимум содержал, физико-химические характеристики отхода, данные о его количестве, технологии образования, месте образования, места складирования. В настоящее время с введением лицензии на размещение опасных отходов, куда входят и ТБО данное приложение утратило силу.

1.6 Финансовое обеспечение

Существуют несколько источников финансирования вопросов сбора и удаления отходов производства и потребления:

- Внутренние источники включают: коммунальные платежи от населения и организаций за сбор и вывоз ТБО и городской бюджет;
- Городской внебюджетный специализированный экологический фонд (платежи за размещение отходов в природной среде);
- Средства предприятий и организаций;
- Привлечённые средства доноров.

Анализ поступления платежей показал, что финансовые потоки осуществляются от коммунальных платежей населения и

организаций за оказанные услуги за сбор и удаление отходов, бюджета г. Душанбе и привлечённые средства доноров.

Внебюджетный специализированный экологический фонд в необходимой степени не задействован в решении вопросов управления отходами, а используется для реализации общих природоохранных мероприятий города и других вопросов.

Действующие тарифы на предоставляемые услуги специализированными предприятиями по удалению ТБО и собираемость платы за эти услуги не покрывают произведённые на это затраты. Отсутствие достаточных резервов не позволяет наращивать потенциал по поддержанию санитарных условий и инвестировать на совершенствование технологий утилизации отходов, строительства сортировочных линий по раздельному сбору и другой инфраструктуры по переработке вторичного сырья. Введение новых дифференцированных тарифов за сбор и удаление отходов позволило бы получение прибыли и формирование фонда развития необходимого для эффективного управления отходами.

Учитывая необходимость решения существующих проблем в области обращения с отходами, в принимаемых программных документах развития страны и города, поставлены задачи и предусмотрены действия по совершенствованию системы тарифного регулирования в системе жилищно-коммунального хозяйства, формирование системы нормативных правовых и программных разработок в внедрении экологических и санитарных требований, в том числе в вопросах утилизации отходов

Тарифы оплаты за сбор и удаление ТБО от населения в каждом районе города дифференцированы и на 1 человека в месяц определяются в зависимости от благоустройства домов и наличия мусоропровода и составляют от 2,00 до 3,10 сомони. Для бюджетных и коммерческих организаций тарифы определяются по объёму образования и размещения отходов в м³ и составляют для бюджетных организаций от 23,00 до 27,00 сомони, а для коммерческих организаций от 27,00 до 39,00 сомони в месяц.

Действующая тарифная система оплаты требует специального финансового анализа, позволяющего определить объективный объём тарифов для категорий жилого сектора, организаций и предприятий, а

также расчёты прибыли и убытков за оказываемые услуги.

Требуют также совершенствования механизмы принудительной оплаты за оказанные услуги за сбор и удаление отходов для организаций и населения, в том числе штрафные санкции за не заключение договоров на предмет удаления и размещения отходов и не своевременные выплаты за оказанные услуги.

Уровень собираемости оплаты за услуги по сбору и вывозу ТБО от населения и организаций, вычисленном как фактические поступления от запланированных, в среднем варьирует от 60% до 80 %, вместе с тем, из года в год наблюдается положительная тенденция увеличения собираемости платежей.

В настоящее время собираемость платы с территории малоэтажной, особенно в частном секторе застройки значительно ниже, чем с территорий благоустроенного жилья. Прежде всего, это связано как с низким уровнем жизни населения малоэтажной застройки, так и с неудовлетворительным качеством оказываемых услуг. Поэтому, главные усилия должны быть направлены на повышения качества услуг и общественный контроль за качеством услуг, развитие нормативной базы и привлечение к ответственности за нарушение правил содержания придомовых территорий, социальной рекламы и образовательных программ с привлечением общественных организаций и учебных заведений.

1.7 Участие населения и НПО

Деятельность общественных экологических организаций тесно связана с работой местных государственных органов власти и самоуправления. Такая связь существенно расширяет возможности граждан в реализации их экологических прав и интересов, способствует решению местных экологических проблем, повышает осведомленность населения и участие общественности в формировании экологической политики и планов действий, в том числе по вопросам управления отходами.

Главными направлениями деятельности НПО в этой сфере деятельности в г. Душанбе являются:

– Проведение информационных кампаний и акций развивающих социальную ответственность горожан. Так, например, НПО «Маленькая Земля» проводит регу-

лярные акции в супермаркетах по отказу покупателей от пластиковых пакетов и приобретению одноразовых товаров, организовывает ярмарки по обмену вещами б/у, сбора вторсырья. НПО работает над созданием школьных стратегий по управлению отходами в рамках проекта SPARE, который развивается в 10 школах г. Душанбе.

– Молодёжный Экологический Центр, разработал учебные модули и регулярно проводит тренинги для учащейся молодёжи по вопросам управления природными ресурсами и обращению с отходами. Созданные в Душанбе силами НПО «Молодёжь 21 века» «зеленые патрули» привлекают внимание учащихся и школьных администраций к проблеме управления отходами, проводят субботники по уборке от мусора.

Основопологающим аспектом в области управления отходами является вовлечение в этот процесс широких слоёв населения, повышение информированности и его обучение.

Информированность общественности и образование являются критическими факторами, которые необходимы, чтобы люди понимали, что именно не так с существующей системой, а также почему и как они должны участвовать в стратегии по управлению отходами.

Однако население и общественные организации в целом остаются не достаточно информированными о проблемах обращения с отходами, сказывается отсутствие специализированных информационных интернет ресурсов, популярных и периодических публикаций, радио и телевизионных программ, и видеороликов. Существующий информационный портал Коммунальной службы Душанбе» <http://www.mometavonem.tj/> информирует посетителя о чистоте улиц, состоянии мусорных площадок и имеет обратную связь с жителями. Портал имеет важное информационное значение, но не показывает «выгоды» для горожан и общин в участии в управлении отходами.

При разработке муниципального плана действий по обращению с отходами – участие населения и НПО являются необходимым элементом для устойчивости программ. НПО и население могут эффективно участвовать во всех мероприятиях по управлению отходами, в частности:

- содействовать снижению образованию ТБО, развивая домашнюю утилизацию и повторное использование;
- содействовать сокращению объема ТБО путем его разделения на различные компоненты, помогать в деятельности пунктов вторсырья;
- оказывать помощь в организации сбора и приёма батареек и аккумуляторов, опасных бытовых отходов (например, ртутьсодержащих ламп);
- проводить информирование населения об устойчивом управлении ТБО в городе и информировать о влиянии опасных отходов на здоровье населения;
- развивать школьные и студенческие проекты по управлению отходами как способ формирования экологической культуры (разработка школьных стратегий- анализ образования отходов и их сокращение, проведение акций в школах и т. д);
- работать с населением на уровне махали и товариществами собственников жилья (ТСЖ) для создания устойчивых схем управления отходами.

1.8 Вопросы образования и воспитания

Законы Республики Таджикистан «Об охране окружающей среды», «Об экологическом образовании населения» и Государственная программа экологического образования и воспитания населения до 2010 года, Государственная комплексная программа развития экологического воспитания и образования населения Республики Таджикистан на период до 2020 г (2015) создали основу в системе формального и неформального экологического образования, и воспитания населения в Таджикистане.

Основные компоненты системы экологического воспитания и образования населения в городе уже действуют, вместе с тем нуждаются в дальнейшем своём развитии. За время реализации Программ в высших учебных заведениях организованы новые факультеты и кафедры по экологии и охране природы. В учреждениях высшего профессионального образования, среднего профессионального образования и школах разработаны новые учебные программы, были выпущены учебники «Экология» для 9 х классов и «Природа и природные ресурсы» для 10 классов средней школы. На базе Таджикского Государственного Технического Университета и Института Последипломного образования были от-

крыты ресурсные центры по экологическому образованию.

В последние годы в городе в системе экологического образования (ЭО) стали широко развиваться подходы образования в целях устойчивого развития (ОУР), а в педагогической практике внедряются много новых форм и методов ОУР. Формы и методы ЭО и ОУР используемые в педагогической практике и работе с населением в Душанбе разнообразны среди них: *Экологические акции* – проходят по инициативе Хукумата города и общественных организаций и приурочены к всемирным экологическим праздникам «День Воды», «День Земли», «Всемирный день охраны окружающей среды», и др. В рамках этих дней организуются конкурсы, выставки, детские конкурсы «Планета без отходов», организуются акции по уборке территорий от мусора, сбору макулатуры, благоустройству городских парков; *Экошколы и «зелёные патрули»* – среди ряда средних общеобразовательных школ Душанбе пропагандируются идеи и практике устойчивого развития, повышается уровень информированности об устойчивом управлении природными ресурсами и снижении негативного влияния школ на окружающую среду; *Научные общества учащихся* – ориентируют учащихся на научно исследовательские работы по обследованию состояния окружающей среды, оценку воздействия на неё различных факторов, ресурсосбережению. В Душанбе действует Студенческие Научные общества, действует Малая Академия Наук; *Экологические секции* действуют при Центрах детского творчества и Центре учреждений дополнительного образования Министерства образования. Школьники изучают вопросы охраны окружающей среды, готовят рефераты и доклады по вопросам ресурсосбережения, управления отходами, проводятся тренинги и ролевые игры по проблемам управления отходами.

Вместе с тем, на фоне некоторых положительных сдвигов в решении вопросов в ЭО и ОУР, в повышении квалификации кадров и экологическом просвещении населения, попрежнему формальное экологическое образование в целом характеризуется:

- Устаревшими учебными программами и содержательным материалом, разрабатываемые программы отражают в основном вопросы традиционного экологического

образования и не затрагивают вопросы образования в интересах устойчивого развития и устойчивого управления природными ресурсами.

- Недостаточностью мероприятий вопросам ОУР и ЭО. Как правило мероприятия проводятся в рамках проектов.

- Недостаточностью внедрения экологического образования в систему подготовки и переподготовки кадров и повышения квалификации учителей, в том числе в области обращения с отходами и потребления.

- Недостаточное вовлечение общественных организаций, СМИ, журналистов, телекоммуникационных провайдеров, рекламных агентств в вопросы обращения с отходами.

1.9 Международным опытом

В большинстве стран ответственность за управление отходами, кроме тех, которые подпадают под схему ответственности производителя (где она существует) несут местные органы власти, включая городские или муниципальные. Муниципалитеты обязаны иметь планы по управлению ТБО, которые должны отвечать положениям национального законодательства и государственных программ и постоянно обновляться. В соответствии законодательства, сбором, транспортировкой и переработкой отходов могут заниматься государственные и частные компании и организации, а также компании и организации смешанной формы собственности, имеющие необходимые разрешения.

В западноевропейских странах часто именно муниципалитеты являются владельцами полигонов ТБО, мусоросжигательных заводов и предприятий по сортировке и обработке ТБО, но они могут объявлять тендер и нанимать компанию-оператора. В свою очередь ключевую роль в управлении ТБО, например, в городах США играют частные компании, занимая около 70% рынка.

Среди экономических инструментов, часто применяемых на практике в борьбе с ТБО можно назвать схему расширенной ответственности производителя, принцип «плати, сколько выбрасываешь» и налог на захоронение, утилизацию и/или транспортировку отходов, товарные сертификаты и другие. В некоторых странах для субъектов, которые занимаются переработкой

или минимизацией отходов у источника их образования наоборот предусмотрены налоговые послабления или льготные кредиты, финансовую поддержку получают инновационные разработки и исследования. В Китае, например, практикуются фиксированные тарифы для предприятий, сжигающих отходы для производства энергии.

Рыночные и финансовые механизмы должны поддерживаться, например, запретом ограничением на захоронение тех или иных отходов, ужесточением нормативов или введением обязательных целевых показателей для переработки ТБО. При этом ни одна система управления отходами не будет эффективной без информационного и образовательного содействия. Любая схема первичной сортировки, сбора, транспортировки и переработки отходов предполагает обязательную информационную поддержку. Например, в США тысячи городов принимают участие в общенациональной кампании «Reduce, Reuse, Recycle», в Копенгагене городская информационная кампания по отходам проходит под девизом «Переработка – это золото», а в Осло символом переработки отходов, которую использует муниципалитет для пропаганды отдельного сбора ТБО, стал добрый робот-сортировщик.

Примеры городов

Пекин, Китай

Власти Пекина придумали идею, призванную горожан активизировать переработку отходов. На наиболее загруженных станциях метро и в популярных туристических местах были установлены 34 автомата по приему пластиковых бутылок. Когда кто-то опускает пластиковую тару в автомат, сенсор сканирует ее и оценивает качество пластика. В зависимости от этого человек получает от 5 до 15 центов за каждую бутылку. Полученное вознаграждение можно зачесть себе на карточку для проезда на общественном транспорте или на свой баланс мобильного телефона.

Астана, Казахстан

С 1 марта 2015 года в Астане начата реализация пилотного проекта по отдельному сбору ТБО в жилом фонде. Для создания соответствующей инфраструктуры на 54 контейнерных площадках установлено 108 контейнеров разных цветов. Они предназначены для отдельного сбора бумаги, пластика, стекла и смешанных отходов. Мусор вывозят специальные мотоборочные машины. Собранные отходы поступают на переработку на завод, затем переработанный мусор используется для изготовления вторичного сырья.

II. Принципы и приоритеты

Действующий в настоящее время принцип «очистка в конце трубы», последовательно заменяется на деятельность по принципам «предотвращения загрязнения» и «загрязнитель платит», а также «циклической экономики».

Принцип «предотвращения загрязнения» предполагает сокращение отходов в источнике их образования. В том случае, когда дальнейшее сокращение невозможно, следует искать способы и методы повторного использования отходов. При отсутствии возможностей повторного использования отходы поступают на утилизацию.

Захоронение, как конечный метод обращения с отходами, применяется лишь в случае, если ни один из вышеперечисленных принципов не может быть использован.

Комплексное обращение с отходами предполагает, что в дополнение к традиционному способу захоронения, не-

отъемлемой частью утилизации отходов должны стать комбинация технологий и мероприятий по сокращению количества отходов, вторичная переработка отходов и компостирование. Только комбинация нескольких взаимодополняющих программ и мероприятий, а не одна технология, пусть даже самая современная, может способствовать эффективному решению вопросов управления отходами.

Для каждого конкретного населенного пункта (района, махали) необходим выбор определенной комбинации подходов, учитывающий местный опыт и местные ресурсы. Местный опыт в управлении отходами должен постепенно приобретаться посредством изучения потоков отходов, оценке имеющихся вариантов и включает осуществление небольших «экспериментальных» проектов, позволяющих собрать информацию и приобрести опыт.

В рамках комплексного обращения с отходами, целесообразно соблюдать иерархию комплексного управления отходами. Такая иерархия подразумевает, что в первую очередь должны рассматриваться мероприятия по первичному сокращению отходов, затем по вторичному сокращению: повторному использованию и переработке, оставшейся части отходов и в самую последнюю очередь мероприятия по утилизации или захоронению тех отходов, возникновение которых не удалось избежать и которые не поддаются переработке во вторсырьё.

При этом, обязательность участия соответствующих служб администрации города и района совместного с предприятиями и организациями, с привлечением населения и НПО – как необходимое условие успеха любой программы по решению проблем обращения с отходами.

Деятельности в обращении с отходами, можно условно объединить в следующие приоритетные направления:

- Совершенствование нормативного правового регулирования деятельности по обращению с отходами;

- Создание эффективной системы управления в области обращения с отходами;

- Развитие инфраструктуры по раздельному сбору, использованию, обезвреживанию и экологически безопасному размещению отходов;

- Обеспечение экологической безопасности при сборе, обезвреживании и захоронении отходов;

- Совершенствование механизмов экономического регулирования в деятельности по обращению с отходами;

- Развитие системы экологического образования, просвещения и воспитания по вопросам обращения с отходами;

- Обеспечение сбора и представления достоверной информации о деятельности по обращению с отходами;

- Подготовка и реализация инвестиционных и пилотных проектов и программ.

Приоритетные направления призваны создать условия, стимулирующие сокращение и повторное использование отходов, снижение их негативного воздействия на окружающую среду и здоровье человека, повысить у населения уровень осведомлённости в этой области деятельности.

III. Источники финансирования вопросов управления отходами

Финансирование вопросов связанных с обращением с отходами основываются на полномочиях и ответственности государственных органов, местных исполнительных органов государственной власти и местного самоуправления посёлков и сёл, юридических и физических лиц предусмотренных в Законах Республики Таджикистан: «Об охране окружающей среды» - статьи: 7, 9, 10, 16, 53, 67, 70; «Об отходах производства и потребления» - статья: 6; «О местных органах исполнительной государственной власти» - статья: 32; «О органах самоуправления посёлков и сёл» – статьи: 13, 14, 23.

В приведённых статьях законодательных актов определены полномочия и ответственность соответствующих государственных органов, местных исполнительных органов государственной власти и местного самоуправления посёлков и сёл, юридических и физических лиц в пределах своих полномочий организовывать разработку и реализацию программ и планов действий по охране окружающей среды, принимать эффективные меры по

обращению с отходами, в том числе по переработке, утилизации и сокращению объёмов образования отходов производства и потребления, поддерживать в этой сфере предпринимательскую деятельность, соблюдать действующие экологические, санитарно-гигиенические и противоэпидемиологические нормы и правила.

Для финансирования вопросов обращения с отходами могут использоваться как внутренние, так и внешние источники.

Внутренние финансовые ресурсы состоят из средств:

- Платежей, поступающие от населения и юридических лиц за предоставляемые услуги соответствующими коммунальными службами города за удаление отходов на общегородской полигон ТБО. Данные платежи являются основным источником покрытия затрат по обращению с отходами. Вместе с тем, современный тариф на услуги по удалению отходов не позволяет создать достаточный резерв для модернизации существующей системы управления отходами, использовать финансы для инвестирования в модернизацию полигона и осуществлять

его рекультивацию в пост эксплуатационный период. Целесообразно изменение структуры и согласование нового тарифа, предусматривающего учет всех затрат, возврат инвестиций, получение прибыли и формирование фонда развития необходимо для эффективного управления отходами.

При этом необходимо, чтобы тарифная политика обеспечивала: а) нормирование затрат на санитарную очистку города от ТБО, б) оптимизацию финансовых потоков на создание и эксплуатацию общегородской системы сбора и удаления ТБО, в) финансовую самостоятельность отрасли и г) переход на рыночные отношения.

– *Бюджетного финансирования* – в рамках других стратегий, программ и планов, финансируемых государственным и городским бюджетами.

– *Специального экологического фонда охраны окружающей среды г. Душанбе* – формируется от поступления платежей за размещение отходов в природной среде и претензий по ущербу за нарушение порядка обращения с отходами и загрязнение окружающей среды. При этом, целесообразно реформировать систему экологических платежей и стимулов по предотвращению загрязнения окружающей среды для реализации принципа «загрязнитель платит» и «платит пользователь»; улучшить управление этими фондами, обеспечивая целенаправленное их использование на организацию инфраструктуры и мощностей по переработке отходов и решение других вопросов, связанных с размещением городских отходов.

– *Средств промышленных предприятий и организаций* – согласно национальному законодательству предприятия, независимо от форм собственности, должны вкладывать свои средства в модернизацию технологических процессов, внедрение мало- и безотходных технологий, строительство и реконструкцию природоохранных объектов, а также отчисления на восстановление основных фондов по ООС.

– Одним из дополнительных источни-

ков финансирования могут стать *поступления от реализации принципа расширенной «ответственности производителей»*, заключающийся в том, что производитель несет ответственность за обезвреживание произведенного им продукта после перехода его в категорию отходов. Стоимость размещения отхода включается производителем в его отпускную цену - таким образом, реализуется принцип «загрязнитель платит».

– Применение *механизмов государственно-частного партнерства*, предусматривающих объединение ресурсов и потенциала между государством и субъектами частного предпринимательства, направленное на финансирование, создание, эксплуатацию объектов в области управления отходами,

– а также других источников, не запрещенных национальным законодательством.

Внешнее финансирование может быть получено в рамках финансовой и технической помощи, включая гранты и кредиты, предоставленные международными финансовыми учреждениями и двусторонними донорами, а также из ресурсов для внедрения международных соглашений и иностранных инвестиций.

Финансирование вопросов обращения с отходами целесообразно реализовывать на следующих принципах:

– Самоокупаемости. Все затраты на оказание услуг, в том числе и на их развитие, должны покрываться доходами. Источниками доходов должны быть в основном от платежей производителей отходов;

– Принципа «загрязнитель платит». Размер платежей производителей отходов должен соответствовать объему образующихся отходов и стоимости обращения с ними;

– Ценовой доступности - цена, которую потребители могут заплатить без угрозы их способности удовлетворять прочие основные потребности.

IV. Мониторинг и оценка

Мониторинг и оценка в области обращения с отходами целесообразно проводить с привлечением всех заинтересованных сторон.

Для обеспечения эффективности координации работ предлагается создание

Координационного совета под председательством заместителя Председателя города Душанбе курирующего данную область деятельности.

Координационный совет организует свою работу на основе утверж-

дённного положения. В состав Совета входят руководители ключевых органов Хукумата г. Душанбе и его районных структурных подразделений, отвечающие за вопросы сбора и удаления отходами, санитарно-эпидемиологической службы, охраны окружающей среды, бизнес структур, представителей науки, общественности и представителей СМИ. Совет рассматривает на своих заседаниях ход реализации принятых решений и документов в области обращения с отходами, проекты оценочных докладов и представляет Председателю г. Душанбе предложения по улучшению процесса реализации планируемых мер с учетом достигнутых результатов.

Мониторинг достижения поставленных задач должно отслеживаться на основании индикаторов и показателей (прилагаются) по правилам, согласованным с соответствующими уполномоченными органами власти города, охраны окружающей среды и статистики.

Система индикаторов мониторинга будет охватывать все направления мер политики в области обращения с отходами

Соответствующие статистические ведомства, органы охраны окружающей среды и коммунальные службы, которые будут обеспечивать своевременный сбор, обработку и представление большинства данных по всем показателям, играют центральную роль в системе сбора данных.

Неправительственные и гражданские объединения должны играть важную роль в области обращения с отходами. Различные формы участия гражданского общества могут включать например распространение информации среди общественности, участие в мониторинге выполнения принимаемых решений и др.

Эффективность предпринимаемых мер оценивается по динамике обращения с отходами на территории города с использованием показателей, отражающих результаты деятельности:

– По этапному выполнению Законов и нормативных актов Республики Таджикистан регламентирующих порядок и правила обращения с отходами производства и потребления;

– Обеспечение экологической и санитарно-эпидемиологической безопасности в городе;

– Создание инфраструктуры по переработке отходов с максимальным использованием их полезных свойств;

– Привлечение инвестиционных ресурсов в экономику города;

– Повышения уровня ответственности органов коммунальной службы, СЭС, охраны окружающей среды и населения за качество окружающей среды;

– Увеличение объемов использования отходов в качестве вторичных материальных ресурсов;

– Уменьшение объема размещения отходов полигоне ТБО;

– Ликвидация несанкционированных свалок ТБО;

– Создание системы раздельного сбора, переработки ТБО и ВМР, с внедрением схем санитарной очистки, стационарных и передвижных пунктов приема ВМР;

– Организация централизованного сбора отходов I-II классов опасности (люминесцентные лампы, элементы питания, автомобильные аккумуляторы, горюче-смазочные материалы и иные опасные отходы) у населения с последующим их обезвреживанием;

– Создание постоянно обновляющегося каталога отходов производства и потребления производства и ВМР;

– Создание систем обучения и подготовки кадров по вопросам управления отходами, включая системы ВУЗов и школ;

– Формирование экологической культуры населения в сфере обращения с отходами;

– Создание дополнительных рабочих мест.

V. Рекомендуемые приоритетные направления и меры по совершенствованию механизмов в области обращения с отходами в г. Душанбе

№	Меры/ действия
<i>I. Совершенствование нормативного правового регулирования деятельности по обращению с отходами</i>	
1.1	Упорядочить и привести действующие нормативные правовые акты (принятые на местном уровне) регулирующие вопросы обращения с отходами, в соответствии с требованиями природоохранного законодательства, исключив их дублирование и определив адресный и целевой характер
1.2	Разработать и утвердить схемы санитарной очистки территорий населенных пунктов (города, района, махали)
1.3	Подготовить предложения по интеграции правового, институционального и экономических механизмов регулирования в области обращения с отходами в городские и районные стратегические и программные документы
1.4	Разработка Положения «Об организации деятельности по сбору, вывозу, утилизации и переработке бытовых и промышленных отходов в г. Душанбе»
1.5	Разработка Правил «По обращению с отходами строительства и сноса в г. Душанбе»
1.6	Разработка Правил «По обращению с отходами от автотранспортных средств в г. Душанбе» Разработка и внедрение логистических схем раздельного сбора отходов вышедших из эксплуатации транспортных средств
1.7	Разработка Правил «По обращению с опасными отходами в г. Душанбе»
1.8	Разработка Правил «По обращению с медицинскими отходами в г. Душанбе»
1.9	Разработка промышленными предприятиями города проектов нормативов образования производственных отходов и лимитов на их размещение. Согласование проектов нормативов в органах охраны окружающей среды
1.10	Разработка Порядка по организации единой системы сбора, складирования и транспортировки нефтесодержащих отходов (отрабо-танное масла автомобильные, трансформаторные и т. п.)
1.11	Порядок ведения государственного кадастра отходов
1.12	Определение нормы накопления ТБО от населения и различных категорий организаций
<i>II. Развитие институциональной основы и инфраструктуры по раздельному сбору, использованию, обезвреживанию и безопасному размещению отходов</i>	
2.1	Создание Координационного совета по обращению с отходами при Хукумате г. Душанбе
2.2	Создание учебно-методического центра по подготовке и переподготовке кадров в вопросах создания эффективной системы государственного и производственного контроля и обращением отходами производства и потребления

2.3	Развитие опыта в применении государственно-частного партнерства (ГЧП) при привлечении инвестиций и реализации проектов в сфере создания перерабатывающих предприятий и отдельного сбора, строительстве и эксплуатации объектов по управлению отходами
2.4	Организация учёта действующих предприятий и отдельных предпринимателей по сбору и переработке отходов и дальнейшему движению отходов в качестве вторичного сырья
2.5	Подготовка предложений по организации новых производств по переработки отходов и развитию бирж вторичного сырья для решения проблем в сфере управления отходами
2.6	Разработка концепции отдельного сбора и вывоза отходов от предприятий торговли, питания, бытового обслуживания, станций по предоставлению автомобильных услуг, рыночных комплексов и прочее
2.7	Организация пунктов по приему вторсырья из расчета один приемный пункт на 20 тысяч жителей: стационарных – 25-30; передвижных-10 и развития инфраструктуры по их переработке и реализации
2.8	Строительство на общегородском полигоне линии по сортировке отходов с выделением из них полезной фракции
2.9	Организация площадок централизованного сбора, хранения и первичной переработки изношенных автопокрышек
2.10	Оптимизация государственных контрольных и надзорных функций с усилением функциональной деятельности государственного и общественного контроля за обращением отходами
2.11	Создание на территориях промышленных предприятий временных накопительных площадок для отдельных видов промышленных отходов для последующей их переработки
<i>III. Внедрение механизмов экономического регулирования деятельности по обращению с отходами</i>	
3.1	Разработка и внедрение методики расчета новых тарифов за сбор и вывоз ТБО, отражающих реальные затраты и обеспечивающих возможность инвестиций в вопросы обращения с отходами
3.2	Планирование в специально созданных фондах охраны окружающей среды, и др., приоритетной статьи, направленной на развитие стимулов в сфере обращения с отходами
3.3	Изучение опыта и подготовка предложений по внедрению принципов «расширенной ответственности производителей» и "загрязнитель платит" – с целью повышения ответственности производителя за обезвреживание произведенного им продукта (в том числе упаковки) после перехода его в категорию отходов (стоимость размещения отхода включается производителем в его отпускную цену товара)
3.4	Создание условий для формирования и развития внутренних инвестиций, ориентированных на решение вопросов совершенствования методов обращения с отходами

3.5	Разработка и внедрение штрафных санкций за нарушение общественного порядка города в области обращения отходами (согласно перечня видов нарушений и ставок платы)
3.6	Совершенствование экономического механизма, стимулирующего дальнейшее развитие системы сбора и переработки отходов в соответствии с согласованным приоритетным перечнем видов вторичных ресурсов
<i>IV. Стимулирование деятельности предприятий и населения по предотвращению загрязнения окружающей среды и вовлечение отходов в повторное использование</i>	
4.1	Разработка отраслевых программ управления отходами производства и потребления с перспективой сокращения их образования и вовлечения в хозяйственный оборот
4.2	Установление в программе социально-экономического развития г. Душанбе прогнозных показателей и мероприятий по сокращению объёмов образования отходов и увеличение объёмов и видов подлежащих переработки в качестве вторичного сырья
4.3	Ежегодное проведение исследований морфологического состава ТБО и выработка предложений по их дальнейшему обращению
4.4.	Разработка и внедрение на предприятиях города, не зависимо от формы собственности «Паспорта отходов»
4.5	Проведение дополнительной технической и санитарной оценки места по сжиганию опасных медицинских отходов на территории общегородского полигона ТБО, с разработкой регламентирующих документов для производства учёта, сбора, хранения, транспортировки и их централизованной утилизации
4.6	Проведение дополнительной технической и санитарной оценки места размещения и регламента работы установки по демеркулизации ртутьсодержащих ламп на территории общегородского полигона ТБО с разработкой регламентирующих документов для производства их учёта, сбора, хранения, транспортировки и централизованной демеркулизации
<i>V. Обеспечение сбора и представления достоверной информации о деятельности по обращению с отходами</i>	
5.1	Проведение инвентаризации образования, использования, обезвреживания и размещения всех видов промышленных отходов, включая токсичные на территории города
5.2	Создание информационно-аналитической системы, базы данных о количественных и качественных характеристиках отходов их движении, технологиях переработки, обезвреживания и т.п.
5.3	Инвентаризация мест несанкционированного размещения отходов производства и потребления, принятие мер по предотвращению образования и их ликвидации (установка ограждений, предупреждающих знаков, определение земель под застройку, посадку деревьев и т.п.) Разработка реестра и ведение мониторинга несанкционированных мест размещения отходов

5.4	Разработка и развитие государственного каталога вторичных ресурсов
5.5	Определение ключевых индикаторов для мониторинга управления отходами
5.6	Разработка согласованных индикаторов для измерения прогресса в области обращения с отходами
<i>VI. Обеспечение экологической безопасности при сборе, обезвреживании и захоронении отходов</i>	
6.1	Организация и проведение мониторинга санитарного и экологического состояния территории города (анализ почвенного покрова, водных объектов и атмосферного воздуха) территорий, находящихся в зоне влияния мест складирования отходов
6.2	Создание системы мониторинга управления отходами и мест складирования/захоронения отходов производства и потребления, включая токсичные
<i>VII. Развитие системы экологического образования, просвещения и воспитания по вопросам обращения с отходами</i>	
7.1	Разработка для ВУЗов и средних школ учебные интерактивные программы по проблемам обращения с отходами, с акцентом на сокращение потребления, экономии ресурсов, отказу от использования излишней упаковки, повторному использованию и переработке отходов
7.2	Информирование населения о городской системе обращения с отходами посредством средств массовой информации (телевидение, радио, буклеты, листовки и т.п.)
7.3	Активизация роли СМИ и общественных объединений в повышении экологического самосознания населения в области обращения с отходами
7.4	Проведение на постоянной развивающейся основе информационных кампаний по вопросам раздельного сбора бытовых отходов, создание и демонстрация видеороликов, проведение конкурсов в махалинских комитетах
7.5	Разработка информационно образовательных программ на радио и ТВ, ориентирующее население к повторному использованию ресурсов, раздельному сбору и переработке отходов, предотвращению размещения отходов в не санкционированных местах. Использование опыт проведения информационных кампаний, имеющейся у организаций и провайдеров мобильной связи, FM радио, рекламных агентств
6.6	Издание, распространение и размещение в местах массового пребывания населения информационных брошюр, листовок, плакатов, разъясняющих правила обращения с отдельными видами отходов
7.7	Повышение осведомленности журналистов, режиссеров, работников радио и телевидения, специалистов телекоммуникаций и др. по вопросам обращения с отходами
7.8	Конкретизировать участие общественности в принятии решений по обращению с отходами, вовлекая НПО в рабочие группы, комитеты и советы
7.9	Поддержка заинтересованности населения экономическими стимулами для участия в программах по управлению отходами.

<i>VIII. Развитие инновационных технологий и инфраструктуры в вовлечении отходов в хозяйственный оборот</i>	
8.1	Строительство комплексов по организации раздельного сбора ТБО, с целью их дальнейшей переработки
8.2	Создание механизмов эффективного управления электронными отходами, включая развитие инфраструктуры по их сбору и утилизации
<i>IX. Подготовка и реализация инвестиционных и пилотных проектов и программ</i>	
9.1	Программа: «Город/район без отходов»
9.2	Проект: «Развитие малого и среднего бизнеса в вопросах сбора и переработки отходов»
9.3	Проект: «Ежегодное предоставление грантов на исследование проблем и внедрение технологий по вовлечению отходов в промышленное производство и целесообразности развития инфраструктуры по их использованию»
9.4	Проект: «Развитие движения «Экошкола» в Таджикистане, с внедрением образовательных программ по устойчивому потреблению ресурсов, разработке школьной стратегии по управлению отходами, куда включен весь цикл от закупки товаров для школы до утилизации отходов»
9.5	Проект: Создание информационных видеоматериалов: – «О негативном воздействии отходов на окружающую среду и здоровье человека»; – «О возможностях и перспективах вовлечения отходов в хозяйственный оборот на всех уровнях социальной жизнедеятельности человека»; – «учебные и образовательные видеоролики»

VI. Рекомендуемые основные целевые показатели и индикаторы мониторинга обращения с отходами

№ п/п	Наименование показателя/индикатора согласно приоритетного направления действий	Единица измерения
<i>I. Совершенствование нормативного правового регулирования деятельности по обращению с отходами</i>		
1.	Разработанные новые нормативные правовые акты по управлению отходами	Кол-во утверждённых актов
2.	Внесенные изменения в национальную нормативно-правовую базу по управлению отходами	Кол-во утверждённых актов
3.	Доля предприятий, имеющих паспорта производственных отходов от общего количества предприятий	год/%
4.	Доля разработанных отраслевых и местных целевых программ в области обращения с отходами, в том числе интегрированные в программы развития отраслей	год/%
5.	Количество регламентирующих нормативных правовых актов по обращению с отходами производства и потребления	Кол-во утверждённых актов
<i>2. Развитие институциональной основы и инфраструктуры по отдельному сбору, использованию, обезвреживанию и безопасному размещению отходов</i>		
6.	Количество органов (советов, центров и т.п.) и систем по регулированию вопросов управления отходами	Кол-во действующих органов
7.	Количество предприятий, занятых в области сбора и переработки отходов	Кол-во действующих предприятий
8.	Объёмы внутренних и внешних финансовых ресурсов, привлеченные и реализованные для развития институционального потенциала, создания инфраструктур по предоставлению услуг и реализации проектов в области управления отходами	Тыс. сомони/год
<i>III. Внедрение механизмов экономического регулирования деятельности по обращению с отходами</i>		
9.	Количество нормативных актов по экономическому стимулированию предприятий и населения по предотвращению загрязнения окружающей среды, сокращению объёмов их образования и вовлечения их в хозяйственный оборот	Кол-во утверждённых актов
10.	Объёмы внутренних и внешних инвестиций, ориентированных на решение вопросов совершенствования методов в обращении с отходами.	Тыс. сомони/год
11.	Количество новых производств по отдельному сбору и переработке отходов	Количество производств, объёмы и виды переработки ВМР

<i>IV. Стимулирование деятельности предприятий и населения по предотвращению загрязнения окружающей среды и вовлечение отходов в повторное использование</i>		
12.	Процент населения, охваченного регулируемыми услугами по сбору и удалению отходов: городское	год/°%
13.	Процент населения, принимающее участие в раздельном сборе ТБО (согласно данным социологических опросов)	год/°%
14.	Количество образующихся ТБО	т/м ³
15.	Количество образования ТБО на душу населения	т/м ³ / чел.
16.	Количество отходов, удаленных посредством складирования на полигоне	год/°%
17.	Доля утилизированных (использованных) ТБО в общем объеме образовавшихся ТБО	год/°%
18.	Доля ТБО, проходящих через раздельный сбор и сортировку в общем объеме образованных ТБО	год/°%
19.	Доля вторичных материальных ресурсов, извлекаемых из общего объема ТБО	год/°%
20.	Доля введенных в эксплуатацию стационарных и передвижных пунктов приёма ВМР в разрезе города, района	год/°%
22.	Ввод мощностей по раздельному сбору ТБО и переработке ВМР	Объемы и виды переработки ВМР
23.	Количество земельных участков, не соответствующих требованиям по удалению отходов, которые были закрыты и подвергнуты рекультивации в разрезе районов	шт./га
24.	Доля административных образований (города, района,) на территории которых разработаны схемы санитарной очистки, от общего их количества	год/°%
25.	Доля/удельный вес бюджетов города и районов предусматривающих средства на совершенствование системы управления отходами	год/°%
<i>V. Развитие системы статического учёта образования отходов производства и потребления и вторичных ресурсов и мониторинг движения отходов производства и потребления, и мест их захоронения</i>		
26.	Наличие утверждённых форм государственного и ведомственного статистического учёта, и отчётности об образовании и дальнейшем движении производственных и бытовых отходов и вторичных ресурсов, включая токсичные отходы.	Шт./название и статус форм.

27.	Наличие баз данных о количественных и качественных характеристиках отходов, технологиях их переработки, обезвреживания и т.п.	Шт.
28.	Наличие утверждённых индикаторов мониторинга управления отходами.	Количество и статус
<i>VI. Совершенствование системы образования, подготовки кадров и воспитания населения в вопросах управления отходами и использования вторичных ресурсов</i>		
29.	Наличие интерактивных программ, методик и т.п. по обращению с отходами, используемых в ВУЗах, школах, дошкольных заведениях, среди населения	Количество документов
30.	Количество ВУЗов, школ, дошкольных заведений, использующих в учебном процессе интерактивные программы, методики и т.п. по обращению с отходами	Количество учебных заведений
31.	Количество учебно-методических центров и других форм образований по подготовке и переподготовке кадров в вопросах эффективной системы обращения с отходами	Количество учебных заведений
32.	Количество лиц на предприятиях, организациях, ВУЗах и школах, прошедших подготовку в области управления отходами	Чел./год
33.	Доля учащихся и студентов, получивших образование и профессиональную подготовку в области управления отходами	Год/%
34.	Количество НПО и местных общин, вовлечённых в процесс управления отходами и мониторинга ситуации	Количество НПО/год
35.	Количество и периодичность информационных кампаний, демонстрация видеороликов, печатных изданий по вопросам обращения с отходами, включая их раздельный сбор и использование	Количество программ, изданий и т.п/год
<i>VII. Развитие инновационных технологий и инфраструктуры в вовлечении отходов в хозяйственный оборот</i>		
36.	Количество пунктов по раздельному сбору, приёму и переработки вторичного сырья в разрезе районов	Количество пунктов
37.	Наличие «зелёных» технологий, используемых в секторах экономики в области безотходного и малоотходного производства и потребления	% от используемых технологий
38.	Количество тематических исследований по вопросам вовлечения отходов производства и потребления в промышленное производство и целесообразности развития инфраструктуры по их использованию.	% от общего количества исследуемых тем

<i>VIII. Подготовка и реализация инвестиционных проектов и программ</i>		
39.	Количество проектов по обращению с отходами производства и потребления в разрезе города, и районов.	% от общего количества реализуемых проектов
40.	Количество проектов и программ по обращению с отходами в учебно-образовательной сфере в разрезе города, районов.	% от общего количества реализуемых проектов

**ОБРАЩЕНИЕ С ОТХОДАМИ
В ГОРОДЕ ДУШАНБЕ.
СОСТОЯНИЕ, ПРОБЛЕМЫ
И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ**

Координатор работ по подготовке брошюры:
Бузруков Д.Д. – директор Таджикского филиала НИЦ МКУР МФСА

Ответственный редактор:
Д. Бузруков

Переводчики с русского языка на таджикский язык:
Нуров Х.Р., Вахобов А.Х.

Редактор таджикского текста:
Вахобов А.Х.

Компьютерная вёрстка и дизайн:
ООО «Азия-Принт»

Душанбе, Республики Таджикистан.
Издательство ООО «Азия-Принт»
(С) 2017 г. Таджикский филиал НИЦ МКУР МФСА
Тел.: (+992) 37 2222413
Email: djalilbuzrukov@rambler.ru
Вебсайт: www.filial-nic-mkur.tj